

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

DIPLOMOVÁ PRÁCE NA TÉMA

**SROVNÁNÍ EKONOMICKÉ ÚROVNĚ REGIONŮ
PRO ÚČELY DOTAZNÍKOVÉHO PRŮZKUMU
V PROGRAMU GRUNDTVIG – PROJEKT MEEC
(MULTICULTURAL EDUCATION
FOR EUROPEAN CITIZENSHIP)**

COMPARISON REGIONAL ECONOMIC LEVEL FOR THE
PURPOSE OF QUESTIONNAIRE RESEARCH IN PROGRAM
GRUNDTVIG – PROJECT MEEC (MULTICULTURAL
EDUCATION FOR EUROPEAN CITIZENSHIP)

Autorka: Milena Hejtmánková

Studijní obor: NJ–OV/ZŠ

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Pavel Hejtman, CSc.

České Budějovice 2009

Bibliografická identifikace:

Název diplomové práce: Srovnání ekonomické úrovně regionů
pro účely dotazníkového průzkumu v programu
Grundtvig - projekt MEEC (Multicultural
Education for European Citizenship)

Pracoviště: České Budějovice, Jihočeská univerzita, Pedagogická
fakulta, Katedra společenských věd

Autorka: Milena Hejtmánková

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství německého jazyka a občanské výchovy
pro 2. stupeň ZŠ

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Pavel Hejtman, CSc.

Rok obhajoby: 2009/2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací vypracovala samostatně a použila pouze pramenů, které cituji a uvádím v Seznamu literatury a internetových zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 27. 11. 2009

Milena Hejtmánková

Poděkování

Za cenné rady a podnětné připomínky při vypracování diplomové práce děkuji touto cestou PhDr. Pavlu Hejtmanovi, CSc.

OBSAH

ÚVOD	9
-------------------	----------

KAPITOLA 1

TEORETICKO-METODICKÝ ÚVOD PRO SROVNÁVÁNÍ.....	13
--	-----------

1.1 Zájem člověka jako jeho přirozený rys & člověk jako občan regionu.....	13
1.2 Výjimečnost regionu v rámci evropské regionální politiky - informační zdroje o evropských regionech.....	19
1.3 Regionální disparity a komparace aneb srovnávání odborné versus srovnávání v pedagogické rovině.....	34

KAPITOLA 2

VYBRANÉ EVROPSKÉ ZEMĚ - SPECIFICKÉ OBLASTI EVROPSKÉ

UNIE (NUTS0)	49
---------------------------	-----------

2.1 Španělské království (Reino de España).....	50
2.2 Rakouská republika (Republik Österreich).....	53
2.3 Česká republika	57
2.4 Slovenská republika.....	61
2.5 Maďarská republika (Magyar Köztársaság)	65
2.6 Rozdílné, nicméně evropské země.....	68

KAPITOLA 3

STÁTY A JEJICH REGIONY - VSTUPNÍ PORTRÉT REGIONŮ

(NUTS3)	75
----------------------	-----------

3.1 Asturias.....	76
3.2 Graz Region	79
3.3 Jihočeský kraj	82
3.4 Nitriansky kraj	85
3.5 Pest.....	88
3.6 Rozdílné, nicméně evropské regiony.....	90

KAPITOLA 4

VYBRANÉ UKAZATELE – PŘÍKLADY REGIONÁLNÍHO

SROVNÁVÁNÍ VYUŽITELNÉHO VE VÝUCE 97

- 4.1 Ekonomická úroveň regionu 98
- 4.2 Rozdílné hladiny cen..... 106
- 4.3 Hospodářské zaměření regionu 110
- 4.4 Práce v regionu 114
- 4.5 Stupně vzdělání v regionu 120
- 4.6 Vyspělé technologie v regionu 126
- 4.7 Kde se lidem žije nejlépe? 130

ZÁVĚR..... 135

SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

(TEMATICKY) 141

SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

(ABECEDNĚ) 158

SEZNAM TABULEK 173

SEZNAM GRAFŮ 175

SEZNAM MAPEK 176

SEZNAM OBRÁZKŮ 176

SEZNAM PŘÍLOH 177

PŘÍLOHY 178

ANOTACE

V práci je provedeno základní srovnání několika socio-ekonomických ukazatelů, vypovídajících o úrovni vybraných evropských regionů, které byly zapojeny do projektu *Multicultural Education for European Citizenship (MEEC)* a v nichž také proběhl dotazníkový průzkum „*Dotazník k evropskému občanství*“.

Prvním cílem práce bylo zpracovat metodou výběrové regionální ekonomické komparace podkladové materiály, které by mohly být využity při stanovování a ověřování hypotéz na téma, zda vybrané regionální ekonomické faktory, které rozhodně ovlivňují život v regionech, by mohly mít také dopad na hodnotové spektrum odpovědí respondentů v příslušných regionech. Druhým cílem bylo současně zpracovat metodicky i obsahově práci tak, aby socio-ekonomická komparace (srovnávání) regionů mohla být i pedagogicky využitelná jako jeden z podnětů ve výchově k evropskému občanství.

Práce je postavena na využití širokého spektra rozsáhlého souboru informačních zdrojů od literatury týkající se metodologie komparace či regionalistiky, přes odborné monografie až po statistické zdroje (ročenky, zprávy, analýzy) ke sledovaným regionům, z nichž je většina dostupná v elektronické podobě. V práci jsou využity i dřívější vlastní zveřejněné tematické příspěvky ve sborníku a v odborné publikaci (sborník, odborná publikace) a také materiály z vlastních přednášek s prezentacemi, realizovanými v průběhu řešeného projektu MEEC.

ANNOTATION

The thesis consists in the basic comparison of several socioeconomic indicators predicating about the level of picked European regions which were engaged in the project *Multicultural Education for European Citizenship (MEEC)* and in which the questionnaire survey “*Questionnaire survey on perception of European citizenship in project countries*” was realized.

The first aim of the thesis was to work up the working papers (by the method of selected regional economic comparison) which might be used for the formulation and verification of hypotheses on this topic: whether the picked regional economical factors, which certainly influence life in regions, could also have an impact on the respondents’ value spectrum of responses in regions involved.

The second aim was to work up the thesis methodically and contently together in order that the socioeconomic comparison of regions could be usable in pedagogy as one of the instigations in Education for European citizenship.

The thesis is based on the usage of wide spectrum of extensive information resources, which comprise literature concerning the methodology of comparison or regional science, monographs, statistical resources (yearbooks, reports, analyses) and observed regions – most of the resources are available in the electronic form. Own reports on this topic, previously published in a collective volume and a subject publication (collective volume, subject publication), and materials from own lectures with presentations, realized during the project MEEC, are also used in the thesis.

ÚVOD

Tématem diplomové práce je socio-ekonomické srovnávání úrovně vybraných evropských regionů čili srovnávání ekonomické úrovně regionů pro účely dotazníkového průzkumu v programu Grundtvig – projektu *MEEC (Multicultural Education for European Citizenship)*, zaměřeného na získávání vzájemných zkušeností o evropském občanství z rozdílných oblastí Evropy.

Dotazník k evropskému občanství byl určen ke statistickému vyhodnocení reflexe evropského občanství studenty vysokých škol, a byl pro to sestaven z otázek sledujících sociokulturní pozadí respondenta, jeho vnímání evropské identity a jeho pohled na sounáležitost k vyšším celkům.

Výsledky práce mohou sloužit jako podkladové materiály, pro stanovování a ověřování hypotéz na téma, zda vybrané regionální ekonomické faktory, které rozhodně ovlivňují život v regionech, by mohly mít také dopad na hodnotové spektrum odpovědí respondentů v příslušných regionech, tedy zda může existovat prokazatelná vazba odpověďmi respondentů a dosaženou sociálně ekonomickou úrovní regionů.

Tento proces posuzování však (včetně stanovení metodiky, způsobu vyhodnocování hypotéz) není předmětem práce. Pro základní informace o podobě dotazníku je tento dotazník přiložen – viz *Příloha 12*.

V průběhu práce a také v průběhu realizace projektu, počítaje v to i dotazníkový průzkum, vznikla dodatečně potřeba formulovat i druhý cíl práce: pedagogicko-metodický. Bylo stanoveno, aby výstup představoval příklad socio-ekonomické komparace regionů, který by bylo možno pedagogicky využít ve výuce jako jeden z podnětů ve výchově k evropskému občanství.

Tento cíl v sobě zahrnuje základní metodiku komparace regionů, výběru jejich ukazatelů a naznačuje i některé způsoby využití výsledků komparace při výuce.

Přestože se uvedené cíle odlišují ve svém účelu – první tvoří rozšířené východisko pro interpretaci sociologického průzkumu, a druhý je zaměřen na metodiku, obsah i další (výukové) využití socio-ekonomické komparace regionů – mohou být oba cíle splněny současně na základě vhodně stanoveného obsahu i struktury diplomové práce. V průběhu realizace diplomové práce se proto nemuselo přikročit k žádným významným změnám v její zadané koncepci.

Po stanovení druhého cíle práce se ukázala potřeba zapracovat do struktury práce základní teoreticko-metodický přehled problematiky jako východisko do vlastní účelové regionální komparace (Kapitola 1). Jako nejvhodnější se zde autorce jevilo to, že uvedený přehled bude v textu separován (původně jeho prvky tvořily součást základních kapitol) a předsunut před Kapitoly 2, 3, 4. Toto řešení je logické i z toho hlediska, že tyto hlavní složky teoretického úvodu:

- 1. Zájem člověka jako jeho přirozený rys & člověk jako občan regionu.*
- 2. Výjimečnost regionu v rámci evropské regionální politiky --
- informační zdroje o evropských regionech.*
- 3. Regionální disparity a komparace aneb srovnávání odborné
versus srovnávání v pedagogické rovině.*

se obsahově projevují v následujících kapitolách (Kapitoly 2, 3, 4) anebo slouží jako metodická opora pro výběr či interpretaci výsledků.

Kapitoly 2, 3 a 4 představují praktickou část práce. Nejprve jsou zpracovány dílčí charakteristiky států a jejich regionů -

1. *Vybrané evropské země - specifické oblasti Evropské unie (NUTS0).*

2. *Státy a jejich regiony - vstupní portrét regionů (NUTS3).*

- s pokusem o základní srovnání těchto zemí a jejich menších územních celků. Pak následuje kapitola věnovaná účelové komparaci charakteristik sledovaných evropských regionů podle tematických okruhů - tak, aby byly voleny ukazatele, které jsou pro regiony ekonomicky důležité, a zároveň aby se to také dotklo vědomostně žáků (studentů):

- a/ *Ekonomická úroveň regionu*
- b/ *Rozdílné hladiny cen*
- c/ *Hospodářské zaměření regionu*
- d/ *Práce v regionu*
- e/ *Stupně vzdělávání v regionu*
- f/ *Vyspělé technologie v regionu*
- g/ *Kde se lidem žije nejlépe?*

Socio-ekonomické srovnávání je omezeno na okruh těchto regionů, jejichž vysokoškolské týmy realizovaly v letech 2007 až 2009 projekt *MEEC (Multicultural Education for European Citizenship)* a v nichž proběhlo výše zmiňované dotazníkové šetření. Jedná se o následujících pět rozdílných regionů reprezentujících země Evropské unie:

španělský region *Asturias*, rakouský region *Graz*,
český region *Jihočeský kraj*, slovenský region *Nitriansky kraj*,
maďarský region *Pest*.

Pro ně jsem vybrala statistická data, z nichž v podstatě vychází charakteristika těchto oblastí.

Jak je vysvětleno dále v první (teoreticko-metodické) části, specifikem členění Evropské unie na regiony je to, že za největší regiony jsou považovány jednotlivé státy. Proto komparace nemůže začít vytrženě od regionů jako menších územních jednotek, nýbrž od států samotných. Hlavní pozornost však je v práci věnována regionům menším – jsou to tzv. regiony úrovně NUTS3, respektive NUTS2.

V celé práci je používána metoda komparace neboli srovnávání. Obecně je srovnávání běžný, ovšem poměrně významný přístup a postup v procesu poznávání a učení se.

Aby bylo cílené srovnávání objektivní a správné, předpokládá zvládnutí celé řady kroků. Jde o to dodržovat zejména zásady formulované v odborné literatuře o komparativním přístupu z hlediska metodologického (například [124] - M. Hroch).

Práce na to chce poukázat a poskytnout současně určitý návod pro účelné využití metody komparace ve výuce. Z toho důvodu nelze očekávat důraz na ryze odborné ekonomické charakteristiky regionů a jejich vzájemném srovnání, neboť to není cílem práce. Hlavním záměrem je poukázat na smysl regionální komparace a její pedagogické využití.

Práce je postavena na využití odborné literatury týkající se metodologie komparace či regionalistiky, odborných monografií a statistických zdrojů (ročenek, zpráv, analýz) ke sledovaným regionům. Většina zdrojů je běžně dostupná v elektronické podobě. Ale je potřeba počítat s tím, že povětšinou jsou k dispozici v angličtině (příp. němčině či francouzštině). Použity byly také nepublikované zdroje - vlastní přednášky s prezentacemi na pracovních setkáních projektu MEEC ve Španělsku a na Slovensku.

KAPITOLA 1

TEORETICKO – METODICKÝ ÚVOD PRO SROVNÁVÁNÍ

1.1 Zájem člověka jako jeho přirozený rys & člověk jako občan regionu

Z pozice člena rodiny, ale například i z osobní pedagogické zkušenosti je možné si všimnout, že mladá generace již na úrovni základní školy má určitý osobní zájem dozvídat se a získávat informace o různých stánkách života. Mladí lidé se zajímají i o ekonomickou stránku života, a nejen svého, ale také jiných rodin či vrstevníků, jiných národů, etnických skupin; a mnohdy jsou pro ně tyto získané údaje i poutavé.¹

V odborných pedagogicko-psychologických publikacích je zájem vykládán jako jeden ze zdrojových faktorů motivace,² tj. aktivačních činitelů motivace (neboli motiv, chcete-li pohnutka). Ukázáno v praktickém životě člověka v regionu - zájmy (a potřeby) člověka vyplývají z jeho postavení ve společenských vztazích a jsou jejich odrazem; může si je začít uvědomovat pouze ve styku s lidmi, jejichž zájmy jsou odlišné; a pozor - existují, i když si je neuvědomuje. Zájmy se projevují (i uspokojují) při cílevědomé, záměrné činnosti člověka ve společnosti a jsou tak zdrojem, cílem i jakýmsi kritériem poznání, tedy nabývání zkušeností a získávání poznatků.

To, že člověk žije v sociálním prostředí, které na něj přirozeně působí – ovlivňuje ho, nutí jej se nějakým způsobem

¹ Pro doplnění lze využít odbornou publikaci *Ekonomická psychologie – podkapitolu Ekonomická socializace dětí* - viz [4].

² Motivace je studována jako fenomén, jenž uvádí do pohybu psychické procesy uvnitř našeho vědomí, potažmo veškerou aktivitu jedince. Motivační proces je ovlivňován, respektive spouštěn, potřebami (prožíváním nějakého nedostatku) a zájmy (s cílem naplnit své potřeby) člověka, a je tím, co určuje směr, intenzitu a trvání našeho chování.

Pokud nedosáhneme svého stanoveného cíle, či dojde ke zmaření dosaženého cíle, pokud nedojde k uspokojení potřeb, mluvíme o tzv. frustraci, jež může po delší době trvání přejít až v deprivaci.

přizpůsobit a integrovat se, a rozvíjí tak jeho osobnost, je jedním z nejdůležitějších faktorů podmiňujících proces utváření člověka ve společenskou bytost. Společnost jedinci mnohé poskytuje, na druhou stranu má určité požadavky – aby se člověk ve společnosti orientoval, musí tyto požadavky poznat, získat o nich prostřednictvím komunikace potřebné informace. Lidská společnost je ovšem pro člověka důležitá nejen jako prostředek, ale i sama o sobě (jako cíl), neboť člověka uspokojuje, může-li sdílet s ostatními své zážitky, podílet se na společné činnosti, rozvíjet své vztahy. [1 – Vágnerová 2005]

Člověk - v interakci s okolním světem, s ostatními lidmi - na ostatní nějak působí, stejně tak jako působí okolí na něj a on sám toto určitým způsobem vnímá a interpretuje, dává tomu význam a vytváří si vztah. Výsledkem takových interakcí je zkušenost, kdy člověk získává různé poznatky, které pro něj nabývají významu a smyslu, potažmo které ho učí na ně reagovat.³ [1 – Vágnerová, s. 284]

Tento fakt může představovat jeden ze základních kamenů vzniku myšlenky realizovaného projektu Multicultural Education for European Citizenship (MEEC)⁴ (společně s konkretizovanými cíli tohoto projektu), který respektuje člověka a sledování jeho cílů v rámci participace ve společnosti.

Na základě projektových zkušeností by úspěch při prezentování získaných údajů o konkrétních evropských regionech mohl svědčit o výše zmíněném zájmu o ně.

Úkolem projektu bylo získat a dále představit poznatky a zkušenosti v rámci problematiky evropského občanství. A to z pohledu hodnocení shod a rozdílností ve vnímání jeho

³ Více o člověku a jeho zařazení do společnosti (o socializaci, kontaktu člověka s okolím, a o poznávání a vztazích člověka k okolí) viz Kapitola *Člověk jako součást společnosti* v odborné psychologické publikaci v *Literatuře* [1].

⁴ Mezinárodní projekt Evropské unie: Socrates - Grundtvig MEEC: Multicultural Education for European Citizenship, uskutečněný v letech 2007 - 2009.

charakteristik z různých zemí - regionů Evropy. Zájemce lze odkázat na publikaci *Economic relations and Citizenship in Multicultural Europe of Regions*.⁵ Řešený projekt se v zásadě soustředil na zkoumání toho, jak si konkrétní cílová skupina uvědomuje výhody a nevýhody, případně důsledky evropské integrace, a zároveň chce podporovat porozumění a toleranci mezi národy evropského společenství. [10 – Slovakia Team of MEEC; 11 – Czech Team of MEEC] K aktivitám onoho mezinárodního projektu Evropské unie patří dotazníkový průzkum „*Dotazník k evropskému občanství*“,⁶ jenž sledoval cíl shromáždění informací o vnímání koncepce evropského občanství mezi studenty vysoké školy. [12 – *Dotazník*] Uskutečněné dotazníkové šetření bylo formulováno v bodech v přednášce pro studenty v rámci mezinárodní letní školy v Nitře (2009).⁷

Základním nástrojem projektu byly tzv. mobility⁸ neboli vzájemná pracovní setkání týmů, na nichž se koordinovala práce jednotlivých partnerů a rovněž se prakticky předváděly některé typy informačních prezentací pro studenty a zaměstnance zúčastněných škol. Zde došlo k vlastnímu vzniku spolupráce založené na možných souvislostech předmětové náplně projektu a této práce. Do výstupu na konferenci projektu MEEC v Gijónu 2008 byla zařazena vlastní prezentace *Theme of regional comparison: socio-economic characteristics of regions as well served data for MEEC-activities*. Příspěvek sledoval možnou

⁵ Viz *Literatura* [5].

⁶ Dotazník *Questionnaire survey on perception of European citizenship in project countries* viz [12] a *Příloha 12* a další informace k projektu MEEC dostupné na stránkách Slovenské Polnohospodarske univerzity v Nitře viz [10] nebo Jihočeská univerzity v Českých Budějovicích viz [11].

Šestistránkový dotazník je rozdělen do čtyřech částí: 1. Základní údaje o respondentovi 2. Všeobecné otázky o Evropské unii. 3. Vnímání evropského občanství 4. Kulturní rozdíly.

⁷ Přednáška *Different however European regions: the basic regional comparison based on specific choose of Data Representatives s prezentací* viz *Literatura* [138].

⁸ Pro zájemce o tom blíže na stránkách NAEP ČR (Národní agentura pro evropské vzdělávací programy) [72].

využitelnost regionální komparace v rámci projektu MEEC. Ústřední otázkou bylo, co je možné poznat o sobě navzájem, a jaké údaje o regionech tak předat dětem ve výuce. Formou základního srovnání bylo ukázáno několik konkrétních příkladů vypovídajících o sociální či ekonomické stránce regionů zapojených do projektu. [136 – *Theme of regional comparison 2008*]

Poznatek, že se lidé zajímají o své blízké a více či méně vzdálené okolí - ostatní domácí či zahraniční, respektive evropské, regiony, jistě není náhodný. V otázce, proč považovat region skutečně za tak důležitý, lze zcela jednoduše vyjít z toho, že (pomineme-li jistou vnitřní migraci) většina Evropanů vyrůstá v konkrétní lokalitě, již můžeme nazvat regionem. Již první kontakty člověka s regionem přicházejí s narozením a stupňují se během dalšího působení v regionu a seznamování se s nejbližším a vzdálenějším okolím.

Je prosté, že každý člověk pochází z konkrétního regionu - nejen že jsem z České republiky, mohu také tvrdit, že jsem Jihočech. Znáám svůj kraj lépe než kraje ostatní, a zaujímám k němu specifický vztah. Rovněž mám přátele na Slovensku – žijí ve městě Komárno v Nitrianském kraji. Nejen že tato oblast je na pohled trochu jiná, ale i tamní lidé mají jiné zvyklosti, zpívají jiné písně, jinak se baví, mají jiné pracovní příležitosti a nakupují za jiné ceny. Region má daleko větší význam, než se na první pohled může zdát. Nepřátelím se totiž se Slovákem, nýbrž s přítelem z Nitry, a vím, v jaké lokalitě žije, jaké jsou tamní pracovní podmínky, či kam je možné vydat se za zábavou, nebo jaké kulturní programy je možné vidět, popřípadě již jen to, jak se do regionu dostanu.

Jinými slovy území každého státu lze rozdělit na menší celky – oblasti neboli regiony, přičemž každý region má svou

identitu, tvořenou specifickými rysy, krajinou, podnebím počínaje, jazykem a svou historií konče. Lidé žijí, bydlí, pracují a odpočívají v konkrétních přírodních podmínkách a socio-ekonomických strukturách, a souhrn všech součástí prostoru dává charakter území, jenž nazýváme region. [38 – Šotkovský 2002, s. 69] Koneckonců členění na regiony (regionalizace)⁹ se může provádět například pro účely vědeckého výzkumu, nebo také - a to především - pro účely státní správy a samosprávy, neboli pro administrativní členění státu, kde se hledá nejvhodnější rozdělení na regiony s významným centrem a jeho zázemím. Region tak lze definovat jako vyhraněné území, které představuje zpravidla nižší úroveň územně-správní jednotky státu. Někdy se regionem označují území, která nemají žádnou formu vlastní samosprávy a jsou pouze statistického významu.

Matoušková a kolektiv považují za region obecně jakýkoliv územní celek, který je podle jednoho či víc znaků (kritérií) vyčlenitelný z širšího území, které je pomocí těchto znaků vymezován pro konkrétní účel (pro ekonomické zájmy, vytváření informačních systémů, administrace), nebo kterému v uspořádání území přísluší konkrétní funkce. [16 – Matoušková a kol. 2000, s. 15] Další všeobecnou definici regionu uvádí kolektiv autorů v *Úvodu do regionálních věd a veřejné správy*, podle které region představuje „komplex vznikající regionální diferenciací krajinné sféry.“ [13 – Kolektiv autorů 2001, s. 39]¹⁰

⁹ Ivan Šotkovský definuje pojem „regionalizace“ jako „činnost, která směřuje k vymezení regionů (územních jednotek) podle jistých, společných regionalizačních kritérií, v souladu s objektivními zákonitostmi formování se těchto jednotek.“ Regionalizace má napomoci v otázce zajištění dalšího rozvoje ekonomiky (neboť pro vyšší úroveň řízení ekonomických procesů jsou nutné detailnější charakteristiky potažmo prognózy jednotlivých regionů). [38, s.73].

¹⁰ Naproti tomu Ivan Šotkovský vymezuje region jako prostorovou jednotku, charakterizovanou komplexem konkrétních přírodních a socioekonomických prvků a procesů - jejich specifickou polohou, uspořádáním a mírou integrace. Vytváří se tak vnitřní zákonitá podobnost a odlišení se od okolních jednotek. [39, s.45].

Nikoliv to, že se území nějakým způsobem člení na menší a ještě menší územní jednotky, tj. regiony, nýbrž to, že člověk v daném regionu vyrůstá, je epicentrum problematiky, přičemž ono členění na regiony, zejména po stránce statistické, této práci dobře nahrává.

Lze konstatovat, že region hraje důležitou roli jak v životě jednotlivce, tak v rámci územního členění země. Tato práce se chce zaměřit na mladého člověka jako Evropana – na to, co a jak mu může učitel zprostředkovat ve výuce. Člověk (žák) se obvykle zajímá o region, v němž žije, ale také více či méně o jiné regiony evropské, příp. mimoevropské, kdy jeho zájem v širším slova smyslu umocňuje právě rozdílnost lokalit. Pro žáka je přijatelnější a daleko snazší přijímat a osvojit si informace vztažené ke konkrétnímu místu, respektive ke konkrétnímu regionu.

Tato skutečnost by měla být účelně využita, neboť poznatky, které při seznamování se s oblastmi (a jejich geografickými, sociálními, kulturními, ekonomickými, politickými a dalšími stránkami) za hranicemi domova mladý jedinec nabývá, hrají důležitou roli v lidském životě. Cílevědomé provádění a využívání srovnávání regionů, nejlépe obohacené o praktickou zkušenost ze vzájemného poznávání žáků a studentů těchto regionů, jednak obohacuje vědomostní soubor každého jedince, a jednak by mohlo být zároveň jedním z dobrých počinů i vhodných metodických kroků při utváření lepšího a hlubšího vzájemného povědomí Evropanů o sobě navzájem, u mladé generace především.

Ve snaze podat odpověď na otázku, proč provádět komparaci, k čemu srovnávání vede a pro koho má smysl, byly publikovány kapitoly v knize *Výchova k evropskému občanství v zrcadle aktuálních problémů a v regionálních souvislostech*, která vznikla v rámci řešení mezinárodního projektu MEEC - viz třetí kapitola *Výchova k občanství a tematika ekonomické komparace regionů Evropské unie* a navazující kapitola čtvrtá - *Příklad komparace*

regionů v rámci výchovy k evropskému občanství.¹¹ Tato práce vnímá důležitost poznatků o regionech především ve směru k výuce, a zadruhé v souvislosti k výše jmenovaným cílům projektu MEEC. Zde se objevuje styčný bod, kdy právě v důsledku onoho obrovského zájmu Evropské unie o regiony je možné získat mnoho informací z nejrůznějších tematických okruhů nejen o zemích, nýbrž i o jejich dílčích regionech!

***Shrnutí:** Člověk žije v určité lokalitě a přirozeně se zajímá o své okolí. Poznávání a zájem poznávat je v tomto smyslu člověku vlastní. Kognitivní a motivační faktory a složky výuky jsou rozebírány v mnoha odborných pedagogicko-psychologických publikacích. O tomto zájmu svědčí i konkrétní praktická zkušenost, získaná v rámci realizace projektu Multicultural Education for European Citizenship, kde prezentované charakteristiky regionů a jejich vzájemné srovnávání vzbuzovaly neformální zájem u publika - a to jak u dospělých, tak u mladé generace. Skutečností, že je pro žáka přijatelnější a snazší přijímat a osvojovat si informace vztažené ke konkrétnímu místu, respektive regionu, velice dobře nahrává současný rozvíjející se zájem o evropské regiony, neboť je tak k dispozici obrovské množství informací, které bychom dříve ani získat nemohli.*

1.2 Výjimečnost regionu v rámci evropské regionální politiky - informační zdroje o evropských regionech

Stále větší a skutečně specifický zájem projevuje o regiony Evropská unie. Během posledních několika let se Evropská unie rozšířila o mnoho dalších členů, a v současné době je téma

¹¹ Viz *Literatura* [138; 139].

evropského společenství - jeho politiky ale také podpory jakéhosi evropského vědomí - stále aktuálnějším a diskutovanějším. Právě ve spojitosti se svými výše zmíněnými aktivitami věnuje evropským regionům zvláštní pozornost. Členění na regiony platí pro všechny lidi, v administrativě všech zemí, v Evropské unii zaujímá však region specifické postavení.

Situace v záležitosti Evropy a jejích regionů je určitým stavem v dlouhém procesu vývoje, kdy se stává vyloženě speciálním termínem. Jeho výjimečnost spočívá v tom, že žádné jiné soustátí, příp. jiný velký stát nevěnuje regionům, jako menším územním celkům, takovou pozornost jako Evropské unie. Evropská unie se zajímá o regiony a jejich charakteristiky, které se následně srovnávají a stávají se východiskem pro plánování rozvoje těchto oblastí a dalších aktivit. Právě znalost regionálních rozdílů je jedním z předpokladů pro formování v podstatě docela zvláštního druhu politiky, kterou Evropská unie vytváří.¹²

Regionální politika je zde společná pro regiony nejen v rámci jednoho konkrétního státu, nýbrž i v rámci celé Evropské unie. Proto mluvíme o „evropské regionální politice“. Regionální politika se děje v rámci země, a je společná pro jednotlivé země Evropské unie – jde tak o politiku nadnárodní, a přitom však regionální!

V evropském měřítku představuje region specifický územní celek:¹³ územně-samosprávný, politicko-administrativní, jemuž

¹² Lze doporučit Euroskop.cz – Regiony a EU a seznámit se zde s tématy *Historie regionální politiky, Etapy regionální politiky, Cíle regionální politiky, Fondy regionální politiky, Prezentace zájmů regionů v EU* [29].

¹³ Pro zajímavost: Dělení regionů dle potřeb Evropské komise

Výkonné a rozhodující orgány států či EU tedy pracují s typologiemi, které vychází vstříc konkrétním regionálním podmínkám územního celku z hlediska stupně nedostatečného rozvoje potažmo intenzity vyžadované podpory. Toto účelové dělení tak nepředkládá typologii, která zahrnuje všechny typy regionů, nýbrž pouze ty, které jsou způsobilé k finančním subvencím.

Evropská unie dělí regiony, na základě své potřeby, na tyto:

- zaostalé regiony, vyznačující se nedostatkem infrastruktury, nízkými příjmy, neefektivní zemědělskou produkcí a nízkou úrovní pracovní síly,
- regiony poznamenané průmyslovým úpadkem či ekonomickou recesí,

jsou, v zájmu efektivnějšího fungování a rozvoje regionu, přiděleny příslušné pravomoci, zajišťované prostřednictvím regionální územní samosprávy. Regionální a strukturální politika Evropské unie,¹⁴ zjednodušeně řečeno pomoc poskytovaná regionům, rozvíjí a prosazuje za účelem podpory harmonického vývoje svou činností směřující k **posilování hospodářské, sociální a také územní soudržnosti**.¹⁵

Ve vydání *Redakčně upravené roční zprávy 2007* Ekonomické fakulty VŠB–Technické univerzity v Ostravě jsou velice dobře charakterizovány tři uvedené úrovně soudržnosti, jež se v současnosti v dokumentech Evropské unie rozlišují:

1. Hospodářská (ekonomická) soudržnost hodnotí ekonomickou konvergenci a lze ji vyjádřit snižováním disparit

-
- periferní regiony, které trpí geografickou izolací,
 - příhraniční regiony, jako zvláštní varianta periferních regionů,
 - regiony s urbanistickými problémy,
 - venkovské regiony, jakožto zvláštní typ zaostalých regionů.

O tématu lze číst příspěvky na stránkách elektronického recenzovaného čtvrtletníku Středoevropské politické studie, např. *Ústřední pojmy regionální politiky EU - Příspěvek ke studiu euroregionalismu* [134].

¹⁴ Významná část rozpočtu EU, do kterého přispívají všechny členské země v míře zhruba úměrné velikosti svého HDP, je rozdělována ve prospěch méně prosperujících oblastí a sociálních skupin. Vyspělejší státy tak pomáhají zaostávajícím státům a regionům překonat své zaostávání a přiblížit se úrovni v EU převažující.

Cíle Regionální politiky EU:

a/ Konvergence: podpora růstu a tvorby pracovních míst v nejméně rozvinutých člen. zemích a oblastech. Podpora regionů s HDP nižším než 75% průměru EU.

b/ Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost: regionální programy pro regiony a orgány regionální správy podporující ekonomické změny v průmyslových, městských a venkovských oblastech. Podpora regionů nespádající pod Cíl "Konvergence" tj. HDP nad 75% průměru EU.

c/ Evropská územní spolupráce: podpora harmonického a vyváženého rozvoje na území Unie. Vychází ze současné Iniciativy Interreg, tj. podpora další integrace EU spoluprací na přeshraniční, mezinárodní a meziregionální úrovni. Blíže viz Server Českého institutu pro integraci Evropské unie - Evropa ve stručnosti: Regionální a strukturální politika EU 2007-2013 [22].

Dále lze odkázat přímo na European Commission - Regional Policy – Inforegio [23].

¹⁵ Znění, na němž je evropská politika soudržnosti založena, je obsaženo v konsolidované verzi Smlouvy z Nice (2001); také v textu *Hospodářská, sociální a územní soudržnost - znění Smlouvy o fungování Evropské unie z roku 2007 neboli v Lisabonské smlouvě*. Viz *Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of European Union* [24].

K tomu možno doporučit třetí kapitolu - *Výchova k občanství a tematika ekonomické komparace regionů Evropské unie* [138].

mezi úrovněmi rozvoje různých regionů (států) pomocí ekonomických ukazatelů, jako jsou např. hrubý domácí produkt HDP na jednoho obyvatele, zaměstnanost, produktivita apod.

2. Sociální soudržnost se zaměřuje na dosažení cílů v nezaměstnanosti, úrovni vzdělání, sociálním vyloučení různých skupin a v demografických trendech v Evropské unii; za operativní ukazatele tedy považujeme míru nezaměstnanosti resp. míru zaměstnanosti, které se nejvíce používají pro identifikaci sociálních problémů, a součástí by měla být i dostupnost zaměstnání, případně kvalita zaměstnání a také kvalifikace pracovní síly a úroveň vzdělání ve znalostní společnosti. Narozdíl od ekonomické soudržnosti nelze vystačit s jedním integrujícím ukazatelem.

3. Územní soudržnost znamená vyváženou distribuci lidských aktivit v rámci Evropské unie a je zde snaha dosáhnout cílů v oblastech, kde silné nerovnosti ve vybavení území faktory konkurenceschopnosti postupně vedou k asymetrické distribuci fyzického a lidského kapitálu. [122 – *Regionální disparity v územním rozvoji ČR 2007*] Cílem soudržnosti, a to je důležité vědět a pamatovat si až do závěru této práce, je vyvážený rozvoj v rámci Evropské unie, při kterém dochází ke snižování rozdílů mezi regiony a k podpoře rovných příležitostí pro všechny.

Budou-li řešeny problémy na regionální úrovni (v rámci posilování ekonomické, sociální a územní soudržnosti) a budou se vyrovnávat meziregionální nevyváženosti, měl by tento postup podle Evropské unie vést k efektivnímu fungování Evropské unie jako integrovaného celku. Základním nástrojem strukturální a regionální politiky Evropské unie (aktuálně pro období 2007-2013) jsou Evropský regionální rozvojový fond ERDF (*The European Regional Development Fund*), Evropský sociální fond ESF (*The*

European Social Fund) a Fond soudržnosti CF (*The Cohesion Fund*).¹⁶

Aby mohla evropská politika být do důsledku aplikována na regiony, bylo důležité vytvořit poměrně přesný a jednoznačný systém sbírání informací o regionech, zejména socio-ekonomických údajů. Tuto záležitost má na starosti statisticko-ekonomická administrativa a výsledky slouží pro rozhodování v rámci evropské regionální politiky. Je nutné upozornit zde na odchylnou koncepci Evropy regionů - od demokratičtějšího spolurozhodování a spoluúčasti při jednáních o důležitých otázkách, které mají bezprostřední dopady až na úroveň regionu, tj. ekologie a ochrana přírody, doprava, kulturní památky apod. Toto je jiná kapitola, a tou se zde nebudeme zabývat. Je potřeba ovšem tuto koncepci odlišit.

V současné době působí na více než dva tisíce různých zájmových skupin od regionů po nejrůznější uskupení hájící tzv. veřejné či sociální zájmy (viz výše). Aktivita evropských regionů v tomto směru do značné míry závisí na roli, kterou hrají v jednotlivých státech. Snaží se lobbovat buď přímo úrovni Evropské unie či ovlivňovat ve svůj prospěch výchozí vyjednávací pozici národní vlády příslušného státu. Zástupci některých regionů se do Bruselu začali sjíždět již v sedmdesátých letech, nicméně skutečný boom nastal až v další dekádě, kdy se realizovala reforma regionální politiky (1988) a umožnila, aby se jednotlivé oblasti Evropské unie o svá práva (a peníze) hlásily přímo v Bruselu – bez přímé účasti národních vlád. Další krok k ukotvení zájmů regionů v unijních institucích byl pak učiněn v polovině devadesátých let,

¹⁶ Lze doporučit zajímavou publikaci, jež je věnována problematice soudržnosti z pohledu české veřejnosti – *Soudržnost společnosti z pohledu české veřejnosti (2006)* [77]. Mapuje pojetí soudržnosti, tak jak je chápe česká veřejnost, v souvislosti s mírou diferenciací společnosti v různých oblastech.

kdy byl Maastrichtskou smlouvou zřízen nový poradní orgán: Výbor regionů.¹⁷ [30 – Evropská asociace 05.10.2009]

Z požadavku na vytvoření přesného a spolehlivého systému vzešla jednotná klasifikace evropských regionů NUTS. Tato koncepce regionů Evropské unie, jež poměrně důsledně akceptovala princip územního a správního členění jednotlivých členských států, je v kompetenci Evropského statistického úřadu Eurostatu,¹⁸ jehož úkolem je poskytovat Evropské unii přesná statistická data o jednotlivých zemích a regionech, a vplynula v systém označení územních statistických jednotek NUTS.¹⁹

Uvedená zkratka pochází z francouzského *Nomenclature des Unites Territoriales Statistique* nebo anglického *Nomenclature of Units for Territorial Statistics*, neboli Statistické územní jednotky Evropské unie. Lze doporučit například stránku Evropa – NUTS2 na serveru Českého statistického úřadu, kde se po kliknutí na zvolenou evropskou zemi objeví mapa příslušného státu s rozčleněním na jednotlivé NUTS2 regiony včetně jejich kódu, dokonce s vyznačením některých významnějších měst.²⁰

¹⁷ Převzato z *Evropské asociace a prosazování jejich zájmů v EU*, kde viz zde více o lobbistických uskupeních, dělených podle druhu zájmu, tj. regionální, národní, obchodní či veřejné (neziskové organizace, zástupci zaměstnanců či spotřebitelů).

Výbor regionů se skládá z 222 zástupců místních a regionálních orgánů volených Radou na základě doporučení jednotlivých členských států na čtyřleté funkční období a je poradním orgánem Rady nebo Komise v oblastech týkajících se místních a regionálních zájmů. [30]

¹⁸ Eurostat v podstatě zpracovává a podává k dispozici dva typy statistických údajů - makroekonomické a regionální. Makroekonomická data jsou klíčovými pro fungování Evropské centrální banky, jež dohlíží na rozpočtovou a měnovou politiku eurozóny. Regionální data jsou nezbytná pro efektivní fungování regionální politiky Evropské unie, v rámci níž evropská unie podporuje chudší regiony, prostřednictvím strukturálních fondů. Viz European Commission – Eurostat [82].

¹⁹ *Nomenclature of territorial units for statistics (NUTS) - Statistical Regions of Europe, Complete list of codes and labels : List of NUTS countries* [32].

²⁰ ČSÚ – Evropská data – Eurostat-NUTS2
<http://www.czso.cz/cz/mapy/nuts2/index.htm>. [116].

Následující tabulka (*Tabulka 1*) shrnuje do kompletního přehledu pětici územních jednotek na regionální úrovni NUTS3 respektive NUTS2, které budou využity v této práci jako příklady v rámci tématu regionálního srovnávání,

Tabulka 1

Evropské územní členění podle klasifikace NUTS

– v přehledu regiony zapojené do projektu MEEC

	NUTS level 2	NUTS level 3	Město regionu/ centrum
ES	Principado de Asturias ES12	Asturias ES120	<i>Oviedo</i>
AT	Steiermark AT22	Graz²¹ AT221	<i>Graz</i>
CZ	Jihozápad CZ03	Jihočeský kraj CZ031	<i>Č. Budějovice</i>
SK	Západné Slovensko SK02	Nitriansky kraj SK023	<i>Nitra</i>
HU	Közép-Magyarország HU10	Pest HU102	<i>Gödöllő</i>

Zdroj: Nomenclature of territorial units for statistics (NUTS) - *Statistical Regions of Europe*; vlastní úpravy; 10.05.2009

Jedná se o regiony Asturias (s hlavním městem Oviedo), Graz Region (region města Graz, metropole spolkové země Steiermark), Jihočeský kraj (s metropolí České Budějovice), Nitriansky kraj (s centrálním městem Nitra) a Pest (s místním městem Gödöllő), a tyto územní jednotky, se svými reprezentativními městy, byly zvoleny právě na základě jejich členství v projektu MEEC. Stávají se tak ústředními objekty, na nichž si můžeme ukázat, jaké základní údaje jsou srovnatelné, pro výuku vhodné a pro žáky zajímavé.

²¹ *Graz* jako oficiální označení územní jednotky NUTS3, v textu používáno Graz Region jako pochopitelnější označení regionu.

Z principů klasifikace NUTS je potřeba uvést, jakou hierarchii má tato struktura (konkrétní příklady - viz další odstavec). Každá statistická jednotka členského státu Evropské unie má své území označení jako regionální úroveň NUTS1, dále jsou zde regionální oblasti, které nesou označení NUTS2 a po této následuje úroveň NUTS3, která odpovídá našim krajům. Rozhodujícím kritériem je zde přitom počet obyvatel v příslušné oblasti. V rámci členských států jsou stanoveny regionální úrovně NUTS směrnicí, koncipovanou do *Tabulky 2*.²²

Podrobněji se vyjadřuje k vymezení jednotek NUTS také tabulka v *Příloze 1*.

Tabulka 2

Parametry pro NUTS1, NUTS2 a NUTS3

úroveň NUTS	Doporučený <u>min. počet</u> obyvatel	Doporučený <u>max. počet</u> obyvatel ²³
NUTS 1	3 000 000	7 000 000
NUTS 2	800 000	3 000 000
NUTS 3	150 000	800 000

Zdroj: Basic principles of NUTS,
URL: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nuts/basicnuts_regions_en.html, 10.09.2009,
vlastní úpravy

Jak je z tabulky patrné, podle klasifikace členění na regiony stát odpovídá úrovni NUTS0, respektive NUTS1 (Španělsko, Rakousko, Česká republika, Slovensko, Maďarsko), která se dělí na menší územní jednotky NUTS2 (Principado de Asturias, Steiermark, Jihozápad, Západné Slovensko, Közép-Magyarország), a ty se ještě dále dělí na regiony úrovně NUTS3 (Asturias, Graz Region, Jihočeský kraj, Nitriansky kraj, Pest). K 1. lednu 2008 je

²² Pro problematiku NUTS je zde využívána často kapitola *Výchova k občanství a tematika ekonomické komparace regionů Evropské unie* [138].

²³ Hranice jsou skutečně „doporučené“; případy počtu obyvatel španělského regionu nebo také regionu Pest a jejich zařazení v klasifikaci NUTS jsou důkazem toho, že ne zcela vždy stoprocentně odpovídá stanovená hranice (je přitom zohledňována také rozloha regionu ad.).

27 členských zemí Evropské unie rozděleno v 297 jednotek NUTS1, 271 jednotek NUTS2 a 1303 jednotek NUTS3.²⁴

Z pedagogického hlediska je zásadní, aby se učitel se systémem klasifikace NUTS dobře seznámil a nepletl se v něm. Při podrobnějším zkoumání struktury NUTS může narazit na označení, které by mohlo snadno působit potíže. Pokud již byly uváděny jednotlivé státy jako přirozeně státní, administrativní, nejvyšší jednotky, vypadá situace jinak například ve Španělsku než v případě České republiky či Slovenské republiky atd. V rámci klasifikace NUTS to znamená, že u větších evropských zemí vypadá systém komplikovaněji než u států menších.

Označení regionu NUTS1 v případě České republiky, Slovenské republiky a v řadě dalších menších členských států Evropské unie podle propozic klasifikace NUTS představuje území v rámci celého státu, a současně se překrývá s označením NUTS0, což je označení republiky jako členského státu Evropské unie.

Smysl NUTS1 vyjde najevo u větších států Evropské unie, jakým je například právě Španělsko. Španělsko má narozdíl od České republiky celkem 7 území úrovně NUTS1. Jmenované úrovně jsou značena kódem ES1 až ES7, jak je patrné na mapce na následujících straně.

²⁴ Přímou vazbu na strukturální fondy Evropské unie mají regiony NUTS2 a NUTS3.

Mapa 1

Španělsko – rozdělení NUTS1

Zdroj: [138, str. 89]. *Regiony NUTS v Evropské unii, ČSÚ 12. 7. 2006, Kód:1373-05; + URL: <http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/p/1373-05>; 10.09.2009*

Zvýrazněná oblast Principado de Asturias, odpovídající NUTS2, upozorňuje na španělského zástupce zde sledované pětice regionů – Asturias.

Následující mapka zachycuje přehledně vymezení územních jednotek NUTS2 a NUTS3 v České republice. Je možno z ní vyčíst

jak teritoriální skladbu oblastí (NUTS2) z krajů (NUTS3), tak kódové označení oblastí a krajů. Jihočeský kraj (cz031) jako NUTS3 je podle klasifikace součástí oblasti Jihozápad (cz04) z hlediska úrovně NUTS2.

Mapa 2

Česká republika – rozdělení NUTS2

Zdroj: [138, str. 88]. *Regiony NUTS v Evropské unii, ČSÚ 12. 7. 2006, Kód:1373-05; + URL: <http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/p/1373-05>; 10.09.2009*

Zatímco Jihočeský kraj a Plzeňský kraj jsou regiony NUTS a zároveň administrativními celky v rámci České republiky shodné, narozdíl od toho je Jihozápad jako územní statistická jednotka NUTS2 výhradně prostým součtem výše uvedených krajů, jež slouží zejména pro potřeby statistické a pro potřeby regionální hospodářské politiky Evropské unie.

Pro ucelení pasáže o struktuře NUTS je potřeba ještě dodat, že statistické úřady si však všímají i územních jednotek na nižší úrovni, dříve označované jako NUTS4 a NUTS5. Jedná se o územní

jednotky tzv. lokální statistiky - Local Administrative Units (LAU1 a LAU2). Na území naší republiky k nim patří okresy a jednotlivé obce.

Toto ujasnění skýtá zásadní význam při jakémkoli konkrétním výběru. Není-li tento krok zvládnut, dojde s jistotou ke selhání v komparaci, neboť nelze srovnávat regiony odlišné úrovně: například region NUTS3 s regionem NUTS2. Pokud bychom tedy chtěli porovnávat Jihočeský kraj (NUTS level 3, tj. cz031) se slovenským regionem, musíme volit některý z regionů téže úrovně, tedy NUTS3 - například zde Nitriansky kraj (NUTS level 3, tj. sk023).²⁵

Principy zavedené společné klasifikace umožňují získat nepřeborné množství údajů o příslušné zemi respektive regionu, a to zejména socio-ekonomických informací o území na srovnatelné bázi. Využívají k tomu tedy především systém národních účtů²⁶ (v Evropské unii v podobě ESA95²⁷ – European System of Accounts 1995), který poskytuje souhrnné makroekonomické údaje, jež se týkají různých oblastí ekonomiky.

Národní účetnictví je makroekonomickým a zároveň statistickým modelem, který odráží vztahy mezi subjekty na území daného státu. Konkrétně je sledován pohyb zboží, služeb, finanční transakce mezi subjekty na území státu. Jde o to přinést jakousi číselnou představu o hospodaření země, o ekonomických jevech. Výchozím ekonomickým jevem, jenž generuje jevy další, je produkce.

²⁵ Srov. str. 39 – 40 v podkapitole 1.3 této práce - k metodologii komparace.

²⁶ Pro zájemce lze upozornit například na *Statistickou ročenku České republiky 2008* [106] nebo *Regionální účty 2007* [108].

²⁷ *Metodika ESA 1995* neboli *Evropský systém účtů* určuje základní rámec, jak postupovat při sestavování účtů. Jde o mezinárodně porovnatelný účetní schéma pro systematický a detailní popis celkového hospodářství (regionu, země či skupiny zemí), jeho složek, ukazatelů a jeho vztahů s ostatními hospodářskými celky. Viz například kapitoly *The Uses Of The ESA* and *The ESA As The System*. [83].

Základem soustavy národních účtů je hrubý domácí produkt HDP (Gross Domestic Produkt - GDP), a národní účetnictví se zabývá zpravidla obdobím jednoho roku. Vedle ročních účtů, jež tvoří v podstatě základ systému národního účetnictví, sestavují některé země také čtvrtletní účty.

Regionální národní účty, jež v podstatě umožňují pracovat s makroekonomickými ukazateli na regionální rovní, jsou sestavovány podle stejné metodiky v měřítcích regionů. Sběr a vyhodnocování statistických dat zajišťují národní statistické úřady a statistické úřady v jednotlivých regionech, v České republice například Český statistický úřad²⁸ a jedno z regionálních pracovišť: v Českých Budějovicích. Zveřejňují aktuální údaje i jejich časové řady, vydávají regionální publikace a další statistická data a informace v podrobném regionálním členění.

²⁸ Český statistický úřad (ČSÚ) je státním orgánem, zajišťujícím sběr, zpracování a publikaci statistických údajů; poskytuje vzájemnou srovnatelnost statistických informací ve vnitrostátním i mezinárodním měřítku. Spadají pod něj lokální pracoviště - v případě mého působiště je to Český statistický úřad České Budějovice. ČSÚ České Budějovice zpracovává především statistické informace týkající se především Jihočeského kraje, jeho okresů, obcí i jinak vymezených území v kraji (mikroregiony, sdružení obcí, apod.); v omezeném rozsahu poskytuje potom také údaje o ostatních krajích i celé České republice.

Statistický úřad každé země má trochu jiné uspořádání, ale především jsou zde odlišnosti v konkrétním zpracování dat, jinými slovy ne vždy na stránkách Českého statistického úřadu například najdeme tu konkrétní statistiku, již provedl statistický úřad Slovenské republiky a naopak. Některé regionální statistické údaje tedy nelze přímo porovnávat. K nalezení srovnatelných údajů nám může být nápomocen zdroj Eurostat, kde zadáme konkrétní požadavek na oblast dat a regiony, a výsledná tabulka pak obvykle přehledně obsahuje informace současně zjišťované pro všechny vybrané regiony.

Viz Český statistický úřad <http://www.czso.cz/> [87].

Na oficiálním a hlavním českém zdroji serveru Českého statistického úřadu (ČSÚ) jsou mimo jiné k dispozici odkazy na nejzákladnější datové soubory, kde lze čerpat informace k Evropské unii a zejména o jejích regionech;

URL: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/regionalni_a_mestska_statistika_eu.

Informace o regionech na stránkách příslušných statistických úřadů viz odkazy v *Literatuře* [84-91].

Evropský statistický úřad Eurostat²⁹ konsoliduje statistické údaje, které mu poskytují národní statistické úřady jednotlivých členských států, tak, aby je bylo možné porovnávat v rámci jednotné metodiky; a vydává množství publikací včetně statistické ročenky *Eurostat Regional Yearbook 2008*,³⁰ informující o regionech všech členských zemí Evropské unie podle klasifikace *Statistických územních jednotek Evropské unie (Nomenclature of Units for Territorial Statistics, NUTS)*.³¹ Obsahuje odborné analýzy, vztahující se k hrubému domácímu produktu, indikátorům o populaci, k vědě a technologii a mnoho dalším ukazatelům. Propracovaná publikace, doprovázená přehlednými tabulkami, mapkami a grafy, je dostupná v jazyce anglickém, francouzském či německém. Klasifikaci NUTS, jako jeden ze systémových předpokladů pro objektivní srovnávání, je rozhodně potřeba respektovat.

Samozřejmě existuje ještě celá řada dalších zajímavých a velice dobře využitelných zdrojů. Stránka *Portrait of the Regions*³² vychází z dat Eurostatu a poskytuje informativní a srovnatelný přehled evropských regionů jak z hlediska geografického, tak socio-ekonomického. Velmi zajímavým zdrojem informací o životních podmínkách ve velkých a středních městech členských a kandidátských zemí Evropské unie je *Audit 258 evropských měst*.³³ Odkazy na základní instituce poskytující

²⁹ Eurostat, neboli Evropský statistický úřad, není samostatnou institucí EU, nýbrž je součástí Evropské komise. Jeho úkolem je poskytovat Evropské unii přesná statistická data, na základě kterých může Evropská unie provádět statistická srovnávání jak mezi jednotlivými členskými státy, tak mezi regiony - produkuje tak dva typy statistických údajů - makroekonomické a regionální.

Makroekonomická data jsou klíčová pro fungování Evropské centrální banky, jež dohlíží na fiskální a měnovou politiku; regionální data jsou pak nezbytná pro efektivní fungování regionální politiky EU, v rámci níž podporuje Unie prostřednictvím strukturálních fondů chudší regiony.

³⁰ Online [95].

³¹ Viz *Literatura* [32].

³² Online [94].

³³ Online [117].

regionální informace pro odborníky i běžné uživatele byly již formulovány v přednášce na konferenci MEEC v Gijónu.³⁴

Soudobá statistika³⁵ je nemyslitelná bez technických a programových prostředků výpočetní techniky – nejen jako prostředek k provádění objemů výpočetních operací, ale hlavně k vytváření statistických základů - databází, na paměťových médiích. Tento moderní způsob vytlačuje klasické papírové doklady a „skladování“ statistických dat v podobě objemných publikací. [123 – Minařík 2000, s. 12] Významným fenoménem je zde internet, který je tak vedle dalších funkcí také významným zdrojem statistických dat. Prostřednictvím internetu je tak k dispozici valná většina informačních zdrojů, které pro tuto práci potřebujeme.³⁶

Skutečnost, že regiony nejsou stejné, dělá téma zajímavým, a umožňuje tak s ním dobře pracovat. Vydává se množství nejrůznějších zpráv, analýz popř. programů budoucího rozvoje a dalších, které by nebyly publikovány, pokud by se regiony ničím nelišily (což je samozřejmě utopie). K této regionální rozdílnosti, chcete-li odlišnosti či nerovnosti, se váže velmi úzce problém disparit. S pojmem regionální disparita se můžeme v posledních letech setkat velice často.

³⁴ Viz prezentace *Theme of regional comparison: socio-economic characteristics of regions as well served data for MEEC-activities* [137].

³⁵ Pro uvedení do oblasti statistiky a problematiky statistického zpracování – popisu statistického souboru podle statistických charakteristik a srovnávání lze doporučit [123] v *Literatuře*.

³⁶ Z nejvýznamnějších evropských a světových databází statistických údajů (z hospodářské i sociální oblasti) jsou to právě Eurostat, nebo Český statistický úřad, Slovenský štatistický úrad, a další národní statistické instituce, anebo databáze jako Statistická ročenka ČR, Databáze OECD, Databáze OSN atd.

Shrnutí: Region se v rámci Evropské unie dostal v současné době natolik do popředí její politiky (s cílem posilování hospodářské, územní a sociální soudržnosti), že to projevuje v mnoha aspektech i běžném životě našich občanů a je otázkou, nakolik tím může být vyvolán i jejich zájem o poznání a využití této politiky. Pokud budeme usilovat o posílení informovanosti a zájmu občanů a mladých lidí v této věci, musíme je také na pochopení některých stránek regionální politiky připravit. To platí zejména o zavedení jednotné klasifikace regionů NUTS. Jsou v ní zahrnuty jak celé státy, tak jejich malé a menší případně nejmenší regiony; a je nezbytné se v tomto systému třídění a označení jednotlivých územních jednotek zorientovat. Principy této společné klasifikace umožňují získávat obrovské množství informací o regionech jakékoli úrovně NUTS, a co především – získat je na srovnatelné bázi! Tuto srovnatelnou bázi garantuje Instituce, která sjednocuje veškeré statistické údaje o evropských regionech – Eurostat. Shromažďuje a třídí systém srovnatelných dat, tj. vzniklých a zpracovaných podle stejné metodiky. Poskytuje tak mnohé číselné údaje dostupné také via internet, vydává řadu různých publikací, analýz a zpráv, které jsou k dispozici jak odborníkovi, tak běžnému uživateli. Při komparaci regionů je potřebné se seznámit se základními principy NUTS, protože je to metodická podmínka pro její zvládnutí.

1.3 Regionální disparity a komparace aneb srovnávání odborné versus srovnávání v pedagogické rovině

Pokud se chceme věnovat problematice srovnávání, je důležité vědět: jedním z ústředních termínů a skutečností je to, že při srovnávání narazíme na rozdílnost regionů (jako výsledek srovnávání). Rozdílnosti lze označit jako disparity, a potom se

komparace bude v zásadě točit neustále kolem nich, neboť problém disparit je již v jádru komparativní aktivity samotné. V této práci, využívající rozdílností regionů, jsou pak samozřejmě aktuální regionální disparity.

Fenomén „regionální disparita“ se stává v odborné literatuře a v regionální politice Evropské unie v posledních letech poměrně frekventovaným pojmem. K jeho vysvětlení můžeme podotknout, že samotný termín disparita je obvykle chápán jako rozdílnost, různost respektive nerovnost znaků či jevů. Disparitou³⁷ je možno rozumět to, co je v podstatě společné, avšak ne stejné, a její identifikace a srovnávání má nějaký racionální smysl. Výraz „regionální“ je používán ve smyslu „mající jednoznačné územní umístění“. Regionální disparity pak vymezují územní nerovnosti, které vznikají zcela přirozeně důsledkem specifických přírodních podmínek v lokalitě, místního ekonomického vývoje a mnoha dalších faktorů.

Regionální disparita v následujícím pojednání je především taková míra srovnatelného kvantitativního rozdílu, respektive nerovnoměrnosti v ukazateli nebo komplexu ukazatelů, která ohrožuje soudržnost (kohezi) s vyspělejšími regiony, ukazuje nebo potvrzuje zaostalost či zaostávání regionu a jeho obyvatel, a nezaručuje tak uspokojivou míru integrace v rámci celku státu či Evropské unie. Proto jsou v regionální politice Evropské unie využívány nástroje, které mají napomoci tyto disparity odstranit.

Regionální disparity v žádném případě nesmíme zaměnit s rozdílnostmi kvalitativními, jakými jsou jazyk, vzhled etnika, temperament, tradice, kultura, náboženské vyznání v regionu a další, protože srovnávání kvalitativních diferenčních znaků

³⁷ Pro zájemce o tom blíže na stránkách fakulty Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava: projekt *Regionální disparity v územním rozvoji ČR - jejich vznik, identifikace, eliminace* [122].

regionu samozřejmě provádět lze, ale odlišným a náročnějším způsobem.

Pokud disparita nepřekročí určitou míru, potom je možné bez větších obtíží provádět srovnání. Při značné míře disparit například v ekonomické výkonnosti regionů, měřené hrubým domácím produktem HDP per capita, se za touto úrovní disparity mohou skrývat významné kvalitativní hospodářské odlišnosti (hlavní město versus zaostalý zemědělský region).

Velmi výrazná míra ekonomické disparity může být přímo či spíše nepřímo ovlivněna některou kvalitativní regionální diferencí. Zde by bylo metodicky nesprávné a zkreslující či zavádějící použít přímé kvantitativní srovnání. Je nutno provádět složitější porovnávání parametrů různých socio-ekonomických jevů, podložených například sociologickým výzkumem atd.³⁸

Jak se v literatuře uvádí, regionální disparity se nezkoumají proto, aby bylo dosaženo toho, že budeme všichni stejní, nýbrž aby se specifikovala jedinečnost regionu, na základě čehož by mohla být účelně a efektivně využita pro své komparativní přednosti respektive nevýhody. Ekonomika regionu je závislá na dostupných přírodních zdrojích, objemu pracovní síly, disponibilním kapitálu, používaných technologiích, a to ve smyslu celkového způsobu ekonomické organizace, a na dalších faktorech. **Stav daného regionu, a vzájemná působení jednotlivých faktorů pak společně ovlivňují jeho konkurenceschopnost,³⁹ jež je v poslední době stále častěji vnímána jako základní měřítko úspěšnosti.**

³⁸ Zdrojovým materiálem k tématu regionálních disparit byla z největší části společná příprava příspěvku do publikace *Výchova k evropskému občanství v zrcadle aktuálních problémů a v regionálních souvislostech* (nyní se jedná o čtvrtou kapitolu - *Příklady komparace regionů v rámci výchovy k evropskému občanství* ve jmenované publikaci) [140].

³⁹ Podle Adámka a kol. vychází regionální konkurenceschopnost ze třech klíčových složek: a) ekonomické a b) inovační výkonnosti, c) kvality života. Tyto základní složky zahrnují ukazatele: MAKROEKONOMIKA, INOVAČNÍ SCHOPNOST, KVALITA ŽIVOTA - Produktivita práce, Nezaměstnanost, Průměrná tvorba HDP na obyvatele, Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele, Průměrné výdaje na výzkum a vývoj na obyvatele, Stav přímých zahraničních investic na obyvatele, Počet

Regionální konkurenceschopností se zabývá Evropská unie: konkurenceschopnost je ústředním zájmem její politiky soudržnosti (v rámci níž se Evropská unie snaží vytvořit nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější, na znalostech založený hospodářský prostor světa).⁴⁰ Jak se můžeme dočíst ve zprávě *Regionální disparity v územním rozvoji ČR – jejich vznik, identifikace a eliminace*, vydávané ekonomickou fakultou VŠB-TU Ostrava, soudržnost se zvyšuje, resp. zlepšuje, pokud dochází k poklesu disparit

a) ekonomických - v ekonomické úrovni určované právě faktory konkurenceschopnosti, tj. v případě, kdy nejslabší regiony jsou schopny dohánět ty vyspělejší (měřeno ukazatelem HDP na jednoho obyvatele);

b) sociálních, kdy ukazateli těchto disparit jsou míra nezaměstnanosti respektive zaměstnanost, nebo také úroveň vzdělání;

c) územních, jež jsou často odrazem silných nerovností ve vybavení území faktory konkurenceschopnosti (existují tak rozdíly, co se týče obyvatelstva, bohatství, přístupu ke službám obecného zájmu, k dopravě, energii, telekomunikacím a informační společnosti nebo pokud jde o výzkum a kapacity pro inovace; a tyto rozdíly skutečně nelze ignorovat, neboť ovlivňují celkovou konkurenceschopnost ekonomiky Evropské unie). [122 – *Regionální disparity 2008*]⁴¹

Právě úroveň regionů je ve skutečnosti velmi důležitou a zjevně stále důležitější rovinou sledování konkurenceschopnosti - nejen, že kraje získávají stále silnější postavení a jsou na ně přenášeny stále větší kompetence, ale rovněž není možno

zaměstnanců výzkumu a vývoje na 1000 zaměstnanců, Podíl vysokoškoláků na zaměstnaných v NH, Spáchané trestné činy na 1000 obyvatel, Střední délka života (naděje dožití), Emise na km², Průměrná hrubá měsíční mzda. [57].

⁴⁰ Pro zájemce *Pátá zpráva o pokroku v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti. Růst regionů, růst Evropy*. [26].

⁴¹ K tomu viz str. 21 – 22 v podkapitole 1.2 této práce - o třech úrovních soudržnosti.

přehlednout současnou možnost čerpání finančních prostředků ze zdrojů Evropské unie pro regiony, které podle hledisek Evropské unie za ostatními zaostávají.

Vyspělé státy a jejich regiony jsou vystaveny neustále sílícímu tlaku ze stran rozvíjejících se ekonomik. Výše uvedený technologický rozvoj umožňuje stále nové a intenzivnější využití faktorů regionu, jemuž se zde ale podrobněji věnovat nebudeme. Pro mezinárodní konkurenceschopnost sehrává klíčovou roli růst produktivity a zlepšování životní úrovně.

Jak je uváděno v příspěvku *Konkurenceschopnost regionů*,⁴² lze konkurenceschopnost regionu měřit nebo vyjadřovat dvěma základními způsoby. První spočívá v kvantitativním a kvalitativním popisu jednotlivých součástí a jejich vyhodnocení (technická infrastruktura, dostupnost vhodných ploch nebo budov, kvalifikace a mzdová náročnost, fungování veřejného sektoru, bezpečnost, kvalita životního prostředí, občanská vybavenost). Druhou možností je měřit důsledky, tedy ekonomickou úroveň regionu souhrnem ukazatelů (úrovní hrubého domácího produktu, daňovou výtěžností, mírou nezaměstnanosti, průměrnými příjmy), a některé z nich byly zahrnuty do výběru ukazatelů prezentovaných v praktické části práce. [61 – *Konkurenceschopnost regionů*]

K tématu konkurenceschopnosti lze velice doporučit seznámení se s *Ročenkou konkurenceschopnosti České republiky*,⁴³ jež hodnotí konkurenceschopnost české ekonomiky a klade důraz nejen na globální kontext, ale i na charakteristiky sledované na regionální úrovni. Cílem její statistické části je kromě souhrnného přehledu vybraných ukazatelů ve sledovaných oblastech také objasnit jejich význam a metodologii.

⁴² Viz také další zdroje k tématu konkurenceschopnost v *Literatuře*. [57-62].

⁴³ Viz v *Literatuře* [58].

Definovaný pojem regionálních disparit by ani zde neměl být brán zcela na lehkou váhu a jejich význam by neměl být zaměňován. Kromě teoretického pojednání k problému disparit nás spíše zajímá praktická podoba tohoto termínu a konkrétní a účelné příklady. Druhá část této práce, jež prezentuje vybrané příklady, využívá metodu srovnávání, kterou považuje za zcela běžný, přitom velice dobrý způsob, jak zprostředkovat rozdílné údaje zajímavější formou a v kontextu. Nejprve přistupme k samotnému pojmu komparace neboli srovnávání.

Komparaci je možno chápat dosti široce. Nicméně je to cenný nástroj poznání a zároveň patří komparativní metoda k nejzákladnějším vědeckým metodám.⁴⁴ Zde bude vystupovat jako srovnávání stejnorodých socio-ekonomických ukazatelů.⁴⁵ Technika komparace není zcela jednoduchou záležitostí, neboť předpokládá celou řadu kroků (metodologické požadavky).

V literatuře bývá komparace označována jako metoda, spočívající v určování shod a rozdílů, seskupování objektů do skupin, rozřazování podle hodnot a zařazování do kontextu. Před využitím komparativní metody je potřeba vyjasnění několika základních otázek.

⁴⁴ *Metoda* je obecně definována jako postup nebo návod, jak získávat správné poznatky - prostředek poznání. Metoda tvoří jakousi formální stránku nezbytnou pro obsahovou stránku poznání - vědy.

Metody mohou být specifické (používané jen určitou, nebo určitými vědami) nebo obecné (používané všemi vědami). Nicméně znalost obecných metod a dodržování pravidel v nich obsažených patří k profesionalitě vědecké práce (jde např. o komparativní metodu, či o další metody jako analýza a syntéza, indukce a dedukce, modelová analýza a další). O metodách viz např. [124] v *Literatuře*.

Metodologie je pak definována jako vědní disciplína, která se zabývá metodami, jejich tvorbou a aplikací.

⁴⁵ Výchozím materiálem k tématu komparace byla z největší části společná příprava příspěvku do publikace *Výchova k evropskému občanství v zrcadle aktuálních problémů a v regionálních souvislostech* (nyní se jedná o kapitolu čtvrtou - *Příklady komparace regionů v rámci výchovy k občanství* ve jmenované publikaci) [139].

Podle M. Hrocha je potřeba:

- a) vymezit okruh, který bude zkoumán či jehož prvky budou porovnávány, přičemž by tento výběr měl být co nejpřesněji definován a nějakým způsobem zdůvodněn,
- b) určit cíle aplikací komparativní metody,
- c) stanovit kritéria, hlediska, podle kterých bude možno objekty komparace analyzovat,

d) vyjasnit si vztah komparativního postupu k časové ose; a vyvarovat se tak chyb ve srovnávání.⁴⁶ Z toho vyplývá význam pečlivé metodické přípravy komparativního postupu, nejen po stránce výběru, ale i nejpřesnějšího určení objektů komparace a jejich rozměrů. [124 – Hroch 1985, s. 235, 238]

Dále je nutno doplnit poznámku k fázi získávání údajů pro potřeby srovnávání. Důležitým bodem je již to, že budou použita data ze spolehlivých zdrojů. Jak je opakováno v literatuře věnující se v některých kapitolách metodě komparace,⁴⁷ je při tom nezbytné neporušit zásady komparovatelnosti (srovnatelnosti) – dodržet vymezení z hlediska věcného, časového a prostorového. Při posuzování objektivnosti by se navíc mělo přihlížet k vedlejším faktorům majícím vliv na zkoumaný respektive srovnávaný jev (objekt, ukazatel) – prostředí, podmínky.

Pro aktuální srovnávání stejnorodých socio-ekonomických ukazatelů to znamená zaprvé souměřitelnost, pro niž musí být v hierarchickém systému vytvořen soubor údajů s definovanou strukturou dat. Zadruhé je důležitý objektivní sběr dat a jeho následné uspořádání. Teprve potom můžeme přistoupit k analýze,

⁴⁶ Ivan Šotkovský rozeznává čtyři skupiny omylů (chyb), kterých je možné se při komparaci dopustit, přičemž poukazuje na to, že používané informační zdroje, které mají nejčastěji podobu číselných údajů, se mohou dostat do zásadních metodických rozporů. K tomu dodává, že nejen z tohoto důvodu je nezbytný co nejpřesnější postup, v kvalifikovaném srovnávání je pak zcela nevyhnutelnou součástí, spočívající jak v prověření metodiky získávání dat, tak v následných matematicko-statistických krocích atd. [39, s.43].

⁴⁷ Viz Literatura např. [39; 124 či 125].

případně vyvozovat závěry, které z komparace vyplývají. Více ke srovnávání socio-ekonomických ukazatelů viz *Metody mezinárodního srovnávání v Literatuře*.⁴⁸

Pokud se ve výkladu věnujeme srovnání toho, který ze sledovaných regionů je rozsáhlejší, lidnatější, ekonomicky bohatší nebo chudší, s dostatkem či nedostatkem práce pro obyvatelstvo atd. podle výběru ukazatelů, můžeme na základě srovnání kromě konstatování shod, různé míry disparit či zásadních odlišností případně vyvozovat závěry. Ty by ovšem měly být postavené na dalších, v tomto případě ekonomických znalostech problematiky.⁴⁹

O statistické informace sledující regionální disparity je stále větší zájem. **V České republice a v ostatních evropských zemích vznikají i jiná pracoviště, která se odborně zabývají regiony a problematikou jejich srovnávání.** Lze v tomto případě jmenovat určitě Vysokou školu báňskou - Technickou univerzitu Ostrava, jejíž katedra regionální a environmentální ekonomiky⁵⁰ zajišťuje vzdělávání zaměřené na ekonomické, environmentální, geografické, demografické a sociologické aspekty regionálního a lokálního rozvoje - řešení regionálních a místních problémů

⁴⁸ Viz [125].

⁴⁹ Sociální život společnosti má objektivní a subjektivní aspekt. Objektivní stránky života sledují pomocí přesně definovaných ukazatelů statistické informační systémy (státní statistika, rezortní informační systémy apod.). Specifikum statistických prostředků spočívá v široké číselné kvantifikaci sledovaných jevů. Díky této vlastnosti si statistická data vysloužila přívlastek "tvrdá data".

V sociální oblasti existuje však mnoho jevů, které nelze jednoznačně kvantifikovat, ale obraz sociálního života by nebyl úplný, kdyby tyto jevy nebyly zachyceny a zobrazeny. Jedná se zejména o názory a postoje občanů k jevům a procesům, které zachytila sociální statistika. Nejrozšířenějším způsobem získání tohoto druhu informací jsou výzkumy veřejného mínění. Data získaná tímto způsobem se často označují jako "měkká data"

Pohybujeme-li se v oblasti srovnávání kvalitativně odlišných jevů (pracujeme s měkkými údaji) je komparativní přístup daleko komplikovanější než v případě srovnávání kvantitativních rozdílů. Značně zde záleží na způsobu posuzování, na osobním postoji k předmětu zkoumání, na záměru ve srovnávání atd.

⁵⁰ Viz [141].

přináší potřebu vytvářet odborníky schopné řešit regionální rozvojové projekty, které jsou charakteristické svou unikátností a oborovou rozmanitostí; pozornost studia se pak zaměřuje na získání hlubší znalosti projektového řízení při přípravě a realizaci rozvojových aktivit či programů.

Dále je to například Vysoká škola ekonomie a managementu a její Centrum ekonomických studií VŠEM (CES),⁵¹ jehož výzkumné aktivity se zaměřují převážně na analýzu předpokladů a výsledků růstové výkonnosti, kvalitativní konkurenceschopnosti české ekonomiky v mezinárodním srovnání, identifikaci souvisejících hospodářsko politických implikací pro podporu ekonomického dohánění a přechodu na znalostně založenou ekonomiku (v intencích cílů Lisabonské strategie), anebo Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze,⁵² která je odborně zaměřena na sociální a ekonomickou geografii, regionální a lokální rozvoj, územní, prostorové a strategické plánování, územní správu a samosprávu, geografii města, regionální geografii Česka, regionální geografii zahraničních zemí, historickou a kulturní geografii, geografické a environmentální vzdělávání a další vzdělávání učitelů. Výzkumná práce se týká témat sociální a ekonomická transformace České republiky a postsocialistických zemí, problémy regionálního rozvoje vybraných lokalit, periferní oblasti, polarizace prostoru, pohraničí a přeshraniční spolupráce, dlouhodobé změny využití krajiny, urbanizace a suburbanizace, proměny venkovské krajiny, vnitřní a zahraniční migrace, teorie geografie, sociálně geografická regionalizace, cestovní ruch a rekreace, reforma geografického vzdělávání, tvorba učebnic a učebních pomůcek.⁵³

⁵¹ Viz [142].

⁵² Viz [145].

⁵³ Další pracoviště viz odkazy v *Literatuře* [141-145].

Uživatelům⁵⁴ jsou poskytovány základní přehledy o datech na internetových stránkách a každoročně vycházejí také série publikací a dalších příspěvků,⁵⁵ jež se snaží komentovat či analyzovat regionální disparity právě v odlišné úrovni ekonomického a hospodářského růstu, v rozsahu a kvalitě technické infrastruktury, v ekonomické výkonnosti měřené pomocí hrubého domácího produktu na obyvatele či zaměstnance, v odvětvové struktuře zaměstnanosti, v úrovni nezaměstnanosti, v rozsahu podnikatelských aktivit, v životní úrovni a podobně.

V pedagogické rovině je možno hodnotit komparativní přístup⁵⁶ obecně jako běžný výkladový postup zastoupený ve výuce. Srovnávání evropských regionů je využitelné v podstatě v kterémkoli předmětu ve škole, přestože se nabízí její nejobjemnější zastoupení v občanské výchově, chcete-li výchově k občanství. Tématu výchovy k evropskému občanství se věnuje například kniha *Výchova k občanství pro 21. století* v seznamu

⁵⁴ Zájemce viz zajímavou stať *Regionální statistika dnes a zítra* [126].

⁵⁵ Viz *Literatura* – analýzy, články, bulletiny, časopisy..

- např. Český statistický úřad - Tiskové zprávy a informace: *Analýzy regionálních rozdílů v publikacích ČSÚ* [127];

- Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity - Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky: *Analýza regionálních a mikroekonomických aspektů konkurenceschopnosti* (prof. Ing. Ladislav Blažek, CSc., doc. RNDr. Milan Víturka, CSc., a kol.), Brno 2008 [128];

- Technologické centrum AV ČR (ERGO) - *Analýzy a trendy výzkumu, technologií a inovací*; ISSN 1802-2170, www.tc.cz, číslo 02 /březen 2007 [129];

- Vysoká škola ekonomie a managementu – Centrum ekonomických studií VŠEM (CES), *Bulletiny CES VŠEM 2007, 2008* [130];

- Vysoká škola ekonomická v Praze: časopis *Regionální studia - Regional studies 01/2007, recenzovaný vědecký časopis - peer-reviewed scientific journal*; ISSN 1803-1471 [120];

- Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity - *Recenzovaný on-line časopis, Ročník XI č. 4*, ISSN 1212-7817, *Ústřední pojmy regionální politiky EU - Příspěvek ke studiu euroregionalismu* [132; 133];

- *Deník veřejné správy* [134].

⁵⁶ Připomínka, že regionální srovnávání má rovněž význam v evropském měřítku - znalost regionálních rozdílů je jedním z předpokladů pro formování evropské regionální politiky.

Literatury,⁵⁷ další příspěvek k tématu občanství naleznete také v desáté kapitole publikace *Proměny primárního vzdělávání v ČR*.⁵⁸

Lze zde upozornit na styčný bod, v němž se spolu střetávají dosud řešená témata, a kdy toto svědčí o jejich propojenosti (příp. o propojenosti jejich cílů):

1. zájem člověka o své okolí – zájem poznávat i jemu vzdálené prostředí,
2. cíle evropské politiky soudržnosti,
3. socio-ekonomické srovnávání regionů a jeho zapojení do systému výchovy k občanství.

Je možno se domnívat, že v současnosti vzrůstá význam správného pedagogického přístupu, kvalifikovaného výběru informací, vhodné metodiky a didaktiky, které by měly vycházet právě ze zájmu mladých lidí poznávat – v cíli sounáležitosti pro jejich občanský život v regionu (ve státě), který se stal integrovanou součástí moderní Evropy. [6 – Hejtman, Sapík et al. 2009, s. 11]

Přitom výchova k občanství není pouhým školním předmětem plodícím poučky a definice, nýbrž že se jedná o získávání individuálního postoje v životě každého občana.⁵⁹

V případě pojmu evropského občanství je možná potřeba zmínit jeden důležitý fakt týkající jeho podstaty. Pokud jsme občanem některého členského státu Evropské unie, jsme zároveň také občanem Evropské unie. Z toho pro nás plynou některá další práva, která naše národní občanství doplňují. Takzvané evropské občanství neznamena státní příslušnost! [7 – Občanská společnost

⁵⁷ Viz [8].

⁵⁸ Viz [9].

⁵⁹ Více o pojetí výchovy k občanství pojednává první kapitola publikace *Výchova k evropskému občanství v zrcadle aktuálních problémů a v regionálních souvislostech*. Viz *Výchova k občanství a jeho priority v prostředí globalizace* viz [6] v *Literatuře* .

20.11.2008] Občanská práva poskytnutá v rámci občanství Evropské unie jsou dalšími právy navíc.⁶⁰

Komparaci neboli srovnávání může v podstatě provádět kdokoliv, odborník či laik - jak již bylo řečeno, člověk má přirozenou tendenci neustále srovnávat (od barev po výši platu) a srovnává i nevědomky. Přistoupíme-li však k procesu komparace vážněji, není to zcela tak jednoduché. **Problém spočívá v tom, že informační materiál, údaje o regionech, regionální statistiky a další zdroje využívají zpravidla odborní pracovníci, geografové, ekonomové a statistici atd. Pedagog si pak klade otázku – „Jak se k věci mám postavit já?“.**

Učitel, který se pohybuje v tomto tematickém okruhu, musí v současné době inovovat své poznatky o Evropské unii a o vztahu Evropské unie a České republiky - musí být připraven na získávání aktuálních socio-ekonomických poznatků již nejen pro naši ekonomiku, ale i pro její porovnání s ekonomikou jiných států nebo Evropskou unií jako celkem. Tyto informace musí učitel umět podat. Nikoliv tak, aby strohá čísla zůstala stále jen čísla, ale tak, aby ukázal, jak se taková čísla dotýkají praktického života jednotlivce – žáka. To vyžaduje specifickou podobu výběru a uspořádání dat.

Učitel má k dispozici ovšem tytéž informační soubory, respektive zdroje v téže formě zpracování jako odborník. Jestliže tedy chce dosáhnout větší účinnosti výkladu, nejenže k tomu potřebuje informace na regionální nebo lokální úrovni vyhledat,

⁶⁰ Jako Občanská společnost jsou nazvány stránky, kde je věnována pozornost tématu Evropské občanství a je zde mimo jiné k dispozici přehled shrnující práva (se souvisejícími odkazy), jež jsou výslovně spojená s evropským občanstvím:

- volně se pohybovat (cestovat), hledat práci a pracovat, pobývat a usadit se v kterémkoli členském státě Evropské unie.
- volit a být volen do Evropského parlamentu
- volit a kandidovat ve volbách do místních zastupitelstev v místě svého pobytu.
- podávat petice Evropskému parlamentu.
- podávat stížnosti evropskému ombudsmanovi.
- obracet se na orgány EU a obdržet odpověď ve vašem úředním jazyce (čl. 21).
- právo konzulární a diplomatické ochrany od jiného členského státu EU, pokud ve třetí zemi chybí diplomatické zastoupení vašeho státu; a další práva. [7].

ale měl by zvládat základy metodiky porovnávání a samozřejmě by měl uváděným údajům sám rozumět. Pak je schopen provádět před žáky komparaci, kterou vybral přímo z odborných zdrojů anebo ji realizuje na základě vlastního výběru údajů.⁶¹

Využití informací o regionu ve výuce je samozřejmě širší – neomezuje se pouze na informace ekonomické, ale také pracuje i s kulturními a aktuálními souvislostmi, od politických událostí, přes sportovní akce, po přírodní katastrofy, či se podílí na družbě při domácí případně přeshraniční spolupráci škol z různých regionů. K dispozici je mu skutečně obrovské množství agregátních dat, ze kterých si ovšem musí zvolit specifický okruh údajů pro své účely. Nejen že je potřeba si vymezit, na které regiony se zaměří, ale také si stanovit, z jakých hledisek je bude zkoumat potažmo porovnávat a hlavně proč.

Ti, kdo by se chtěli na tento způsob výchovné práce orientovat, budoucí učitelé občanské výchovy jistě v první řadě, mohou dnes využít pozitivních skutečností, které jim záměr ulehčí - určitě ve fázi vyhledávání příslušných údajů, tj. ve fázi heuristické. Zejména díky internetu se můžeme poměrně snadno dostat k informacím. Je potřeba mít přitom zvládnutou alespoň základní orientaci o charakteru dat. [6 – Hejtman, Sapík et al. 2009, s. 86]⁶² Musí být proveden vhodný výběr a aplikace údajů o regionálním hospodářském životě za účelem posílení kognitivní složky vědomí mladé generace směrem k evropskému horizontu. [Tamtéž, s. 86].

⁶¹ Viz předvedení základního socio-ekonomického srovnávání podle zvolených okruhů v Kapitole 4 této práce – *Vybrané ukazatele - Příklady regionálního srovnávání využitelného ve výuce*.

⁶² Více o tomto nutném předpokladu (na úrovni posluchačů pedagogických fakult a učitelů, především občanské výchovy neboli výchovy k občanství), kdy je nutné získat základní gramotnost v oblasti národního hospodářství či hospodářské geografie, a umět využívat statistických údajů pro potřeby studijní a výukové, pojednává kapitola *Výchova k občanství a tematika ekonomické komparace regionů Evropské unie*. Viz [138].

Na základě poukazu na předpoklady, potřebné k realizaci komparativní metody, budou následovat ukázka účelové komparace s využitím ve škole postavené na statistických údajích dostupných pro učitele. Další využití a zpracování informačního materiálu je již v zásadě na pedagogickém pracovníku samotném. **Toto jakési know-how je předvedeno na vybraných socio-ekonomických ukazatelích v následující - praktické části této práce.**

Ačkoli rozsah látky na základní škole, která je věnována ekonomickým stránkám člověka žijícího ve společnosti, je často minimální, v mimoškolní realitě žáků je však ekonomický aspekt zastoupen v podstatně větší míře. Tento návod (nejen) pro budoucí učitele pochopitelně doprovází řada odkazů a doplňující literatury, které případnému zájemci poskytuje pomoc v jeho záměrech.

Shrnutí: Fakt, že regiony nejsou stejné, vyjadřuje pojem regionální disparit. Na ten v současných informačních zdrojích nelze nenarazit a je třeba mu rozumět. Je potřeba chápat regionální disparitu jako něco regionům společného, a současně rozdílného v míře zastoupení. Jde o jejich individuální regionální charakter vzniklý důsledkem působení specifických podmínek (přírodních i socio-ekonomických) v konkrétní oblasti. Dále je nutno v rámci komparace rozlišovat rozdílnosti kvantitativní a kvalitativní. V socioekonomickém kontextu jsou kvantitativní diparity měřeny na stených ukazatelích, kvalitativní spočívají v odlišnostech, jež není možné kvantitativně přímo měřit (kulturní odlišnosti, tradice, náboženské vyznání).

V této práci jsou regiony posuzovány (srovnávány) podle základních socio-ekonomických ukazatelů, s tím, že jejich rozsah, zaměření i hodnocení využíváme k pedagogickým účelům.

Zde ovšem narazíme na problém. Přestože může srovnávání provádět prakticky kdokoli, protože informační výstupy jsou přístupné široké veřejnosti, práce s nimi vyžaduje alespoň

minimální stupeň odbornosti. Ta spočívá v tom, že příslušný uživatel informací musí umět informace vyhledat, vybrat, rozumět jim (správně je interpretovat) a jejich hodnocení zařadit do správného kontextu. Je otázkou, jak se s touto skutečností má a může vypořádat učitel.

Jakési know-how k tomuto problému je poskytnuto v druhé části práce – jako praktické předvedení dat, tj. předvedení zvolených ukazatelů z oblasti socio-ekonomické.

KAPITOLA 2

VYBRANÉ EVROPSKÉ ZEMĚ - SPECIFICKÉ OBLASTI EU (NUTS0)

Hned na úvod této kapitoly je nutno připomenout důležitý fakt: specifikem Evropské unie rozdělené na regiony je to, že v sobě zahrnuje i státy jako své největší regiony.⁶³ Ačkoliv je tedy cílem práce regionální komparace, nemůže proto regionální srovnávání začít vytrženě od „regionů“, které nás zajímají, nýbrž ještě před tím je třeba věnovat se státům, do nichž patří.

Všech pět zvolených regionů (Asturias, Graz Region, Jihočeský kraj, Nitriansky kraj, Pest), zvýrazněných v přehledové *Tabulce 1 na str. 25*, se nachází v zemích, které jsou integrovány v Evropské unii⁶⁴ - viz obrázek států evropského kontinentu v *Příloze 2*. Španělsko vstoupilo do Evropské unie roku 1986. Vzhledem k poloze státu je jeho prioritou posilování vztahů se zeměmi kolem Středozevního moře. Rakousko bylo přijato za člena Evropské unie v roce 1995 v rámci tzv. čtvrté vlny rozšiřování. Se svou rozvinutou tržní ekonomikou a vysokou životní úrovní je hospodářsky silně propojené s dalšími zeměmi Evropské unie, zejména však s Německem. Maďarsko vstoupilo do Evropské unie k 1. květnu 2004, stejně tak jako Česká republika a Slovensko.

Z hlediska geograficko-hospodářského se členské země liší jednak různou rozlohou, nerovnoměrným zalidněním a celou řadou dalších charakteristik.⁶⁵ Následující podkapitoly podávají krátkou charakteristiku pětice vybraných zemí, respektive vstupních

⁶³ Viz str. 26 – 27 v podkapitole 1.2 této práce - pojednání o členských státech jako evropských regionech.

⁶⁴ Vhodné online informační zdroje o Evropské unii nejen pro mladou generaci: Evropa – EU v kostce [19] nebo Evropský portál pro mládež [20].

⁶⁵ Pro zájemce konkrétněji k tématu rozdílnosti evropských zemí: Geografický server - *Ekonomická regionální diferenciace Evropy* [54].

informací o zvoleném regionu, přičemž pořadí charakterizovaných zemí se odvíjí od jejich geografické polohy.⁶⁶

2.1 Španělské království (Reino de España)⁶⁷

Rozloha: 505 370 km²

Počet obyvatel: 40 525 002 (2009)

Hustota zalidnění: 80 obyvatel/km²

Hlavní město: Madrid

(Zdroj: CIA - The World Factbook: *Spain*; July 2009 est.; hustota zalidnění - vlastní výpočet; URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sp.html>; 22.11.2009)

Na jihozápadě Evropy, odděleném horským pásmem Pyrenejí, se nachází Pyrenejský poloostrov, jehož asi 5/6 zabírá Španělsko (viz *mapa Španělska v Příloze 3*).

V době velkých zámořských objevů patřila Španělsku obrovská koloniální říše. Ohromné příjmy a výhody plynoucí z kolonií však nedovedlo dobře využít. Ve srovnání s ostatními členy Evropské unie je relativně chudé.

Španělsko je mnohonárodnostním státem; tři čtvrtiny tvoří Španělé, dále tu žijí Katalánci, Galicijci a Baskové. Jak

⁶⁶ Uváděné informace o zemích Evropské unie (Španělsko, Rakousko, Česko, Slovensko, Maďarsko) vycházejí zejména ze zdrojů:

- EUROPA - EU v kostce - Evropské státy - Členské státy EU [45];
- CIA - Publications - The World Factbook [46];
- OECD Factbook 2009 - *Country statistical profiles 2009* [51];
a z dalších - viz *Literatura* [45-56] s využitím [38-44].

⁶⁷ *Španělské království* jako oficiální název, zcela běžně se užívá *Španělsko*.

obyvatelstvo, tak i hospodářská činnost se soustřeďuje zejména při pobřeží; výjimkou je hlavní město Madrid ve vnitrozemí. Barcelona je hlavní přístav země a současně největší průmyslové město. Třetím milionovým městem je Valencia, obchodní centrum a přístav produktivní nížiny.

V suchém vnitrozemí převažují pastviny a subtropické kultury. Zemědělské plochy jsou situovány hlavně v pobřežních nížinách. Intenzivně jsou obdělávány především území při vodních tocích Tajo, Euro, Duero, Guadalquivir a Guadiana; nádrže na těchto řekách poskytují jak zavlažování, tak elektrickou energii pro sídla a průmysl.

Jižní ovoce, víno a olivový olej jsou typickými produkty Španělska, avšak ve vývozu převládají textil, stroje a potravinářské výrobky. Podstatným zdrojem příjmů je rozhodně zahraniční cestovní ruch; turisty lákají nejen subtropické klima, středomořské pláže, ale i zajímavé historické památky.⁶⁸

Vzdělávání ve Španělském království⁶⁹

Povinná školní docházka zde trvá deset let a zahrnuje primární vzdělávání pro děti ve věku 6-12 let a povinné sekundární vzdělávání trvajícím do 16. roku věku.

Školní rok začíná v rozmezí 1. a 20. září a končí mezi 10. a 30. červnem. Pravomoc přesně vymezit trvání školního roku dala španělská vláda autonomním oblastem. Španělští školáci narozdíl od našich mají 12 týdnů letních prázdnin a 15 dní vánočních prázdnin. Osm až deset dnů je vymezeno na prázdniny v období Velikonoc.

Docházka do státních škol je bezplatná. Školné se platí pouze na soukromých školách bez státní podpory. [74 – Euroskop 2009]

⁶⁸ Viz Poznámka 66.

⁶⁹ Viz *Školské systémy v některých evropských zemích* [70].

Základní makroekonomické ukazatele a aktuální ekonomický vývoj k roku 2008

V roce 2008 se očekávalo výrazné zpomalení hospodářského vývoje, avšak vývoj situace překonal pesimistické prognózy. Následující tabulka podává přehled základních makroekonomických ukazatelů, charakterizující ekonomickou situaci ve Španělsku.

Tabulka 3

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2008 – Španělské království (HDP, HDP/obyv., míra inflace, míra nezaměstnanosti)

	2008
HDP (mil. EUR; tržní ceny)	1 095 163
HDP na 1 obyvatele (EUR)	24 020
Míra nezaměstnanosti (%)	11,3
Míra inflace (%)	1,7

Zdroj: *Spain in Figures 2008*; vlastní úpravy; URL: http://www.ine.es/en/prodyser/pubweb/escpif/escpif09_en.pdf; 14.09.2009

Úspěšné hospodaření země se státními financemi vytvářelo pravidelné přebytky státního rozpočtu. Hrubý domácí produkt země zaznamenal příznivé výsledky růstu a produktivity. Zásadně největší podíl na tvorbě hrubého domácího produktu má sektor služeb, výrazný podíl pak skýtá odvětví průmyslu, energetiky a těžby. *Tabulka 3*, obsahující vybrané údaje převzaté z publikace *Spain in Figures*,⁷⁰ dokládá, že hrubý domácí produkt v roce 2008 činil: 1 095 163 milionů euro.

Vážným sociálním, politickým i ekonomickým problémem byl dramatický nárůst nezaměstnanosti (11,3%). Počet zaměstnaných v roce 2008 vzrostl na 41,3% vzhledem k předchozímu roku, což je asi o 2,6 milionu osob více. Míra nezaměstnanosti vzrostla asi o

⁷⁰ Viz *Literatura* [98].

tři procenta a vykazuje pro sledovaný rok hodnotu 11,3% nezaměstnaných z ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Koncem roku 2007 se vývoj míry inflace stal citelným problémem španělské ekonomiky. V meziročním srovnání došlo k jejímu nárůstu (asi o 1,5%). Jako hlavní příčina je udáván zejména růst cen energií, což se promítá ve zvýšení nákladů. Tento trend byl zachován i v prvních měsících roku 2008, dá se však očekávat jistý pokles, vzhledem ke krizi v oblasti prodeje nemovitostí, které zaznamenávají výrazný pokles cen a rovněž nižší poptávka domácností by měla tlačit na mírné snížení cen, nebo alespoň na zastavení jejich růstu míst. [99 – *Statistical Yearbook of Spain* 2009]

2.2 Rakouská republika (Republik Österreich)⁷¹

Rozloha: 83 871 km²

Počet obyvatel: 8 210 281 (2009)

Hustota zalidnění: 97 obyvatel/km²

Hlavní město: Vídeň (Wien)

(Zdroj: CIA - The World Factbook: *Austria*; July 2009 est.; hustota zalidnění - vlastní výpočet; URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/au.html>; 22.11.2009)

Území tohoto státu ve střední Evropě je téměř ze dvou třetin protkáváno hřebeny Východních Alp. (*viz mapa Rakouska v*

⁷¹ *Rakouská republika* jako oficiální název, zcela běžně se užívá *Rakousko*.

Příloze 4). Severně od řeky Dunaj se rozprostírá nízká Rakouská žulová plošina, na východě dominují velké pánve vyplněné mořskými sedimenty – Vídeňská pánev a část Malé dunajské kotliny.

Ve 20.století bylo Rakousko jednou z obětí válečných katastrof. V dnešní podobě se stát objevil na mapě roku 1918 jako pozůstatek Rakouska-Uherska. Druhou světovou válkou prošlo Rakousko jako součást poraženého Německa a až do roku 1955 bylo pod okupační správou spojenců. Pozoruhodná byla poválečná obnova země. „Železná opona“ zpřetrhala jeho tradiční svazky.

Tímto ustal dovoz uhlí z Československa a z Polska, dovoz zemědělských produktů z Maďarska, Rumunska a tehdejší Jugoslávie, a Rakousko se orientovalo na nové partnery: Itálie, Švýcarsko, Německo. Pro svůj rozvoj se snažilo využít dobré předpoklady jako podíl zemědělské půdy, lesů, nerostných surovin a v neposlední řadě také velký energetický potenciál alpských řek.

Jedním ze základních exportních odvětví se stal lesní a dřevozpracující průmysl. Důležitým zdrojem příjmů státního rozpočtu je cestovní ruch. Významnou roli však stále mají i tradiční odvětví jako hutnictví, strojírenství a textilní průmysl. Velkou tradici má těžba kamenné soli.

Zemědělství, soustředěvané v podhůří, se specializuje na mléčné hospodářství. Pastvinový chov dobytka je zcela typický. V nížinách se pěstuje především pšenice, kukuřice, krmné plodiny.

Dominantní postavení v průmyslu, v administrativě a ve službách má hlavní město Vídeň. Metropole leží na křižovatce historických dopravních koridorů: údolí řeky Dunaj a tahu severní Evropa – Jadran. Velice průmyslový Linec (Linz) má největší přístav na Dunaji. Na západě vynikají města Salzburg a dále také Innsbruck, zejména jako středisko zimních sportů.⁷²

⁷² Viz Poznámka 66.

Vzdělávání v Rakousku

V Rakousku je školní docházka všeobecně povinná pro všechny děti s trvalým pobytem na území Rakouska, nezávisle na národnosti. Školné na veřejných školách je poskytováno zdarma.

Školní rok začíná prvního září a končí posledním týdnem měsíce června. Školní docházka trvá minimálně devět let a je možné volit mezi soukromými a státními školami. Po absolvování primární úrovně mají žáci možnost zvolit čtyřleté studium buď na měšťanské škole či na nižším stupni všeobecně vzdělávací vyšší školy. Oba typy škol poskytují základní všeobecné vzdělání. Měšťanské školy navíc připravují žáky na pracovní proces, je zde však i možnost pokračovat dále ve studiu. Nižší stupeň všeobecně vzdělávacích vyšších škol poskytuje vzdělání obsáhlejší a připravuje žáky pro další studium. [74 – Euroskop 2009]

Základní makroekonomické ukazatele a aktuální ekonomický vývoj k roku 2008

Rakousko patří mezi nejvyspělejší a nejbohatší státy. *Tabulka 4* obsahuje opět tentýž přehled základních makroekonomických ukazatelů jako v předešlém případě.

Tabulka 4

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2008 – Rakouská republika (HDP, HDP/obyv., míra inflace, míra nezaměstnanosti)

	2008
HDP (mil. EUR; nominální ceny)	282 200
HDP na 1 obyvatele (EUR, nominální ceny)	33 830
Míra nezaměstnanosti (%; rakouská metodika)	5,8
Míra nezaměstnanosti (%; Eurostat)	3,8
Míra inflace (%)	3,2

Zdroj: *Statistics Austria - Austria. Data. Figures. Facts*; vlastní úpravy; URL: http://www.statistik.at/web_en/publications_services/austria_data_figures_facts/index.html; 14.09.2009

Hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele v běžných cenách dle parity kupní síly (PPS) dosahoval v roce 2007 až 127% průměru EU27, a Rakousko tak bylo na čtvrtém místě za Lucemburskem, Irskem a Nizozemskem. Jako v ostatních vyspělých zemích má v národním hospodářství rozhodující podíl sektor služeb, přínosy výrobního sektoru jsou zde přesto nadprůměrné.

Stále větší význam má zahraniční obchod, kdy podíl vývozu zboží a služeb na HDP se neustále zvyšuje. Hodnota hrubého domácího produktu (2008) je uvedena v *Tabulce 4*, vytvořené na základě údajů zveřejněných v publikaci *Austria. Data. Figures. Facts*.⁷³ Po celý rok 2008 docházelo k postupnému poklesu hospodářské dynamiky. Rakousko je stále více exportně orientovanou ekonomikou, pokles poptávky v zahraničí byl proto hlavním faktorem způsobujícím zpomalení celého hospodářství.

Průměrná míra inflace v roce 2008 dosáhla 3,2%, ve srovnání s předchozími roky razantně vzrostla. Stejně jako v jiných zemích byly hlavním faktorem dočasného nárůstu světové ceny zemědělských komodit, potravin a energetických surovin. Hlavní vinu na růstu cenového indexu měly ceny potravin, nápojů, tabáku a dopravy. Naopak ve skupině bydlení, vody a energií, která má největší váhu ve spotřebním koši, došlo ve srovnání s minulými lety k podprůměrnému nárůstu.

Díky pokračujícímu hospodářskému růstu po většinu roku 2009 došlo v Rakousku, stejně jako ve většině zemí Evropské unie, opětovně k poklesu nezaměstnanosti. Pokračoval tak trend zahájený v roce 2006. [100 – *Statistisches Jahrbuch Österreich 2009*] Průměrná míra nezaměstnanosti v roce 2008 dle metodiky Eurostatu⁷⁴ činila 3,8% a snížila se tak z 4,4% v roce 2007 (viz

⁷³ Viz *Literatura* [102].

⁷⁴ Podle rakouské národní evidence dosáhla míra nezaměstnanosti 5,8% (6,2% v r. 2007). Národní evidence v Rakousku se liší od standardní metodiky Eurostatu: počet nezaměstnaných se v Rakousku vztahuje pouze k součtu nesamostatně výdělečně činných a nezaměstnaných, zatímco Eurostat přičítá ve jmenovateli i OSVČ; navíc definice nezaměstnaného je jiná – Eurostat nepokládá za nezaměstnaného toho, který

Tabulka 4). Nižší nezaměstnanosti dosahuje v Evropské unii pouze Nizozemsko a Dánsko.⁷⁵

2.3 Česká republika⁷⁶

Rozloha: 78 867 km²

Počet obyvatel: 10 211 904 (2009)

Hustota zalidnění: 129 obyvatel/km²

Hlavní město: Praha

(Zdroj: CIA - The World Factbook: *Czech Republic*; July 2009 est.; hustota zalidnění - vlastní výpočet; URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ez.html>; 22.11.2009)

Stát střední Evropy tvoří z největší části Český masív, jenž patří mezi nestarší stavební jádra Evropy (viz *mapa České republiky v Příloze 5*). Na okrajích se zvedají pohoří Šumava, Český les, Krušné hory, Krkonoše aj. a v jeho vnitřní části se rozprostírá Českomoravská vrchovina.

Po první světové válce v roce 1918 se po staleté nadvládě Habsburků stává samostatným Československem, po druhé světové válce utváří se Slovenskem federativní republiku, a v roce 1993 vzniká samostatná Česká republika.

je i příležitostně – na několik hodin – zaměstnán. Z tohoto důvodu je počet nezaměstnaných dle rakouské evidence vždy vyšší.

⁷⁵ Lze zde doporučit *Der Wirtschafts atlas Österreich* [105] či *Statistische Übersichten* [103].

⁷⁶ *Česká republika* jako oficiální název, příp. *Česko* jako kodifikovaný jednoslovný název státu.

Česká republika má řadu zdrojů nerostných surovin, např. ložiska hnědého uhlí v Krušných horách, nebo černého uhlí v Ostravské pánvi, příp. kaolinit v okolí Karlových Varů. Tradice těžkého průmyslu sahají až do rakousko-uherské monarchie, kdy Česko bylo její jakousi průmyslovou dílnou. Významnou tradici má výroba skla a porcelánu, ale v neposlední řadě také výroba textilní, nábytkářství. Hlavním odvětvím českého průmyslu je strojírenství – automobily, zemědělské stroje.

Pro zemědělství jsou zde dobré podnebné podmínky, zejména pro pěstování obilí, krmiv a pro ovocnářství. V nížinách je zemědělství zaměřeno na pšenici, cukrovou řepu, brambory, ječmen a krmné plodiny. Velké plochy lesů poskytují dostatek surovin pro onen nábytkářský průmysl.

Významný je opět turistický ruch, např. v okolí léčivých pramenů jsou vybudovány světoznámé lázně (Karlovy Vary, Františkovy Lázně, Mariánské Lázně ad.).⁷⁷

Vzdělávání v České republice

Povinná školní docházka začíná v šesti letech a trvá 9 let. Po absolvování povinného prvního stupně základní školy si mohou vybrat, zda budou navštěvovat druhý stupeň základní školy, nebo půjdou přímo na gymnázium. Studium na gymnáziu je rovněž možné zahájit po absolvování druhého stupně základní školy.

Školní rok začíná 1. září a končí v červnu. Na státních školách se školné neplatí. Rodiče dětí však musí přispívat na školní pomůcky a na stravování svých dětí ve školském zařízení. [74 – Euroskop 2009]

⁷⁷ Viz Poznámka 66.

Základní makroekonomické ukazatele a aktuální ekonomický vývoj k roku 2008

Reálné důsledky finanční krize v podobě hospodářského zpomalení nejvýznamnějších ekonomik pokračující již od roku 2007 značně negativním způsobem dolehly na českou ekonomiku. Viz *Tabulku 5* s přehledem základních makroekonomických ukazatelů pro Českou republiku.

Tabulka 5

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2008 – Česká republika (HDP, HDP/obyv., míra inflace, míra nezaměstnanosti)

	2008
HDP (mil. Kč, běžné ceny)	3 696 400
HDP na 1 obyvatele (Kč; běžné ceny)	354 410
Míra nezaměstnanosti (%)	4,4
Míra inflace (%)	6,3

Zdroj: ČSÚ – *Makroekonomické údaje*; vlastní úpravy; URL: <http://www.czso.cz>; 14.09.2009

Tempo meziročního přírůstku hrubého domácího produktu počínaje rokem 2001 bylo relativně vysoké. Rok 2007 patřil z hlediska souhrnných národohospodářských výsledků ještě k období poměrně silného ekonomického růstu, i když zejména v jeho druhé polovině již došlo ke zpomalení tempa přírůstku HDP. [109 – *Tendence a faktory makroekonomického vývoje ČR 2008*]

Údaje o hrubém domácím produktu a dalších ukazatelích shrnuje *Tabulka 5*, vytvořená opět ze zdrojových dat na stránkách příslušného státního statistického úřadu. Tato skutečnost byla důsledkem nepříznivých vnitřních i vnějších faktorů, poklesu tuzemských i zahraničních zakázek, respektive nedostatečného odbytu výrobků na vnitřním i vnějším trhu.

Nezaměstnanost tehdy ještě ve stavu nepřetržitého poklesu se opět snížila. V loňském roce činila míra nezaměstnanosti v průměru pouze 4,4% .

Spotřebitelské ceny se v roce 2008 zvýšily o 6,3%, což bylo v porovnání s předchozím rokem více než dvakrát rychleji. Jejich růst byl naposledy vyšší před deseti lety. Na přírůstku se podílely ceny bydlení, ceny potravin, nealkoholických a alkoholických nápojů, tabáku, ceny v oddíle zdraví, stravování a ubytování. Vliv změn cenové hladiny v ostatních oddílech byl méně významný. Po výrazném cenovém skoku začátkem roku se inflace v dalším průběhu roku snižovala.

Na zvýšení inflace v roce 2008 se podílel zejména růst administrativně ovlivňovaných cen, ke kterým patřilo zvýšení sazby DPH z 5% na 9%, zvýšení spotřební daně u tabákových výrobků, zvýšení cen energií, regulovaného nájemného a zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví. Zvýšil se televizní koncesionářský poplatek a k tomu ceny ve veřejné dopravě. V první polovině roku působil proinflačně vysoký růst cen energií a potravin na zahraničních trzích. [106 – Statistická ročenka České republiky 2008]

2.4 Slovenská republika⁷⁸

Rozloha: 49 035 km²

Počet obyvatel: 5 463 046 obyvatel (2009)

Hustota zalidnění: 111 obyvatel/ km²

Hlavní město: Bratislava

(Zdroj: CIA - The World Factbook: *Slovakia*; July 2009 est.; hustota zalidnění - vlastní výpočet; URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lo.html>; 22.11.2009)

Území Slovenska, ležící uprostřed Evropy, je poměrně hornaté, pouze při jižní hranici státu se nalézají významnější úrodné nížiny při tocích Dunaj a Tisa (*viz mapa Slovenska v Příloze 6*).

Spolu s údolími středních a horních toků řek a mezihorskými kotlinami tvoří základ hospodářsky nejvyužívanějšího prostoru Slovenska. Nejhornatější oblast středního Slovenska má řadu mezihorských kotlin, ve kterých dominují jedno či dvě hospodářsky významná centra. Vzhledem ke členitému reliéfu mají mimořádný význam dopravní koridory. Nejsnadnější spojení umožňuje údolí vodního toku Váh.

Snahy po národní emancipaci vyvrcholily 1. ledna 1993, kdy se Slovensko stalo po dohodě s Českem samostatným státem.

Obyvatelstvo tvoří asi 80% Slováci, desetinu Maďaři, kteří se soustředí především jižní oblasti Slovenska. Městské obyvatelstvo

⁷⁸ *Slovenská republika* jako oficiální název, běžně se užívá *Slovensko*.

si stále udržuje tradiční kontakty s venkovem; většina měst výrazně vyrostla po roce 1945.

Základním odvětvím hospodářství země je průmysl. Po rozpadu východních trhů, rozdělení Československa a vyvstávající nutnosti restrukturalizace průmyslu z těžkého zaměřením se na jiná odvětví, jako elektronika, chemický průmysl, strojírenství, se Slovensko potýkalo s nemalými problémy. Hlavní osou průmyslu je Pováží s řadou středisek; jako velká průmyslová centra vynikají největší slovenská města – hlavní město Bratislava, na východě republiky Košice anebo Prešov. Slovensko je poměrně málo bohaté na nerostné suroviny, a je tak odkázáno na jejich dovoz. Ve velké míře se využívá vodní energie. Mimořádný význam má průmysl chemický.

Podmínky pro zemědělství se na Slovensku regionálně liší. Intenzivní je rostlinná výroba v úrodných oblastech nížin na jihu země – pěstuje se zejména pšenice, kukuřice, cukrová řepa nebo slunečnice; v podhorských oblastech se přechází na pěstování brambor. Významný je rovněž chov vepřového a hovězího dobytka.

Důležitý pro zemi je cestovní ruch, jednak Tatry přitahují návštěvníky svými vysokohorskými středisky, a jednak vedou územím důležité dopravní osy spojující střední a západní Evropu.⁷⁹

Vzdělávání ve Slovenské republice

Povinná školní docházka začíná v šesti letech a trvá 10 let. Děti musí povinně navštěvovat první stupeň základní školy. Poté si mohou vybrat, zda budou navštěvovat druhý stupeň základní školy, nebo půjdou přímo na gymnázium. Studium na gymnáziu je také možností po absolvování druhého stupně základní školy.

Na státních školách se školné neplatí, rodiče pro své děti musí přispívat na pomůcky apod. Organizace školního roku je

⁷⁹ Viz Poznámka 66.

velmi podobná českému. Školní rok začíná 1. září a končí v červnu. [74 – Euroskop 2009]

Základní makroekonomické ukazatele a aktuální ekonomický vývoj k roku 2008

Hospodářský vývoj slovenské ekonomiky v roce 2008 lze charakterizovat jako rokem doznívání konjunkturálního vrcholu z roku 2007. *Tabulka 6* poskytuje opět základní přehled makroekonomických ukazatelů pro Slovenskou republiku.

Tabulka 6

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2008 – Slovenská republika (HDP, HDP/obyv., míra inflace, míra nezaměstnanosti)

	2008
HDP (mil. Sk; stálé ceny)	1 520 800
HDP na 1 obyvatele (Sk, stálé ceny)	281 005
Míra nezaměstnanosti (%)	9,6
Míra inflace (%)	4,6

Zdroj: SÚ SR - *Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v roku 2008*; vlastní úpravy; URL: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=16662>; 14.09.2009

Narozdíl od předcházejícího roku bylo v roce 2008 možné sledovat klesající tendenci růstu slovenské ekonomiky. Tento trend vyvrcholil ve čtvrtém čtvrtletí 2008, kdy meziroční tempo růstu dosáhlo pouze 2,5%. V porovnání se stejným obdobím roku 2007, kdy bylo tempo růstu 14,3%, jde o zřetelné zpomalení růstu slovenské ekonomiky.

Z hlediska jednotlivých složek hrubého domácího produktu (HDP) došlo v roce 2008 k výraznější změně struktury ekonomického růstu. Narozdíl od předchozího roku, kdy se pod vysoký růst hrubého domácího produktu podepsala především zahraniční poptávka, byla v roce 2008 dominantní složkou jeho

růstu poptávka domácí. V porovnání s rokem 2007 se reální růst hrubého domácího produktu zpomalil. Na celkové tvorbě hrubého domácího produktu se podílel růst produktivity práce za současného zvýšení zaměstnanosti. [49 – MVZ ČR 2009]

Meziroční růst inflace se zpomalil v říjnu 2008. V průměru za rok 2008 dosáhla míra inflace 4,6%, a to je více než v předešlém roce. Konkrétní hodnoty uvádí *Tabulka 6* viz výše, vycházející z dat publikovaných slovenským statistickým úřadem.

I přes podstatně nižší dynamiku ekonomického růstu v porovnání s předcházejícím období, se podařilo přesto udržet v roce 2008 nezvýšenou míru nezaměstnanosti. Dokonce zaznamenala růst i zaměstnanost hospodářství.⁸⁰ [110 – *Štatistická ročenka Slovenskej republiky*]

⁸⁰ Možno doporučit také *Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v roku 2008* [112].

2.5 Maďarská republika (Magyar Köztársaság)⁸¹

Rozloha: 93 028 km²

Počet obyvatel: 9 905 596 (2009)

Hustota zalidnění: 106 obyvatel/km²

Hlavní město: Budapešť (Budapest)

(Zdroj: CIA - The World Factbook: *Hungary*; July 2009 est.; hustota zalidnění - vlastní výpočet; URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/hu.html>; 22.11.2009)

Maďarská republika spadá svou polohou k zemím střední Evropy (viz *mapa Maďarska v Příloze 7*). Je nížinatým státem rozkládajícím se při toku Dunaj a v síti jeho přítoků. Většinu území tvoří nížiny s úrodnými půdami – Velká a Malá dunajská kotlina, jihozápado-severovýchodním směrem se pak přes Maďarsko táhnou pohoří, výběžky Alp a Karpat.

Obyvatelstvo se koncentruje především ve městech, zhruba pětina obyvatel země žije v hlavním městě Budapest, dále ve velkoměstě Debrecen a v dalších. V Maďarsku se nesetkáme s žádnými většími národnostními menšinami, spíše naopak asi čtvrtina Maďarů žije v sousedních státech, příp. zemích západní Evropy.

Cenné jsou rozsáhlé oblasti sprašových a černozemních půd a zdroje podzemních vod. Těží se nerostné suroviny bauxit, příp. manganové rudy, méně pak ropa a zemní plyn. Vytěžené suroviny však jsou nedostatečné a Maďarsko je odkázáno na jejich dovoz.

⁸¹ *Maďarská republika* jako oficiální název, běžně se užívá *Maďarsko*.

Významným odvětvím průmyslu je strojírenství, chemický a textilní průmysl.

Dobré půdy a velice příznivé klimatické podmínky podporují zemědělství. Živočišná i rostlinná výroba má přibližně stejné zastoupení – chová se vepřový a hovězí dobytek, koně, ovce; pěstuje se pšenice, kukuřice, brambory, cukrová řepa, slunečnice, ječmen, len, zelenina; svou tradici má vinařství.

Dominantou Zadunají je jezero Balaton, velká rekreační základna. Spolu s Budapeští představují snad nejnavštěvovanější turistický cíl a rekreaci.⁸²

Vzdělávání v Maďarské republice

Vzdělávání je ze zákona povinné pro všechny děti ve věku od 6 do 18 let, trvá zde tedy 12 let. Školní rok začíná na začátku září a končí v polovině června.

Vzdělávací instituce provozované státem nebo místní samosprávou nevyžadují placení školného. Školné se vyžaduje za docházku do soukromých škol, které nepobírají žádnou státní pomoc. Nicméně jsou v obou případech placeny finanční příspěvky nebo školné na učební pomůcky, stravování ve škole a další služby.

Jednou ze složek maďarského vzdělávacího systému je rovněž předškolní výchova, která je povinná po dobu jednoho roku před základní školou (řízené činnosti zabírají max. 4 hodiny denně). Základní školu navštěvují děti ve věku od 6 do 14 let. Po prvních čtyřech letech základní školy mohou žáci pokračovat buď na vyšší stupeň této školy, nebo mohou přejít na gymnázium – do odpovídajících ročníků šestiletého či osmiletého gymnázia [74 – Euroskop 2009]

⁸² Viz Poznámka 66.

Základní makroekonomické ukazatele a aktuální ekonomický vývoj k roku 2008⁸³

Růst maďarského hospodářství se v posledních letech pozvolna snižoval (4,2% v roce 2005, 3,9% v roce 2006, 1,3% v roce 2007), a v roce 2008 dosáhl zvýšení již jen 0,6% oproti předchozímu roku. [113 – *Hungary in Figures 2008*] Základní ukazatele jsou opět shrnuty v následující *Tabulce 7*, upravené podle publikace, vydané maďarským statistickým orgánem.

Tabulka 7

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2008 – Maďarská republika (HDP, HDP/obyv., míra inflace, míra nezaměstnanosti)

	2008
HDP (mil. EUR)	105 800 000
HDP na 1 obyvatele (USD)	19 328
Míra inflace (%)	6,1
Míra nezaměstnanosti (%)	7,9

Zdroj: Hungarian Central Statistical Office – *Hungary in Figures 2008*; vlastní úpravy; URL: http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=38,243150&_dad=portal&_schema=PORTAL; 14.09.2009

V loňském roce ovlivnily výkonnost hospodářství snahy a opatření o zlepšení vnitřní rovnováhy, a zejména v druhé polovině roku vliv celosvětové finanční a hospodářské krize.

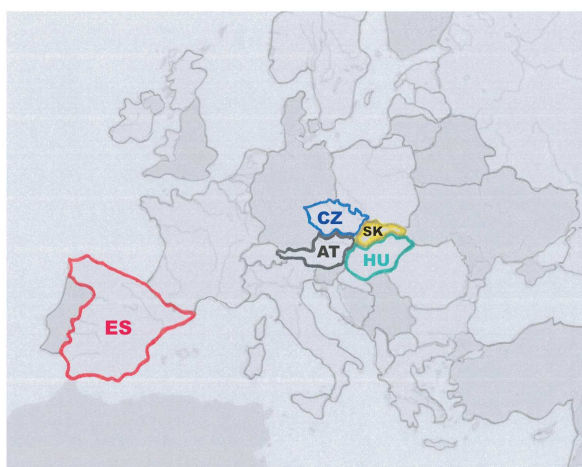
V roce 2008 došlo na trhu pracovní síly k nepříznivým změnám, snížil se počet zaměstnaných, přičemž nezaměstnanost citelně vzrostla. Průměrná míra nezaměstnanosti se v roce 2008 zvýšila na 7,9% oproti roku 2007, tedy asi o 0,5%.

⁸³ Další socio-ekonomické údaje ke státům (pro Španělsko, Rakousko, Česko, Slovensko, Maďarsko a k dalším) lze získat na stránkách Světové banky (WDI – *World Development Index*), OECD (*Main Economic Indicators*), International Monetary Fund (IMF – *Data and Statistics*) [119; 120; 121].

V tabulce výše je také možno zjistit hodnotu roční inflace. Oproti předchozímu roku se zde ve sledovaném roce snížila na 6,1 %. [114 – *Statistical Report 2008*]

2.6 Rozdílné, nicméně evropské země

Každá ze zemí má své typické rysy, ať se jedná o geografickou polohu, politickou situaci, ekonomickou úroveň respektive tamní sociální poměry. Španělsko se jeví jako výjimečná země z této pětice (viz *Obrázek 1*): co se týče rozlohy - je v tomto případě největším státem, narozdíl od ostatních zemí jej dokonce najdeme na poloostrově (Pyrenejský poloostrov) – od toho zásadní rozdíl od všech ostatních sledovaných zemí: Španělsko, zde jako jediná země v jižní části Evropy, má moře a tím pádem také zcela odlišné klimatické podmínky, narozdíl od ostatních, ryze středoevropských zemích v mírném pásu.

Obrázek 1
Evropa – vyznačená pětice sledovaných zemí Evropské unie

(Zdroj: Juta; vlastní úpravy; URL: http://www.juta.cz/images/evropa_copy.jpg; 16.11.2009)

V neposlední řadě je Španělsko také jediným královstvím mezi sledovanými pěti zeměmi. Ostatní státy, respektive republiky (Rakousko, Česká republika, Slovensko a Maďarsko) jsou zeměmi střední Evropy, spolu vzájemně sousedící, a rozlohou relativně srovnatelné (nejmenší rozlohu má Slovensko). Na následující straně viz *Tabulku 8*, která podává kompletní přehled údajů o rozloze, počtu obyvatel a hustotě zalidnění každého z pěti charakterizovaných států.

Tabulka 8

Souborný přehled základních údajů o pěti evropských zemích

	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Hustota zalidnění (počet obyvatel/km ²)
ES Španělsko	505 370	46 525 002	80
AT Rakousko	83 871	8 210 281	97
CZ Česká republika	78 867	10 211 904	129
SK Slovensko	49 035	5 463 046	111
HU Maďarsko	93 028	9 905 596	106

Zdroj: Údaje k jednotlivým státům, tj. podkapitoly 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5; vlastní úpravy; 22.11.2009

Co do zalidnění zaujímá v tomto ohledu Španělsko poslední příčku žebříčku průměrné hustoty obyvatelstva na kilometr čtvereční, a to až o jednu polovinu, ve srovnání s hustotou zalidnění v České republice až o dvě třetiny nižší. Ve Španělsku je obyvatelstvo a s ním i většina hospodářské činnosti soustředěna k pobřeží a oblastem velkých řek (s výjimkou metropole Madrid, jenž se nachází přímo ve středu poloostrova), ve srovnání se situací rozloženosti ekonomického, sociálního a kulturního života ve Španělsku je obyvatelstvo zbývající čtveřice zemí rovnoměrněji rozptýleno, i když i zde samozřejmě najdeme oblasti, jež jsou osídlené řídce.

U všech zemí lze postřehnout, že se průmysl soustřeďuje převážně do velkých a větších měst.

Specifické podmínky pro zemědělství najdeme v teplém Španělsku, odkud se do zemí střední Evropy dováží jižní plody; příznivé podmínky pro pěstování najdeme ale také ve střední Evropě, zejména v Maďarsku, kde by stálo za zmínku i významnější vinařství, dále regionálně na Slovensku (spíše regiony na jihu země) či v České republice, například pro

pěstování brambor, cukrové řepy a ovocnářství. V Rakousku bychom mohli zdůraznit typický pastvinový chov.

Pro všechny země je důležitý cestovní ruch, každá země má co nabídnout a čím přilákat turisty. Mimo celé řady kulturních, přírodních, sportovních a dalších zajímavostí Španělsko jako jediné láká svými mořskými pobřežími, ve střední Evropě podobně může lákat maďarský Balaton. Naproti tomu jsou zde pak vyhledávaná zimní střediska jak v rakouských Alpách, tak v Tatrách na Slovensku. Do České republiky mimo jiné míří řada zahraničních turistů nejen do jejího hlavního města Prahy, ale rovněž do proslavených lázeňských měst.

Krátká zmínka o školských systémech v evropských zemích dokazuje, že se v tomto země Evropské unie relativně shodují. Jednou ze zajímavostí zde je možná jen to, že ve Španělsku trvá základní, povinná školní docházka až do šestnáctého roku života dítěte.

Právě jsme se pokusili o první, základní zeměpisno-hospodářské srovnání pěti evropských zemí, respektive evropských regionů NUTS0.

Ve druhé části této podkapitoly, je ještě předkládána tabulka (*viz Tabulka 9 na str. 71*), jež společně prezentuje vybrané údaje ekonomického charakteru pro sledované země. Je tak umožněno dobře si porovnat rozdílné hodnoty ekonomických ukazatelů pro jednotlivé země.

Je potřeba dodat, že tabulka je sestavena za použití hodnot získaných z databáze Eurostat, dodatečně dohledány v měně euro PPS, z důvodu sjednocení obsahu souborné tabulky, a umožnění tak základní komparace.

Tabulka 9

Souborný přehled makroekonomických ukazatelů pěti evropských zemí (2008)

	HDP (běžné ceny mil. Euro PPS ⁸⁴ /rok)	HDP na 1 obyvatele (běžné ceny Euro PPS/rok)	Inflace (%)	Míra nezaměstnanosti (%)
ES Španělsko	1 083 747,5*	24 600*	4,1	14,8
AT Rakousko	243 272,3*	29 400*	3,2	4,2
CZ Česká republika	187 871,4*	18 300*	6,3	4,7
SK Slovensko	80 929,8*	15 000*	3,9	9,3
HU Maďarsko	151 277,2*	15 000*	6,8	8,5

Zdroj: Eurostat – Data explorer: *Gross domestic product (GDP) at current market prices, in Euro + Gross domestic product (GDP) at current market prices PPS per inhabitant 2008 + Inflation rate + Unemployment by sex, in %*;

* - údaje r. 2006; vlastní úpravy;

URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 17.11.2009⁸⁵

Na první pohled lze vidět značné rozdíly ve výši hrubého domácího produktu pro sledované země, zejména v porovnání údajů pro Španělsko a Slovensko. Daleko lepší představu však běžnému uživateli poskytne následující sloupec tabulky - hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele. Velice zajímavé je srovnání hodnot Slovenska a Maďarska.

⁸⁴ Parity kupní síly měn umožňují podstatně přesnější srovnání ekonomické úrovně - výkonnosti států. Základem výpočtu parit je porovnání cen v národních měnách u dostatečného počtu shodných výrobků a služeb na vnitrostátních trzích. To se zpravidla provádí metodou spotřebního koše vyjadřujícího běžné náklady domácnosti.

⁸⁵ Zde opět připomínka k důležité skutečnosti: vezmeme-li údaje z Eurostatu a srovnáme-li je s údaji získanými ze zdrojů poskytovaných národním úřadem, nemusejí se hodnoty shodovat! (z důvodu odlišného přístupu k povaze ukazatele – odlišné metodiky).

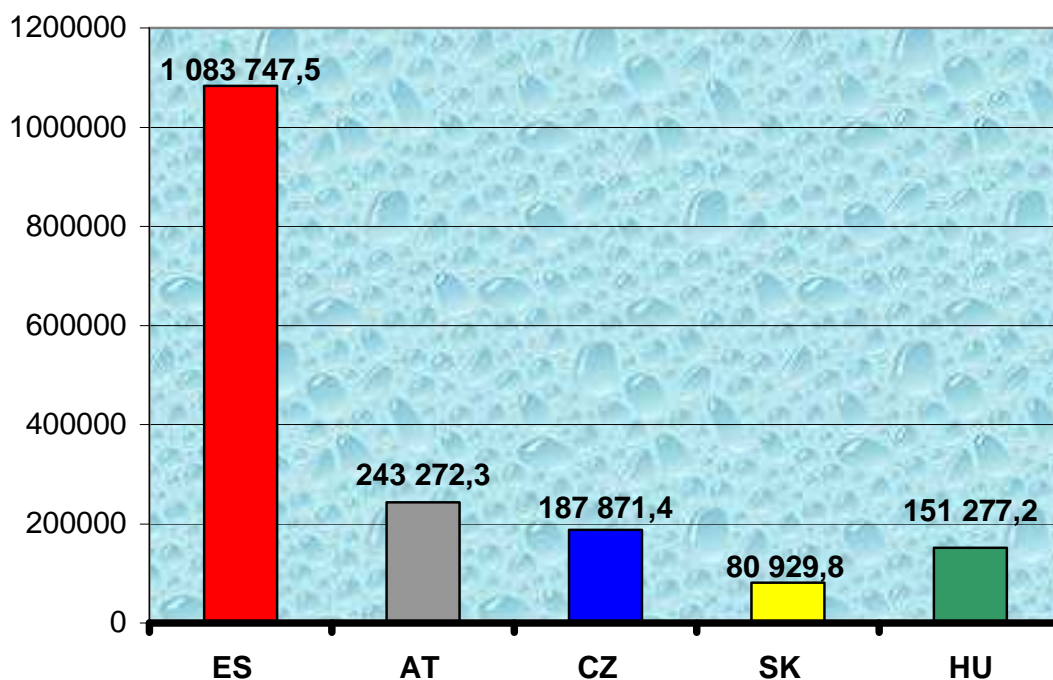
Důležité jsou vždy údaje o nezaměstnanosti v evropských zemích. Lze vyčíst z tabulky, že Česká republika se pohybuje s 4,7 procenty až na čtvrtém místě. Nejnižší míru nezaměstnanosti má rakouský Graz Region, naopak nejvyšší nezaměstnanost tíží Slovensko, a to vše vztaženo k roku 2008. Situaci, o níž vypovídají základní makroekonomické ukazatele pro každou zemi, doplňuje souhrnný grafické zpracování k tabulce.

Pro ekonomy je zajímavý vztah mezi sloupcem 3 a 4, kde by podle tzv. Phillipsovy křivky měl být jistý substituční vztah (vyšší míra nezaměstnanosti – nižší míra inflace a naopak).

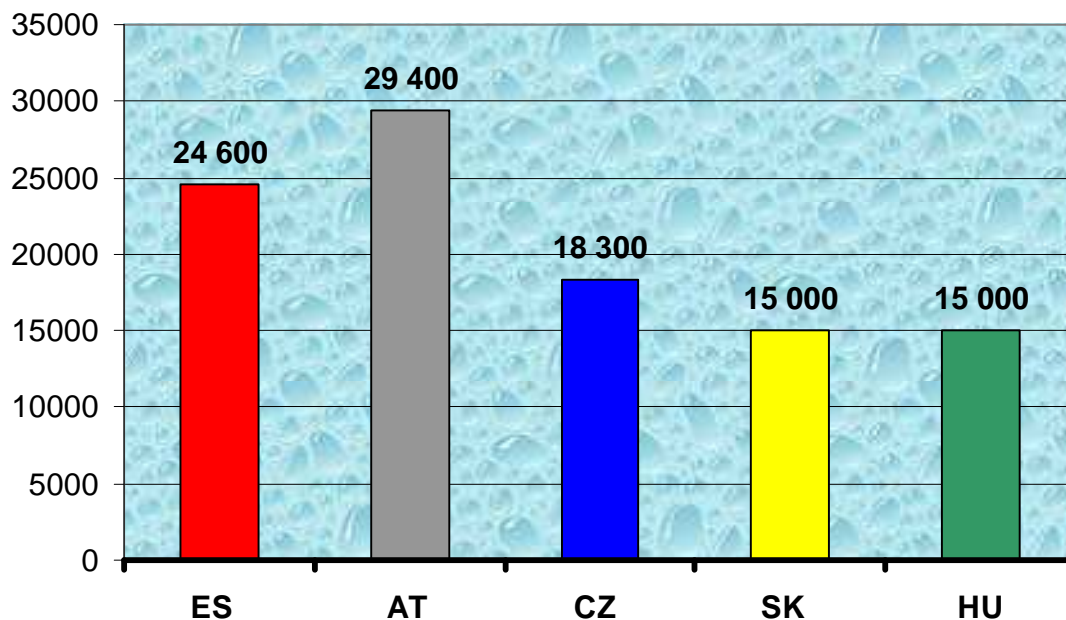
Graf 1 (A/ - C/)

Souborný přehled makroekonomických ukazatelů pěti evropských zemí(2008)

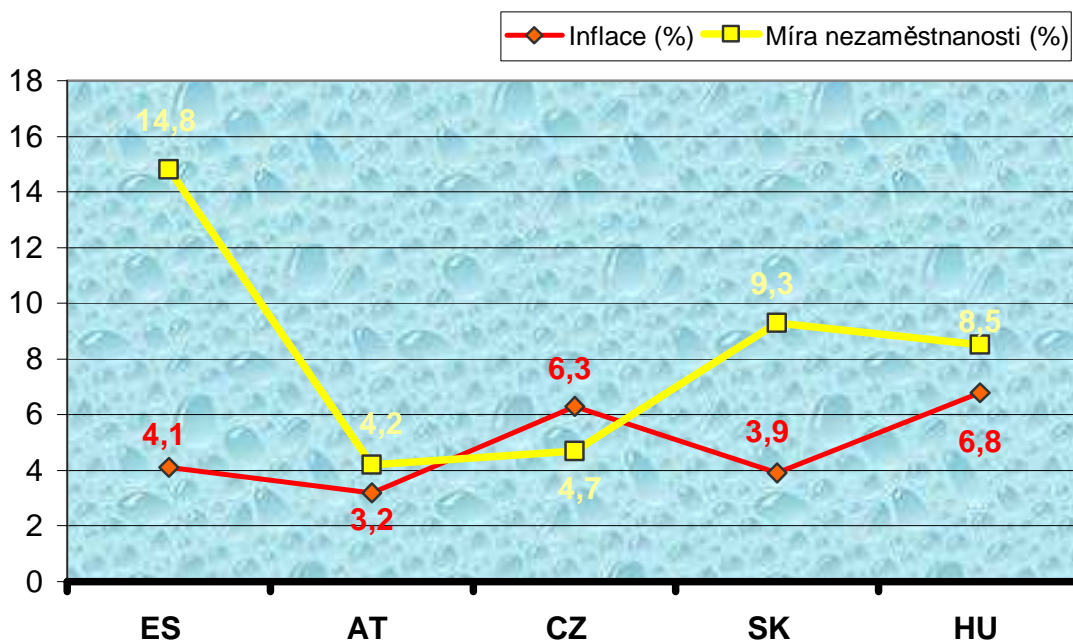
Graf 1/A - HDP (mil. Euro - PPS/rok)

Graf 1/B - HDP na 1 obyvatele (Euro - PPS/rok)

Graf 1/C - Inflace (%) a Míra nezaměstnanosti (%)

Zdroj: Tabulka 9; 17.11.2009; vlastní úpravy

Na základě dostupných hodnot jednotlivých (vybraných) ukazatelů shrnutých do společné tabulky je možné provést další, tentokrát ekonomické srovnání výše uvedených územních jednotek. K této části lze doporučit právě statistickou databázi dostupnou na stránkách Evropského statistického úřadu Eurostat, kde nalezne uživatel určitý rastr pro srovnávání. Musí si ho ovšem vygenerovat, neboť jsou zde k dispozici skutečně desítky nejrůznějších ukazatelů. Musí si zde zvolit pouze to, co chce, potřebuje a co ho zajímá.

Pro ucelený a podrobnější přehled o základní ekonomické situaci v evropských zemích mohou dále posloužit také *Přílohy 8 až 10* - tabulky, z nichž první sleduje vývoj hrubého domácího produktu, sektorů ekonomiky, zaměstnanosti a nezaměstnanosti v rámci Evropské unie; druhá prezentuje výsledky týkající se osobních spotřebních výdajů v Evropské unii; a v poslední příloze naleznete strukturu spotřebních výdajů domácností v členských zemích.

KAPITOLA 3

STÁTY A JEJICH REGIONY - VSTUPNÍ PORTRÉT REGIONŮ (NUTS3)

Pokud nás zajímá menší územní jednotka než-li je stát, což je skutečně pochopitelnější a pro žáky přijatelnější, narazíme v informačních zdrojích opravdu na gigantickou informační základnu, z níž můžeme získat množství informací a takových informací, které požadujeme.⁸⁶ Již bylo uvedeno, že těžištěm práce jsou regiony Asturias, Graz Region, Jihočeský kraj, Nitriansky kraj a region Pest - evropské regiony úrovně NUTS3, respektive jejich vyšší klasifikační úroveň NUTS2 (v souvislosti s dostupností dat).⁸⁷ Pořadí regionů se shoduje s pořadím v případě jednotlivých charakteristik zemí v předchozí kapitole této práce a je dodržováno v celém výtisku.

Další část této práce poskytuje malý portrét o sledovaných evropských regionech. Hlavním zdrojem pro vstupní charakteristiky byly především regionální publikace, vydávané statistickými úřady příslušných zemí, ale také přímo vlastní stránky regionů, případně doplněné dalšími podpůrnými pracemi a regionálními přehledy, viz *Literatura*.⁸⁸

⁸⁶ Viz str. 19 – 21 v podkapitole 1 a str. 30 – 33 v podkapitole 1.2 této práce - o zájmu Evropské unie o regiony a vytváření datových souborů na regionální úrovni.

⁸⁷ Viz str. 24 – 30 v podkapitole 1.2 této práce - o principech členění regionů podle klasifikace NUTS.

⁸⁸ Především čerpáno ze zdrojů [93; 94; 95; 97; 101; 107; 108; 110; 111; 115; 116] a z dalších zdrojů viz *Literatura*.

3.1 Asturias

Rozloha: 10 604 km²

Počet obyvatel: 1 058 280

Hustota zalidnění: 99 obyvatel/km²

(Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Area of the regions – Population – Population density, 2006*; počet obyvatel - vlastní výpočet; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.08.2009)

Přímořský region Asturias⁸⁹ je velice hornatou oblastí, ohraničenou Biskajským zálivem a Kantaberským pohořím. Nalezneme zde několik chráněných území, na území Asturias zasahuje i národní park Picos de Europa.⁹⁰

Nejvíce zalidněné oblasti najdeme zejména v údolí vnitrozemí regionu a při pobřeží. Zbytek území (s vyšší nadmořskou výškou a převažující vysokohorské oblasti) je osídlen velice řídce.

Asturias je jedno ze sedmnácti autonomních území Španělského království. Jeho hlavním městem je Oviedo, s více než 212 000 obyvateli. Největším městem regionu je však rekreační přístav Gijón, vzdálený ani ne půl hodiny autem. Asturias má však ještě jeden další významný přístav Aviles, počtem obyvatel třetí největší město v Asturias. Pokud jde o objem přepravovaných nákladů,

Obrázek 2

Principado de Asturias (NUTS2) – Asturias (NUTS3), Oviedo

(Zdroj: Portrait of the Regions; vlastní úpravy;
URL: <http://circa.europa.eu/irc/dsis/regportraits/info/data/en/es12.htm>; 20.11.2009)

⁸⁹ Viz oficiální webové stránky regionální vlády Asturského knížectví [33].

⁹⁰ Charakteristika regionů má v odborné geografii určitý (standardní) řád, je proto potřeba nahlížet na tuto a následující podkapitoly o regionech s určitou tolerancí, vzhledem k jakému účelu je tato práce předkládána.

je sice menší než Gijón, ale je největším rybářským přístavem na celém kantábrijském pobřeží.

Všechna tři zmíněná města jsou velkým lákadlem pro turisty. K regionu Asturias neodmyslitelně patří četné originální folklór a lidové slavnosti. Ve městě Oviedo nalezneme několik paláců, řadu významných památek asturského prerománského umění atd. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že kulturní vyžití jak v přístavním Gijónu, jistě tak i v nedalekém Oviedu, je velmi bohaté. Velkou výhodou přístavního města je jeho strategická poloha - jeden den se můžete koupat v moři a druhý můžete vyrazit do velehor Piccos Europa, které se začínají tyčit již dvacet kilometrů za městem.

V Oviedu najdeme významnou univerzitu (Universidad de Oviedo), založenou již v roce 1608, jejíž prostřednictvím je tento španělský region zapojen do projektu MEEC.

Ekonomika regionu Asturias byla v minulosti postavena především na tradičním hospodářství, ke kterému patřilo horské zemědělství. V horách se také nacházela bohatá ložiska kamenného uhlí. Za velice důležitý je zde považován nejmenovaný důlní podnik. Významný byl i rybolov, zaměřený především na chytání sardinek, dále zejména ocelářský průmysl.

Tempo ekonomického růstu této autonomní oblasti v současné době zaostává za celostátním průměrem. Region vychází zejména z výnosů cestovního ruchu, a ten je jedním z hlavních bodů, o který se dnes region opírá při snaze zajistit svůj opětovný rozvoj. V souvislosti s restrukturalizací hlavních odvětví svého hospodářství (zemědělství, rybolovu, ocelářství) hodlá region Asturias valorizovat své přednosti - přírodní, kulturní i lidské - ve svých pobřežních oblastech k tomu, aby zajistil svůj (opětovný) rozvoj.⁹¹

⁹¹ Viz Poznámka 88.

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006

Krátká charakteristika z hlediska základních ekonomických ukazatelů je obsažena v *Tabulce 10*, jež byla sestavena na základě statistických dat poskytovaných Eurostatem.

Tabulka 10

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006 – Asturias (HDP, HDP/obyv./rok, míra nezaměstnanosti)⁹²

	2006
HDP (mil Euro, PPS)	23 541,1
HDP na 1 obyvatele (Euro, PPS)	20 200
Míra nezaměstnanosti (%)	8,4*

Zdroj: Eurostat – Data explorer: *Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3 in Euro, in 2006 + Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3, in Euro per inhabitant, in 2006 + Unemployment by sex, in %, at NUTS levels 3, in 2008**; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.10.2009

Číselné hodnoty v prvním řádku tabulky informují o výši hrubého domácího produktu pro sledovaný region, k tomu druhý řádek tabulky s hodnotou hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele. Bohužel zde byly dostupné statistické údaje pouze do roku 2006. Novější údaj byl k dispozici pro ukazatel míry nezaměstnanosti, která v roce 2008 dosáhla hodnoty téměř 8,5%.

⁹² Úmyslně není v této tabulce zastoupen ukazatel míry inflace v regionu, je již znám jako údaj pro příslušnou zemi – viz jednotlivé tabulky v podkapitolách věnovaných charakteristice zemí - Kapitola 2.

3.2 Graz Region

Rozloha: 1 228,5 km²

Počet obyvatel: 389 066

Hustota zalidnění: 316 obyvatel/km²

(Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Area of the regions – Population – Population density, 2006*; počet obyvatel - vlastní výpočet; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.08.2009)

Graz,⁹³ který čítá kolem 250 000 obyvatel, je hlavním městem Steiermark, jež je druhou největší spolkovou zemí Rakouska a nachází se v jeho jihovýchodní části.

Metropole Graz patří k největším městům Rakouska. Rozkládá se na obou březích řeky Mur, v pánvi, ze třech stran obklopen horami. Proudí sem takzvané fény, a tak ve městě panuje relativně teplé klima.

Graz je znám jako město studentů, neboť na třech univerzitách zde studuje několik desítek tisíc vysokoškoláků ze všech koutů světa. V projektu MEEC spolupracovala s týmy také místní vysoká škola Fachhochschule Joanneum - University of Applied Science in Graz.

Město nezapře svou bohatou válečnickou historii. Prakticky na každém kroku Grazu můžete narazit na opevnění či jinou vojenskou stavbu, a neopomenutelný je hradní komplex Schlossberg. Každoročně se v centru koná hudební festival Jazz Sommer a známý je rovněž festival pouličních divadelních souborů

Obrázek 3

Steiermark (NUTS2) – Graz Region (NUTS3), Graz

(Zdroj: Portrait of the Regions; vlastní úpravy; URL: <http://circa.europa.eu/irc/dsis/regportraits/info/data/en/at22.htm>; 20.11.2009)

⁹³ Viz oficiální stránky města Graz [34].

La Strada. V roce 2003 byl Graz vyhlášen hlavním městem evropské kultury. V neposlední řadě je to také nádherná příroda, která dělá region jedním z nejnavštěvovanějších oblastí celé země. Vysoké hory střídají kouzelná horská údolí a klidné vodní hladiny tichých jezer v zeleni štýrských lesů. Každoročně sem tak míří tisíce turistů za klidnou dovolenou.

Nejvýznamnější roli v regionu potažmo ve spolkové zemi Steiermark má živočišná výroba a dřevařský průmysl. Typická jsou obrovská naleziště železa, ale také magnezitu. Městská aglomerace se stala jedním z důležitých center průmyslu. Moderní a dynamický průmysl, který se zde koncentruje, je velkým ekonomickým potenciálem. Rozsáhlá průmyslová zóna na západě města je však poznamenána geografickou nerovnováhou mezi potřebami průmyslu a rezidenčního území, nedostatkem rozmanitosti ekonomických aktivit a špatným územním plánováním se sociálními problémy, které z toho vyplývají. Hlavním cílem v současné době je oživení západní části Grazu tak, aby se z ní stalo moderní centrum zaměřené na znalostní ekonomiku. Současně by měla být (díky zapojení obyvatel do rozhodovacího procesu a plánování) zajištěna rovnováha mezi ekonomickými, sociálními a environmetálními potřebami.⁹⁴

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006

Základní makroekonomické údaje, které byly vybrány z databáze ekonomických statistických údajů Evropského statistického úřadu, prezentuje pro rakouský region *Tabulka 11* na následující straně.

⁹⁴ Viz Poznámka 88.

Tabulka 11

**Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006 – Graz Region
(HDP, HDP/obyv./rok, míra nezaměstnanosti)**

	2006
HDP (mil Euro, PPS)	13 353,8
HDP na 1 obyvatele (Euro, PPS)	36 800
Míra nezaměstnanosti (%)	3,9*

Zdroj: Eurostat – Data explorer: *Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3 in Euro, in 2006 + Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3, in Euro per inhabitant, in 2006 + Unemployment by sex, in %, at NUTS levels 3, in 2008**; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.10.2009

V tabulce najdeme hodnoty regionálního hrubého domácího produktu a hrubého domácího produktu v přepočtu na jednoho obyvatele regionu, dále míru nezaměstnanosti v tomto regionu, která se pohybuje relativně nízko (na necelých čtyřech procentech).

3.3 Jihočeský kraj

Rozloha: 10 057 km²

Počet obyvatel: 660 750

Hustota zalidnění: 65 obyvatel/km²

(Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Area of the regions – Population – Population density, 2007*; počet obyvatel - vlastní výpočet; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.08.2009)

Jihočeský kraj⁹⁵ leží v oblasti nitra Evropy, odedávna křižovatkou dopravních cest. Krajina je známa řadou rybníků a malebných vesnic v pánvích kraje, okolo se vypínají kopce Středočeské pahorkatiny, Českomoravské vrchoviny, Novohradských hor a druhého nejvyššího pohoří v Čechách, Šumavy.

Jihočeský region, v němž žije více než šest set tisíc obyvatel, je krajem s nejnižší hustotou osídlení v zemi. Hlavním městem jsou České Budějovice, v jejichž okrese žije zhruba čtvrtina obyvatel kraje, dále patří k největším městům regionu Tábor, Písek, Strakonice a Jindřichův Hradec.

Území Jihočeského kraje vždy spíše sloužilo k rekreaci a nemělo charakter průmyslově vyspělé oblasti. Snaha o zachování přírodního prostředí se odrazila ve zřízení Národního parku Šumava, chráněných oblastí. Přírodního prostředí s vysokou lesnatostí, vodními plochami a velkým počtem kulturních památek – hradů, zámků, lidové architektury, je využíváno k návštěvám a rekreaci Čechy i zahraničními turisty.

Obrázek 4
Jihozápad (NUTS2) – Jihočeský kraj (NUTS3), České Budějovice

(Zdroj: Portrait of the Regions; vlastní úpravy;
URL:<http://circa.europa.eu/irc/dsis/regportraits/info/data/en/cz03.htm>; 20.11.2009)

⁹⁵ Viz oficiální stránky Jihočeského kraje [35].

České Budějovice jako statutární město a metropole Jihočeského kraje (téměř 95 000 obyvatel) jsou přirozeným hospodářským, finančním a kulturním centrem jižních Čech. Ve městě sídlí řada úřadů, institucí, společností, firem, průmyslových závodů, bank, pojišťoven, divadel, kin, kulturních a výstavních zařízení, obchodů. Rovněž jsou významným centrem školství - sídlí zde desítky základních a středních škol, vyšší odborné školy, dále Vysoká škola evropských a regionálních studií a Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, jejíž Katedra společenských věd Pedagogické fakulty byla zapojena jako partnerská instituce do projektu Grundtvig v rámci programu celoživotního učení MEEC (2007-2009).⁹⁶

Přestože se v Jihočeském kraji soustředí i některá průmyslová odvětví, nepatří mezi rozhodující průmyslové oblasti. Jihočeský kraj je dlouhodobě vnímán především jako zemědělská oblast s tradičním rybníkářstvím a lesnictvím, a až v průběhu minulého století se zde rozvinula průmyslová výroba se zaměřením na zpracovatelské činnosti - výroba potravin a nápojů, dopravních prostředků, strojů a zařízení, textilní a oděvní výroba.

V zemědělství převažuje v rostlinné výrobě pěstování obilovin, olejnin a pícnin, významná je také produkce brambor. V živočišné výrobě se jedná hlavně o chov skotu a prasat. Dlouholetou tradici má v kraji rybníkářství; produkce ryb tvoří polovinu produkce ryb České republiky.

Kraj není příliš bohatý na nerostné suroviny. Převažuje těžba štěrkopísků, stavebního kamene, cihlářských hlín a v omezené míře keramických jíelů, vápence a grafitu. Významným přírodním bohatstvím jsou lesy, které zaujímají více než třetinu plochy kraje.

Svou váhu v ekonomice kraje má výše již zmíněný cestovní ruch. Příhraniční charakter kraje skýtá různé možnosti efektivní

⁹⁶ Viz *Literatura* [11].

spolupráce, ať v oblasti výrobní, nebo v sektoru služeb, spojené s rozvojem cestovního ruchu.⁹⁷

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006

Vybrané makroekonomické charakteristiky pro Jihočeský kraj, získané v databázi Eurostatu, byly uspořádány do *Tabulky 12*.

Tabulka 12

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006 – Jihočeský kraj (HDP, HDP/obyv./rok, míra nezaměstnanosti)

	2006
HDP (mil Euro, PPS)	10 333,2
HDP na 1 obyvatele (Euro, PPS)	9 900
Míra nezaměstnanosti (%)	2,6*

Zdroj: Eurostat – Data explorer: *Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3 in Euro, in 2006 + Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3, in Euro per inhabitant, in 2006 + Unemployment by sex, in %, at NUTS levels 3, in 2008**; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.10.2009

Opět se jedná o prezentaci hodnoty hrubého domácího produktu na regionální úrovni, včetně hodnoty HDP na jednoho obyvatele sledovaného českého regionu. Nechybí také údaj vypovídající o relativně nízké míře nezaměstnanosti v regionu.

⁹⁷ Viz Poznámka 88.

3.4 Nitriansky kraj

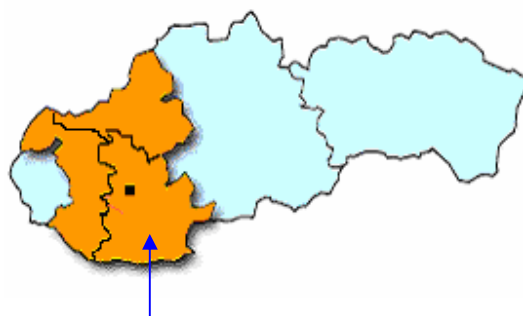
Rozloha: 6 343,4 km²

Počet obyvateľ: 707 290

Hustota zaľidnenia: 111 obyvateľ/km²

(Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Area of the regions – Population – Population density, 2007*; počet obyvateľ-vlastný výpočet; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.08.2009)

Nitriansky kraj⁹⁸ leží na juhu Slovenska, v oblasti Podunajskej nížiny, medzi riekami Váh a Ipľ. Pouze severní - severovýchodní část jeho území je hornatého rázu. Nitra, město s více než 85 000 obyvateli, je hlavním městem Nitrianskeho kraje. Za zmínku stojí i další, již menší města regionu jako jsou Nové Zámky, Šaľa nebo Komárno.

Obrázek 5
Západné Slovensko (NUTS2) – Nitriansky kraj (NUTS3), Nitra

(Zdroj: Portrait of the Regions; vlastní úpravy; URL:<http://circa.europa.eu/irc/dsis/regportraits/info/data/en/sk02.gif>; 20.11.2009)

Nitra patrí k najstarším slovenským mestám. Je vzdálená asi 80 kilometrov východne od Bratislavy, a leží pri úpatí pohoria Tribeč. Bohatý historický odkaz je jen jedním z důvodů k návštěvě tohoto krásného města. Nitra je centrem kraje, nachází se zde důležité instituce. Je vhodné poukázat také na sídlo Fakulty Ekonomiky a Manažmentu Slovenskej Poľnohospodárskej Univerzity v Nitre, ktorá je hlavním koordinátorem projektu Multicultural Education for European Citizenship (MEEC).⁹⁹

Nitriansky kraj patrí do kategórie priemyslově zemědělských regionů Slovenské republiky.

⁹⁸ Viz oficiální stránky Nitrianskeho kraje [36].

⁹⁹ Viz *Literatura* [10].

Významně je v tomto regionu zastoupen průmysl strojírenský, potravinářský, chemický, elektrotechnický, papírenský a obuvnický. Přímo v Nitře je zastoupena celá řada odvětví průmyslu, především však průmysl potravinářský, to hlavně díky zemědělskému charakteru okolní krajiny.

Nerostné bohatství kraje tvoří zejména nerostné suroviny – uhlí a rašelina. Nalézají se zde bohatá ložiska stavebního a dekoračního kamene a také cihlářských hlín.

Důležité postavení z hlediska výroby elektrické energie představuje jaderná elektrárna Mochovce.

Nitriansky kraj a Jihočeský kraj jsou si jako slovenský a český region v mnoha oblastech poměrně blízké. Zásadním faktorem je jazyk, kdy lidé z těchto regionů, respektive zemí, prakticky nemají problém si porozumět, přestože v obou případech mluví svou národní řečí. V rámci srovnání českého a slovenského regionu můžeme tedy shledat jistou výhodu právě v jazykové oblasti.

Krátkým srovnáním zaměřeným výhradně jen na tyto dva regiony jsem se zabývala v publikovaném článku *Jihočeský kraj & Nitriansky kraj – rozdílné, však evropské regiony*¹⁰⁰ Základní ekonomické a sociální charakteristiky regionu ilustrují tabulky respektive grafy k vzájemnému porovnání.¹⁰¹

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006

Na základě vybraných makroekonomických ukazatelů, dostupných pro daný region ve statistické databázi Eurostatu, byla sestavena *Tabulka 13*, která je umístěna na následující straně.

¹⁰⁰ Zborník *Problémy formovania európskeho občianstva* [140].

¹⁰¹ Viz Poznámka 88.

Tabulka 13

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006 – Nitriansky kraj (HDP, HDP/obyv./rok, míra nezaměstnanosti)

	2006
HDP (mil Euro, PPS)	9 091,5
HDP na 1 obyvatele (Euro, PPS)	7 100
Míra nezaměstnanosti (%)	8,5*

Zdroj: Eurostat – Data explorer: *Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3 in Euro, in 2006 + Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3, in Euro per inhabitant, in 2006 + Unemployment by sex, in %, at NUTS levels 3, in 2008**; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.10.2009

Číselné hodnoty v prvním řádku tabulky tradičně informují o výši hrubého domácího produktu pro slovenský region Nitriansky kraj; a ve druhém řádku lze vidět hodnoty hrubého domácího produktu v přepočtu na jednoho obyvatele. Následující ukazatel míry nezaměstnanosti vypovídá o vyšším počtu nezaměstnaných v Nitrianském kraji.

3.5 Pest

Rozloha: 6 393,3 km²

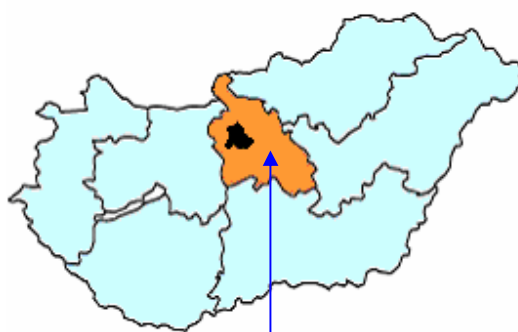
Počet obyvatel: 1 185 958

Hustota zalidnění: 182 obyvatel/km²

(Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Area of the regions – Population – Population density, 2007*; počet obyvatel– vlastní výpočet; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.08.2009)

Pest megye¹⁰² (Pešťská župa) se nachází v centrálním Maďarsku. V západní a severní části župy se nachází pohoří, přesto se však jedná o poměrně rovinatou krajinu, kterou křížuje mnoho říček a řek, včetně hlavního toku Dunaj. Řeka Dunaj protéká i Budapeští, jež územně spadá do sledovaného regionu.

V regionu Pest,¹⁰³ jenž obklopuje hlavní město Budapest, hospodářského dopravního a kulturního centra země, kde žije více než jeden a půl milionu obyvatel a patří k největším městům Evropy, je řada menších okresních měst jako Ráckeve, Cegléd, Monor nebo Gödöllő. Gödöllő je město s něco málo přes 32 000 obyvateli a nachází se přibližně 25 kilometrů od metropole Maďarska. Sídlo této župy je převedeno do Budapesti.

Obrázek 6

Közép-Magyarország (NUTS2) – Pest (NUTS3), Gödöllő

(Zdroj: Portrait of the Regions; vlastní úpravy; URL: http://circa.europa.eu/irc/dsis/regportraits/info/data/en/hu_national.htm; 20.11.2009)

¹⁰² Viz oficiální stránky župy Pest (bohužel pouze v maďarštině) [37].

¹⁰³ V případě maďarského regionu Pest je nutno poukázat na obtížnost v procesu srovnávání tohoto regionu s jinými regiony. V jednom směru má region Pest se svým místním subjektem Gödöllő vlastní identitu a z toho plyne řada jeho charakteristik, na druhé straně však patří (nebo se statisticky počítá) do regionu spolu s metropolí Budapest, čím ztrácí statisticky jakoukoli identitu!

Regionem vedou hlavní trasy – dálnice, spojující hlavní město s centry v ostatních župách. Budapest je tak hlavním dopravním uzlem Maďarska, je významným říčním přístavem na Dunaji, spojujícím střední Evropu s Černým mořem, což má na okolní region (Pest) značný vliv.

V hlavním městě a jeho blízkém okolí je soustředěn průmysl, zahraniční obchod, třetina vnitřního obchodu.

Budapest je hlavním střediskem politického a hospodářského života, a okolní region je rovněž turisticky velmi vyhledávaný. Každoročně sem statisíce turistů přiláká nejen architektura, ale také více než osmdesát termálních zřídél a pramenů.

Budapest je sídlem více než tří desítek vysokých škol, významnou univerzitu však najdeme i v nedalekém Gödöllő: Szent István University, z jejíž Fakulty of Economics and Social Science rovněž pochází členský tým projektu MEEC.¹⁰⁴

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006

V *Tabulce 14* jsou obsaženy základní makroekonomické údaje, které byly vybrány z databáze ekonomických regionálních statistik Eurostatu.

Tabulka 14

Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006 – Pest (HDP, HDP/obyv./rok, míra nezaměstnanosti)

	2006
HDP (mil Euro, PPS)	14 972,5
HDP na 1 obyvatele (Euro, PPS)	7 600
Míra nezaměstnanosti (%)	5,1*

Zdroj: Eurostat – Data explorer: *Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3 in Euro, in 2006 + Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3, in Euro per inhabitant, in 2006 + Unemployment by sex, in %, at NUTS levels 3, in 2008**; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.10.2009

¹⁰⁴ Viz Poznámka 88.

Opět se jedná o hodnoty hrubého domácího produktu na úrovni regionu NUTS3, tj. regionu Pest, včetně hodnoty hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele tohoto regionu. Další ukazatel se pak představuje jako přibližně pětiprocentní míra nezaměstnanosti v maďarském regionu Pest.

3.6 Rozdílné, nicméně evropské regiony

Stejně tak jako v předchozí kapitole se i v tomto případě bude učiněn pokus o celkové zeměpisně-kulturní srovnání regionů úrovně NUTS3 na základě získaných informací.

Již z předchozích charakteristik je znám jeden fakt: region Asturias jako jediný ze sledované pěti regionů se může pyšnit svým přístupem k moři, totiž k Biskajskému zálivu Atlantského oceánu. Z moře je možné vypravit se do hor, neboť zároveň do tohoto regionu zasahuje i pás vysokého pohoří. Regiony střední Evropy přístup k moři nemají.

Až na rakouský region, kde se město Graz rozkládá v pánvi, obklopené horami ze všech stran, jsou regiony převážně nížinatými krajinami (respektive poměrně členitými – například Jihočeský kraj); region Pest je dokonce výrazně rovinnaté území v centrálním Maďarsku. Španělský region je z části poměrně hornatou oblastí a obyvatelstvo se soustředí buď při pobřeží (najdeme zde hlavní město Oviedo s více než 200 000 obyvateli a ještě větší přístavní město Gijón a další), anebo v menších městech v nížinatějším vnitrozemí. Město Graz patří k největším městům Rakouska (přes 250 000 obyvatel). Metropole Jihočeského kraje má téměř 100 000 obyvatel, o zhruba deset tisíc méně obyvatel čítá Nitra jako metropole slovenského regionu, a nejmenším zástupcem za maďarský region je město Gödöllő, které udává třetinu počtu obyvatel Českých Budějovic.

Tabulka 15, vytvořena na základě údajů pro každý výše charakterizovaný region, podává souborný přehled o rozloze, počtu obyvatel a hustotě zalidnění každého z těchto regionů.

Tabulka 15

Souborný přehled základních údajů o pěti evropských regionech

	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Hustota zalidnění (počet obyvatel/km ²)
es120 Asturias	10 604*	1 058 280*	99*
at221 Graz Region	1 228,5*	389 066*	316*
cz031 Jihočeský kraj	10 057	660 750	65
sk023 Nitriansky kraj	6 343,4	707 290	111
hu102 Pest	6 393,3	1 185 958	182

Zdroj: Údaje k jednotlivým regionům (2007), tj. podkapitoly 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5; * - údaje k r. 2006; vlastní úpravy; 31.10.2009

Z hlediska hustoty zalidnění regionů je Jihočeský kraj se svými šedesáti pěti obyvateli na kilometr čtvereční nejjidčeji osídlený region nejen ze všech sledovaných pěti regionů, ale také v rámci celé České republiky. Naopak nejvyšší hodnoty zalidnění má rakouský region města Graz.

Co se týká významu hospodářství v regionech, lze pozorovat jak určité podobnosti, tak zajímavé rozdíly v jejich zaměření.

V Asturias se stále drží tradiční hospodářství – horské pastevectví a své specifické místo má i rybolov. Z průmyslu je významně zastoupeno ocelářství. V současnosti jsou pro region důležité i značné přínosy z turistického ruchu.

V Jihočeském regionu najdeme některá průmyslová odvětví, přesto ale není průmyslově založený. Jde spíše o zemědělskou oblast s tradičním rybníkářstvím popřípadě lesnictvím, a ve srovnání s ostatními českými regiony sloužil Jihočeský kraj vždy spíše k rekreaci.

Naproti tomu rakouský region, jehož metropole je známa pro těžbu železa a magnezitu, se výrazně se orientuje na moderní průmysl a budování zón nových technologických center. Přitom okolí města Graz, jeho region, je rovněž velmi turisticky vyhledávaným, pro krásnou přírodu s jezery.

Nitriansky kraj je průmyslově-zemědělský region. Zejména sektor potravinářství je významný na základě příznivých podmínek pro zemědělství v kraji.

Maďarský region je silně ovlivněn polohou v těsné blízkosti metropole, a je rovněž turisticky velice vyhledávaný.

Regiony mají dobré předpoklady pro to být cílem návštěvníků nejen ze zahraničí; příhraniční charakter regionů střední Evropy (Graz Region, Jihočeský kraj, Nitriansky kraj, Pest) navíc přináší možnosti nejužší spolupráce se sousedními evropskými regiony.

Následující *Tabulka 16* shrnuje vybrané ekonomické údaje, jež byly zjišťovány zvlášť pro každý region, a umožňuje tak dobře porovnat rozdílné hodnoty ekonomických ukazatelů pro sledované regiony.

Tabulka 16

Souborný přehled makroekonomických ukazatelů pěti evropských regionů (2006)

	HDP (mil Euro, PPS/rok)	HDP na 1 obyvatele (Euro PPS/rok)	Míra nezaměstnanosti (%)
es120 Asturias	23 541,1	20 200	8,4*
at221 Graz Region	13 353,8	36 800	3,9*
cz031 Jihočeský kraj	10 333,2	9 900	2,6*
sk023 Nitriansky kraj	9 091,5	7 100	8,5*
hu102 Pest	14 972,5	7 600	5,1*

Zdroj: Tabulky 10, 11, 12, 13, 14; * - údaje k roku 2008; vlastní úpravy; 30.10.2009

Co lze ze souborného přehledu na první pohled vyčíst? Jak u hodnot hrubého domácího produktu, tak v případě druhého sledovaného ukazatele (míry nezaměstnanosti v regionu) je možné vidět na první pohled rozdíly mezi sledovanými regiony. Jednoznačně nejvyšší hodnoty hrubého domácího produktu ve sledovaném roce najdeme v případě španělského regionu Asturias, které jsou ve srovnání se slovenským Nitrianskym krajem přibližně 1,5krát vyšší.

Hrubý domácí produkt v přepočtu na jednoho obyvatele v běžných cenách je pro představu o hodnotách tohoto ukazatele přijatelnější. Výrazný rozdíl lze pozorovat mezi údaji pro region Asturias a rakouský Graz Region oproti ostatním, všem třem regionům - Jihočeský kraj, Nitriansky kraj a Pest.

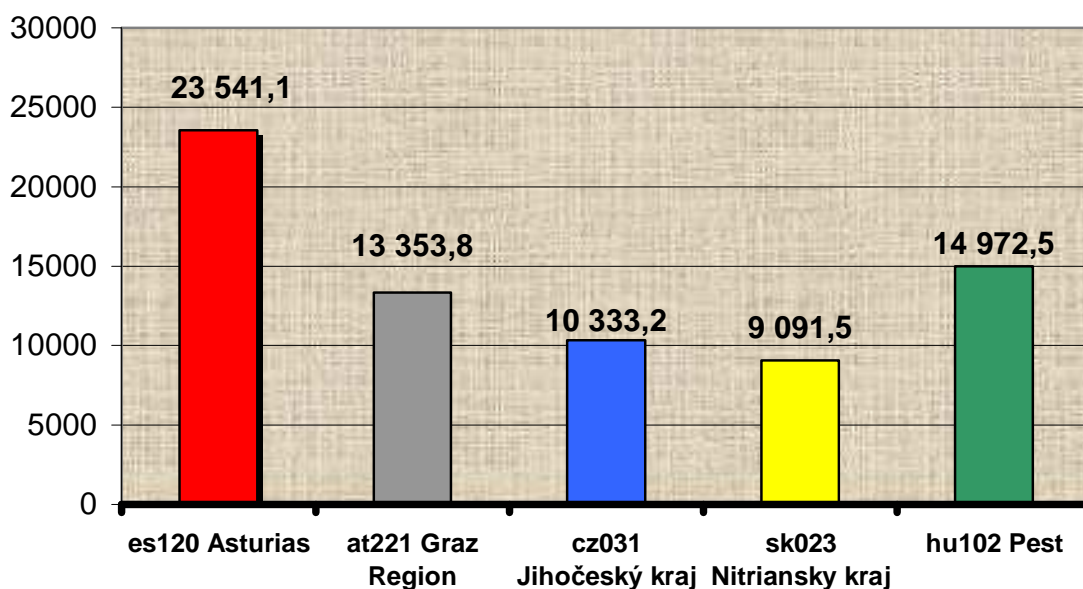
Na základě souhrnné tabulky lze dále konstatovat také poměrné rozdíly v regionální nezaměstnanosti, kdy nejvyšší hodnoty (cca 8,5%) patří regionům Asturias a Nitriansky kraj, naopak nejnižší míru nezaměstnanosti, pohybující se pod hladinou třech procent, platí pro český region.

Grafické zpracování výše uváděné tabulky jenom názorněji dokládá disparitu jednotlivých regionů - viz *Graf 2*, provedený ve třech částech na následujících stranách 92 a 93.

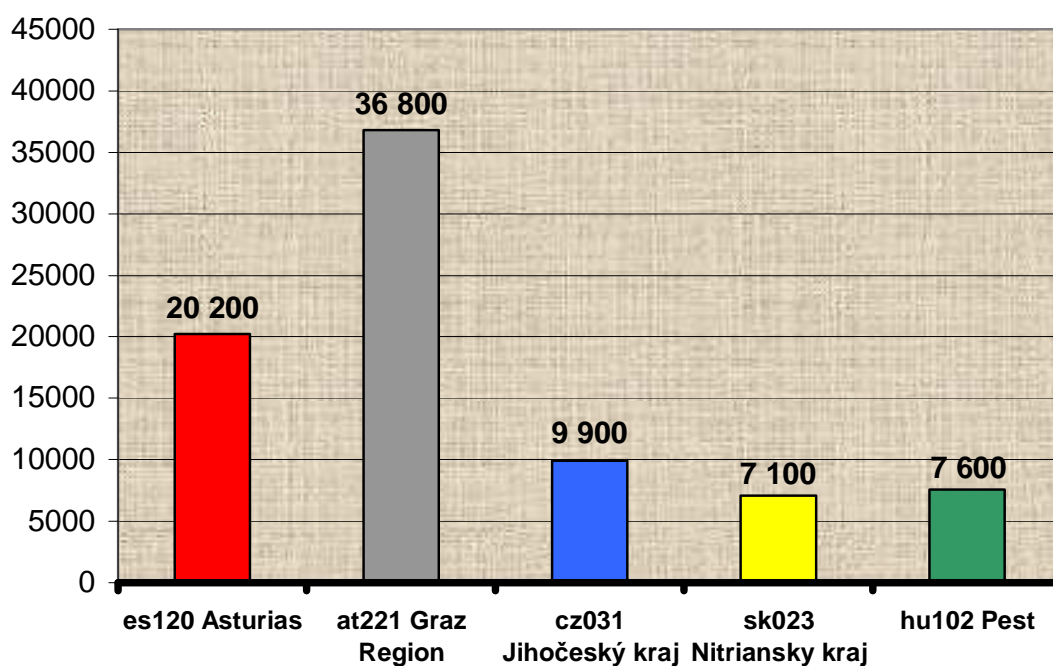
Graf 2 (A/ - C/)

Souborný přehled makroekonomických ukazatelů pěti evropských regionů (2006)

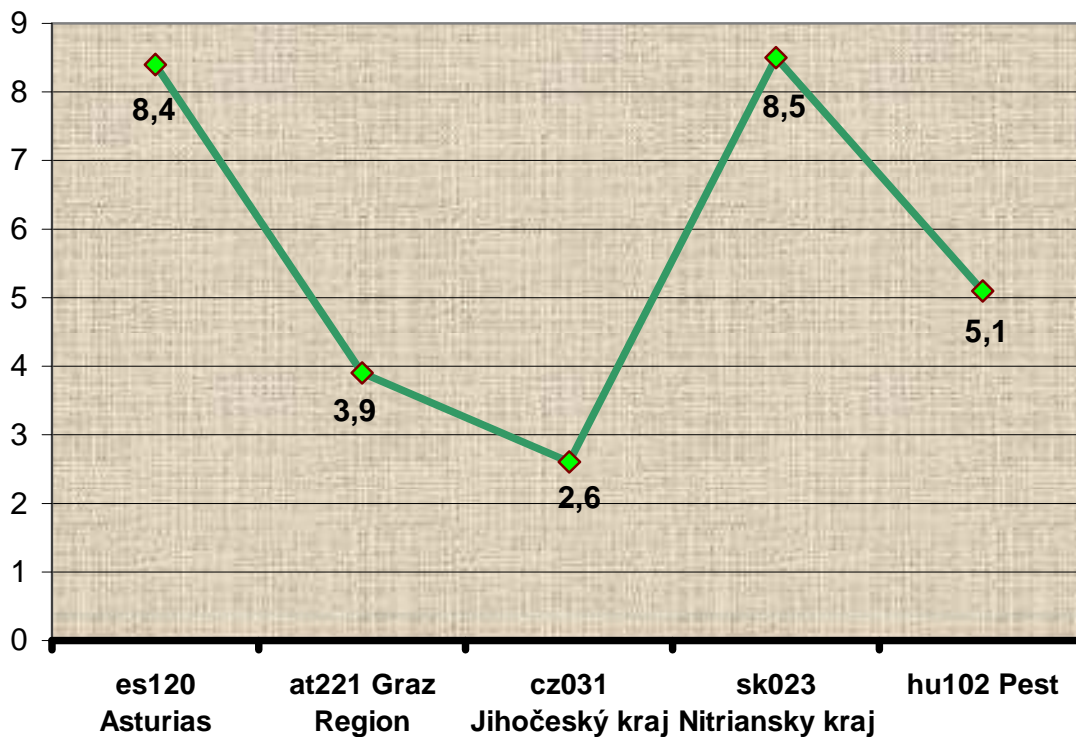
Graf 2/A - HDP (mil. Euro - PPS/rok)

Graf 2/B - HDP na 1 obyvatele (Euro - PPS/rok)

Graf 2/C - Míra nezaměstnanosti (%)

Zdroj: Tabulka 16; 30.10.2009; vlastní úpravy

K provedené základní ekonomické charakteristice sledovaných regionů ve vzájemném srovnání je dobré připomenout nutnost dodržovat základní předpoklady tak, aby byla komparace objektivní a metodicky správná. Tyto nezbytné kroky, které je potřeba udělat ještě před samotným procesem regionálního srovnávání (ujasnit záměr a cíl komparace, výběr srovnatelných ukazatelů atd.), byly formulovány v teoreticko-metodickém úvodu.¹⁰⁵

Množství uvedených a dalších ekonomických informací na národní i regionální úrovni najdeme opět v informačních souborech příslušných statistických úřadů; ve statistické databázi pod Evropskou unií je možné získat řadu údajů o oblastech na

¹⁰⁵ Viz str. 39 – 40 v podkapitole 1.3 této práce.

regionální úrovni, tj. především NUTS2 a NUTS3, k nimž vytváří skutečně obrovský informační aparát.¹⁰⁶ Jestliže pro hrubé, základní srovnání států (*Kapitola 2*) a jejich menších územních celků (*Kapitola 3*) stačila tabulka s několika základními údaji (*Tabulky 3 až 16*), pro hlubší poznání regionů to nestačí.

V následující kapitole budou jednotlivé regiony podrobněji charakterizovány podle důležitých tematických okruhů, k nimž jsou prezentovány příslušné ukazatele

Témata, a k nim i ukazatele, je třeba promyšleně vybrat, aby se posluchači (žáci, studenti) co nejvíce dozvěděli, a přitom nebyli zahlceni informačním balastem. Porozumění napomůžeme také tehdy, když jim přiblížíme význam jednotlivých ukazatelů z hlediska praktického. Jde o důležitou část interpretace ukazatele, tedy o to, jak se číselná hodnota socio-ekonomického ukazatele ve statistických tabulkách v projevuje v práci, jak se dotýká i jejich života.

¹⁰⁶ Viz str. 30 – 33 v podkapitole 1.2 této práce - o zdrojích regionálních informací.

KAPITOLA 4

VYBRANÉ UKAZATELE – PŘÍKLADY REGIONÁLNÍHO SROVNÁVÁNÍ VYUŽITELNÉHO VE VÝUCE

V *Kapitole 2* a *Kapitole 3* bylo provedena základní srovnání, které o regionech přineslo základní informace. Je to krok metodicky nezbytný. Teprve po něm se můžeme v dalších krocích zabývat tematikou podrobněji. Od toho záměru se odvíjí následující zpracování vybraných příkladů (regionů), jež může sloužit jako ukázka (know-how), jak informací o regionech účelně využít.¹⁰⁷

Poté, co byly vybrány konkrétní regiony (kritériem zde bylo jejich zapojení do projektu MEEC) jako součást větších územních celků, je třeba vybrat vhodné socio-ekonomické charakteristiky pro další nebo podrobnější srovnání.

K tomu je potřeba si uvědomit, že ani základní ekonomicko-sociální ukazatele, které charakterizují evropské regiony, nejsou co do struktury (např. pro v případě zaměstnanosti a nezaměstnanosti) striktně předepsány, a tedy se mohou různit.

- a) Podle národních statistických úřadů,¹⁰⁸ které ukazatele vykazují podle Evropské unie.
- b) Podle dokumentu, ve němž jsou uváděny na úrovni Evropské unie.
- c) Jsou-li utvořeny a počítány pro konkrétní účel.¹⁰⁹

Na základě úvahy, co je pro regiony natolik (ekonomicky) důležité, aby se to dotklo reálně i vědomostně těch žáků (studentů)

¹⁰⁷ Viz str. 45 – 47 v podkapitole 1.3 této práce - o tom, jak se k regionálnímu srovnávání má pedagog postavit, co pro to musí udělat.

¹⁰⁸ Viz statistické charakteristiky základních ukazatelů za NUTS1, NUTS2, NUTS3 - Základní data o regionech NUTS2 a NUTS3. Regiony NUTS v EU [116].

¹⁰⁹ V některých případech narazíme na rozdíl mezi statistickým ukazatelem (zpracovaným např. jako průměrná hodnota) a ekonomickým, demografickým či geografickým údajem. Přitom všechny mohou charakterizovat region.

byly vybrány tematické okruhy: 1. *ekonomická úroveň regionu*, 2. *rozdílné hladiny cen* 3. *hospodářské zaměření regionu* 4. *práce v regionu* 5. *oblast vzdělávání v regionu* 6. *vyspělé technologie v regionu*. 7. *Kde se lidem žije nejlépe?* A ty by měly jak vystihovat regiony, tak být kompatibilní, tj. srovnatelné, a v neposlední řadě plnit účel metodicky výkladový, aby byly použitelné ve výuce.

Pro ekonomickou charakteristiku regionu Evropské unie je standardním „unifikovaným“ ukazatelem hrubý domácí produkt na obyvatele v měnové jednotce „euro“, která je ekonomicky vztažena ke všem státům unie (Purchasing Power Standard - PPS). Z dalších byl vybrán ukazatel disponibilní důchod na obyvatele.

Následuje podkapitola věnovaná otázce cen, tj. rozdílné cenové hladiny v evropských regionech. Pro trh práce je prezentován ukazatel počtu zaměstnaných v regionu a míra nezaměstnanosti; dále jsou zastoupeny okruhy věnované vzdělávání a výuce cizích jazyků; z oblasti využití vyspělých technologií je uveden relativní počet domácností s připojením k internetu a ukazatel používání počítačové techniky.

Výběr byl profilován i podle toho, co by mohlo být žákům na 2. stupni základní školy blízké nebo co by je mohlo zajímat a také vzhledem k dostupnosti údajů.

4.1 Ekonomická úroveň regionu

Obecně platí, že **hrubý domácí produkt** (HDP) jako jeden z reprezentantů soustavy národních účtů¹¹⁰ je měřítkem pro ekonomickou výkonnost regionu, země nebo Evropské unie. Hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele je také pokládán za hlavní

¹¹⁰ Viz str. 30, 31 v podkapitole 1.2 této práce - o národních & regionálních účtech.

ukazatel ekonomické soudržnosti.¹¹¹ Hospodářsko-politickým záměrem Evropské unie je, aby slabší regiony byly schopny snižovat odstup za regiony vyspělejšími.¹¹²

Ukazatel hrubého domácího produktu charakterizuje to, jak velký hodnotový objem produktů a služeb byl vyprodukován nově za jeden rok, a tedy může být v zásadě spotřebován obyvateli. Zjednodušením je, že je tato veličina rozdělena stejným dílem na každého obyvatele (per capita).¹¹³ I když je to do jisté míry zavádějící, je takto zpřesněná podoba ukazatele i pro neodborníka snáze pochopitelným údajem, o němž si může udělat představu.

Tabulka 17

Hrubý domácí produkt (HDP) v běžných cenách v Euro (PPS)¹¹⁴/obyvatel/rok, NUTS3

	2004	2005	2006
es120 Asturias	17 000	18 500	20 200
at221 Graz Region	34 100	35 400	36 800
cz031 Jihočeský kraj	7 700	8 800	9 900
sk023 Nitriansky kraj	5 600	6 300	7 100
hu102 Pest	7 200	7 800	7 600

Zdroj: Eurostat – Data explorer: *Gross domestic product (GDP) at current market prices, at NUTS level 3, in Euro per inhabitant, 2004-2006*; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.08.2009

¹¹¹ Viz str. 21 – 22 v podkapitole 1.2 této práce - o evropské politice soudržnosti.

¹¹² Viz str. 36 – 38 v podkapitole 1.3 této práce - o konkurenceschopnosti regionu.

¹¹³ „Podíly HDP na 1 obyvatele vypovídají o výkonnosti ekonomiky jen rámcově, protože se nebere zřetel na podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva ani na navazující podíl pracujících, který je ovlivněn úrovní nezaměstnanosti.“ [125, s.29]. Viz zde kapitoly o srovnávání několika ukazatelů, respektive o tom, že je potřeba vždy ověřit nejen pojetí, ale také způsob zjištění příslušného údaje v rámci jejich možné srovnatelnosti.

¹¹⁴ PPS (Purchasing Power Standard) - standard kupní síly je měnová jednotka, v níž se navzájem vyrovnávají rozdíly mezi kupní silou jednotek národních měn členských zemí EU podle stavu po jejím rozšíření k 1.1.2007 na EU 27.

Na základě dat statistické databáze Eurostatu byla sestavena *Tabulka 17*, která poskytuje přehled o rozdílných hodnotách HDP pro jednotlivé regiony NUTS3 v roce 2006.

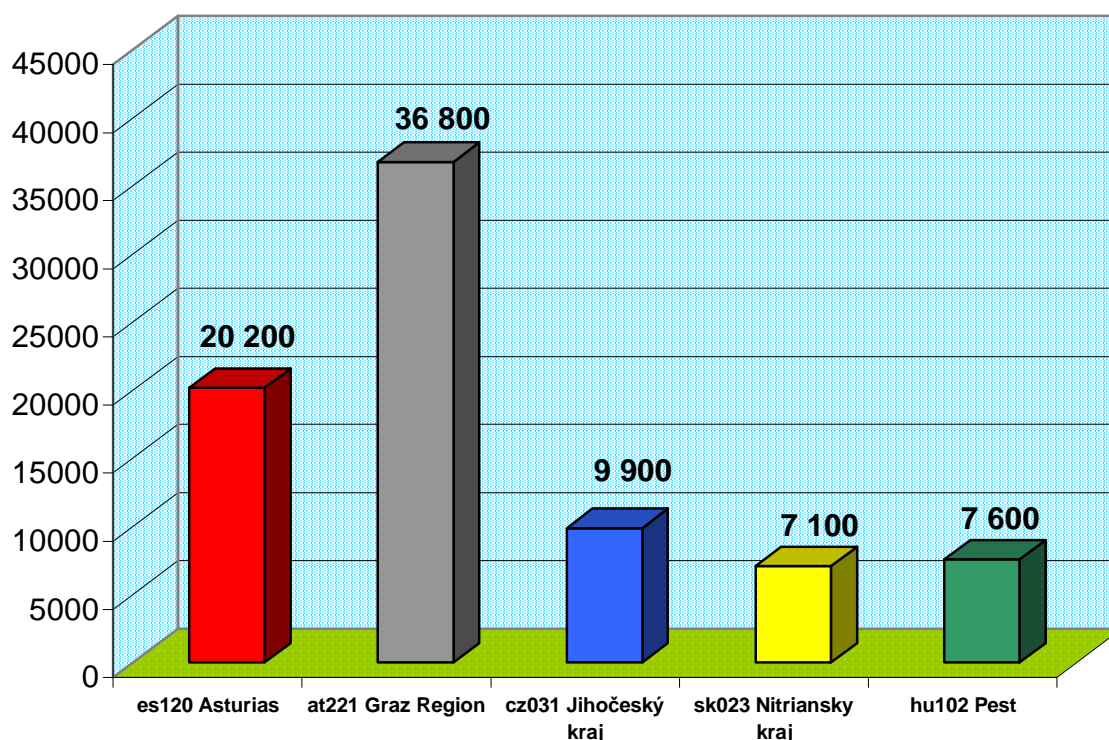
Na první pohled je patrné výlučné postavení regionu Graz, který vykazuje dvojnásobně větší objem hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele ve srovnání se španělských regionem Asturias, v případě komparace s Nitriansky krajem je to až sedminásobný rozdíl. S přehledem si tuto pozici udržuje po celé sledované období. Nitriansky kraj, který dosáhl v roce 2004 pouze 5 600 euro na obyvatele za jeden rok je tak regionem s nejnižším hrubým domácím produktem na obyvatele, avšak v roce 2006 vzrostla hodnota již na 7 100 euro. Růst lze pozorovat během sledovaných třech let u všech vybraných regionů.

Grafické znázornění tabulky zpřehledňuje výsledná data pro rok 2006 ve srovnání. Z grafu je patrné, že nejvyšší hrubý domácí produkt HDP per capita byl dosažen v regionu Graz. Regiony Pest, Nitriansky kraj a Jihočeský kraj jsou oproti tomu podstatně méně ekonomicky výkonné, a tudíž jsou v zásadě ekonomicky chudší nebo zaostalejší, a to i oproti regionu Asturias.

Každý ze sledovaných regionů si nese svou specifickou barvu. Je-li respektováno toto barevné rozlišení, může být při pohledu na kterýkoli z grafů hned jasné, který region dominuje z hlediska hodnot hrubého domácího produktu a *viz dále*.

Graf 3

Hrubý domácí produkt (HDP) v běžných cenách v Euro (PPS)/obyvatel/rok, NUTS3 (2006)

Zdroj: Tabulka 17; 30.08.2009; vlastní úpravy

Mapka na následující straně, získaná z rozsáhlé publikace věnované regionům (*A statistical portrait — 2009 edition*),¹¹⁵ podává přehled o situaci v celé Evropské unii z hlediska tohoto ukazatele, kdy sytost barvy rozlišuje výši hrubého domácího produktu v jednotlivých regionech Evropské unie.¹¹⁶ Je nutno dodat, že mapka je vztažena k regionům o úroveň vyšší - k regionům NUTS2. V tomto případě to tolik nevádí, neboť

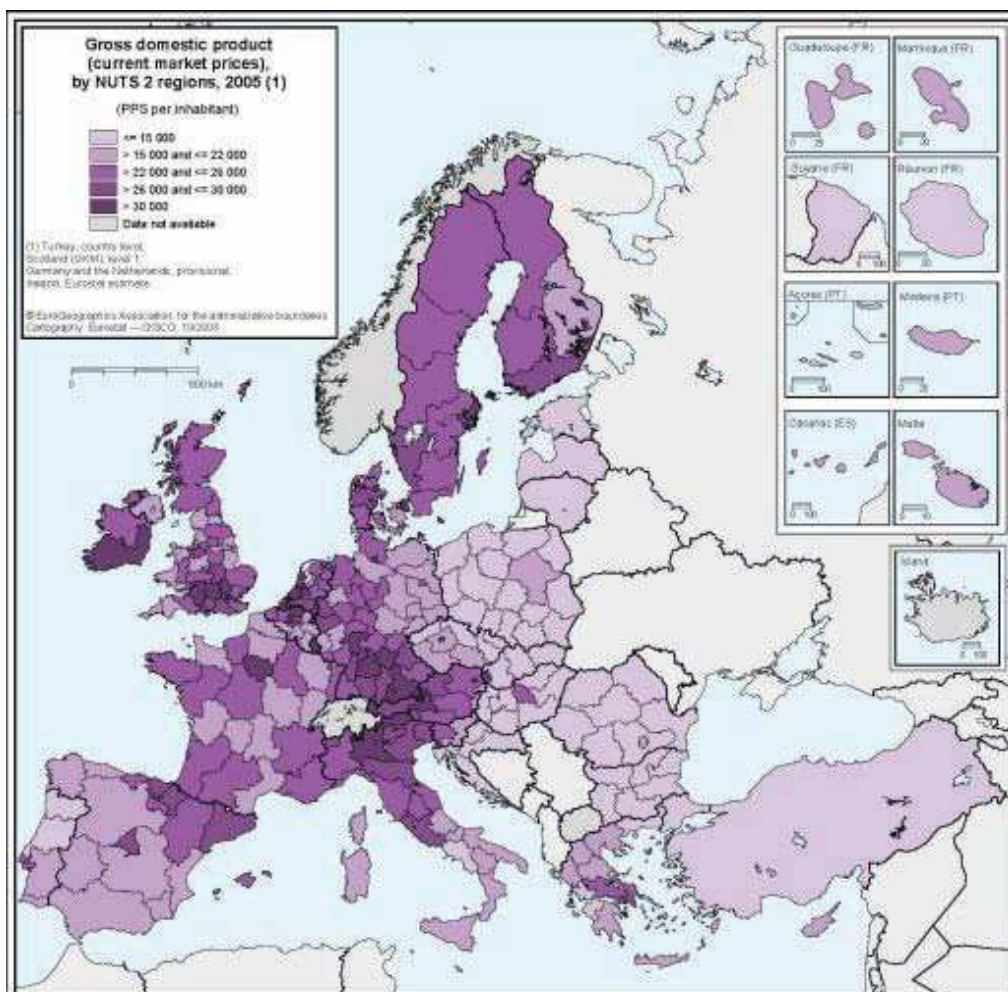
¹¹⁵ Viz *Literatura* [93].

¹¹⁶ Další údaje viz *Eurostat Regional Yearbook 2008* – kapitola *Gross domestic product* (str. 37) [95].

záměrem je zprostředkovat jakýsi celkový pohled na situaci, do jisté míry zevšeobecněný a zaokrouhlený.

Mapa 3

Hrubý domácí produkt (HDP) v běžných cenách v Euro (PPS)/obyvatel/rok, NUTS2 (2005)

Zdroj: Regions of the European Union: A statistical portrait — 2009 edition

Zpracování dat formou mapky je dalším z možných a docela zajímavých způsobů, jak prezentovat statistická data. Je to přehledná varianta, která poskytne rychlý obraz.

Statistické údaje, dokumentované a ilustrované jako některá z řady variant tabulek, grafů, mapek a dalších, musí být učitelem vybrány a příslušně použity.¹¹⁷

Disponibilní důchod¹¹⁸ na jednoho obyvatele je ukazatel, který jde až na nerv tržního života obyvatel regionu, neboť ukazuje jejich zprůměrovanou koupěschopnou sílu. Tato „koupěschopnost“ vzniká z hrubých příjmů (z výdělečné činnosti, z pracovního poměru, z kapitálových příjmů atd.) po odečtení všech daní a odvodů, které obyvatelstvo (sektor domácností) má k reálné dispozici. Zjednodušení je v tom, že je opět tento ukazatel rozdělen podle počtu obyvatel regionu. Zajímavé je, že měnově je zde Euro – postaveno na PPSCS (Purchasing Power Standards based on final consumption per inhabitant, tj. podle parity kupního standartu - v konečné spotřebě).

Z didakticko-metodického hlediska je třeba poznamenat, že je nutné, aby uživatel pojmu disponibilní důchod dobře rozuměl a nedošlo k mylným domněnkám a závěrům při následné komparaci údajů.¹¹⁹

Tento ukazatel je rovněž využíván jako dílčí v rámci charakteristiky konkurenceschopnosti regionu (*viz konkurenceschopnost*).

¹¹⁷ Zde je potřeba naučit se čísla zaokrouhlovat, umět pracovat s procenty, odhadnout poměr mezi dvěma srovnávanými, orientovat se tak v řádech hodnot veličin (např. počet obyvatel v miliardách respektive milionech; míra nezaměstnanosti v procentech; nejvyšší respektive nejnižší hodnota číselného údaje; či to, že rozloha regionu A je asi třikrát větší než rozloha regionu B atd.) (využitelné i v ostatním předmětech - v zeměpise, výpočetní technice, fyzice apod.)

¹¹⁸ Pro zájemce lze doporučit *Eurostat Regional Yearbook 2008* – kapitola *Household accounts* (str. 53) [95].

¹¹⁹ Viz str. 39 – 40 v podkapitole 1.3 této práce - o zásadách komparace.

Tabulka 18

Roční disponibilní důchod na obyvatele regionu, v Euro (PPSCS), NUTS2

	2004	2005	2006
es12 Principado de Asturias	11 577,6	12 605,1	13 830,9
at22 Steiermark	17 896,3	18 841,1	19 934,7
cz03 Jihozápad	5 002,8	5 631,8	6 329,6
sk02 Západné Slovensko	3 744,4	4 211,2	4 922,9
hu10 Közép-Magyarország	7 806,8	8 639,8	7 982,1

Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Income of households, at NUTS level 2, in Euro per inhabitant, 2004-2006*; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.08.2009

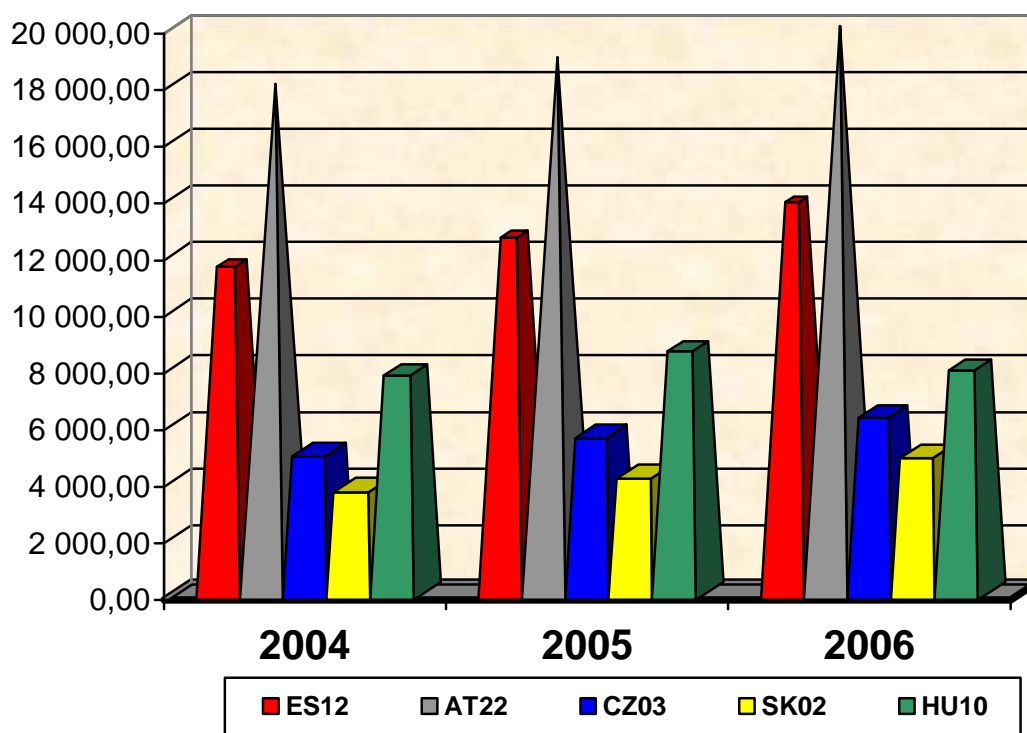
Tabulka 18 podává přehled o rozdílných hodnotách ročního disponibilního důchodu na obyvatele ve sledovaných regionech. Ačkoli je u regionů v Čechách a na Slovensku uvedena vyšší statistická jednotka (NUTS2), než je tomu u hrubého domácího produktu per capita (*Tabulka 17*), srovnání to zásadně nedestruuje. Důležité je umět si dát tento pojem do souvislosti - všimněte si, a) jaký je vztah mezi HDP/per capita a skutečnou kupní silou na obyvatele ve výdajích na konečnou spotřebu, b) a jak úžasná je disparita ve zmiňovaném ukazateli mezi regiony.¹²⁰ Graficky přehledně ilustruje disparitu ukazatelů *Graf 4* vytvořený k tabulce.¹²¹

¹²⁰ Stojí za zmínku, že by bylo jistě velice zajímavé mapovat reakce žáků na uvedenou komparaci při užití těchto ukazatelů.

¹²¹ V souvislosti s otázkou „Chudoba“ (7.b v části B) dotazníku k evropskému občanství a na základě rozdílů týkajících se výše příjmu na obyvatele regionu se nabízí otázka, zda je (není) možno prokázat nějakou souvislost mezi odpověďmi respondentů a bohatým či chudým regionem, který je uveden v *Tabulce 18*.

Graf 4

Roční disponibilní důchod na obyvatele regionu, v běžných cenách v Euro (PPSCS), NUTS2 (2006)

Zdroj: Tabulka 18; 30.08.2009; vlastní úpravy

Z konkrétní zkušenosti k uvedenému grafu mohu potvrdit, že tato statistika vzbudila u mladého publika zájem.¹²²

Metodicko didaktické podchycení zájmu bylo připraveno v konceptu „Takto o vás čteme my“. Tento koncept byl připraven obsahově z národních a regionálních účtů na stránkách statistického úřadu ve verzi anglického jazyka., případně dalších podpůrných prací. Jednotlivá témata otevírala prostor k diskusi, názorům, kritice a originálním nápadům ze strany studentů.

¹²² Jako členu českého týmu v projektu MEEC se mi v rámci konference v loňském roce (Nitra 2009) dostalo příležitosti zapojit se do programu Mezinárodní letní školy, pořádané Vysokou školou ekonomiky a manažementu v Nitre. Zde se má prezentace *Different, however European regions: the basic regional comparison based on specific choose of data - representnts* týkala srovnávání právě těch regionů, z nichž zúčastnění studenti opravdu přijeli. O tuto skutečnost byla práce se skupinou zajímavější, zábavnější, ba v mnoha ohledech také smysluplnější.

Koupěschopností obyvatel je v jednotlivých oblastech Evropské unie skutečně různá, člověka zajímá při pohledu do peněženky, co a kolik si čeho může či nemůže dovolit koupit. Odrazem koupěschopnosti, je vznikající poměr mezi příjmem a spotřebitelskými cenami.¹²³

4.2 Rozdílné hladiny cen

Ceny pro každého znamenají určitou ekonomickou informaci. Žijeme v kapitalistickém tržním prostředí, odmalička s cenami přicházíme do styku, učíme se jim rozumět, orientovat se v nich, vykládat a používat ekonomickým způsobem. Zajímavé je, že nás vyhodnocovat tyto informace v zásadě nikdo neučí – není to předmětem ve škole. Přitom jsou ceny znakem „přirozeného“ společenského prostředí, souvisejí s penězi, trhem, nákupem a prodejem atd.

Proto nejen dospělí, ale i děti vědí, že v tržním systému mají zboží a služby na trhu cenu, kupují se za peníze, a není vůbec jedno, zda je cena vysoká, či nízká. Rozlišování velikosti cen patří k nezbytnému sociálnímu (ekonomickému) vybavení jednotlivce stejně jako jeho správná orientace v prostoru či správné chování na křižovatce.

Problémem je to, že při čtení cen v mezinárodní komparaci můžeme narazit na rozdílné jednotky národní měny (např. euro versus koruna česká). S tím je potřeba počítat. Dále je tu fakt, že ceny odrážejí jistou ekonomickou úroveň (viz předchozí bod), kdy ceny srovnatelného zboží jsou dražší v ekonomicky slabších zemích respektive regionech, a levnější v ekonomicky více

¹²³ Pro zájemce lze doporučit velice zajímavé studie analytické společnosti GfK Gruppe – *Kaufkraft Europa*, jež mapuje kupní sílu obyvatel ve vybraných evropských zemích. [62].

výkonných zemích. O toto mají děti enormní zájem – „Kolik co stojí?“¹²⁴

Co obyvatel každého regionu bez rozdílu vnímá negativně, jsou změny cen (například když poklesne cena počítačů, zato ale vzroste výše nájemného o jednu třetinu!). Ekonomové se snaží popsat výše zmíněnou skutečnost za pomoci takzvaného **indexu spotřebitelských cen**¹²⁵ či inflace.¹²⁶ „Zdražování“ respektive „zlevňování“ totiž zachycují cenové indexy, které poměří úroveň cen výrobků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích, v podstatě jsou srovnány ceny zboží ve dvou obdobích.

Růst či pokles cen však nelze spočítat u všeho zboží a všech služeb, které je možné nakoupit. Vývoj spotřebitelských cen se sleduje na „spotřebních koších“ založených na souboru vybraných druhů zboží a služeb placených obyvatelstvem.¹²⁷ Spotřební koš tak obsahuje potravinářské zboží (potravin, nápoje, tabák), nepotravinářské zboží (odívání, nábytek, potřeby pro domácnost, drogistické a drobné zboží, zboží pro dopravu a volný čas, zboží pro osobní péči aj.) a služby (opravárenské, bydlení, provoz domácnosti, zdravotnictví, sociální péče, doprav, volný čas, vzdělávání, stravování a ubytování, osobní péče a služby finanční).

¹²⁴ V souvislosti s touto otázkou se chovají dospělí úplně stejně.

¹²⁵ Index spotřebitelských cen (kvótní, chcete-li životní náklady) patří v soustavě cenových indexů mezi nejdůležitější indikátory cenového vývoje. Z měření cenových změn v časovém vývoji, právě pomocí indexů spotřebitelských cen (za domácnosti celkem), vychází statistické vyjadřování inflace. Inflace obecně znamená všeobecný růst cenové hladiny v čase.

Indexy spotřebitelských cen, potažmo informace o dosažené míře inflace, jsou využívány zejména pro účely valorizace mezd, důchodů a sociálních příjmů.

¹²⁶ Faktor, jako inflace, může hrát v cenách svou roli, není ale nutné ji zde rozebírat, pokud jí region třeba významně netrpěl.

¹²⁷ Jde asi 800 konkrétních výrobků a služeb (reprezentantů) podle klasifikace CZ-COICOP, která vychází z mezinárodní klasifikace podle účelu COICOP (Classification of Individual Consumption by Purpose), a jejich úhrn označujeme spotřebním košem.

Váhy základního období pro výpočet skupinových a úhrnných indexů vycházejí ze struktury výdajů domácností podle výsledků statistiky rodinných účtů za rok 2005. Podrobné spotřební koše jsou popsány v publikaci ČSÚ „Indexy spotřebitelských cen (životních nákladů)“.

Aby bylo možné tyto trendy porovnávat s členskými státy Evropské unie, vznikly tzv. harmonizované indexy spotřebitelských cen (HICP),¹²⁸ u nichž všechny země Evropské unie dodržují stejnou metodiku výpočtu a tím je zajištěna srovnatelnost údajů evropských zemí.¹²⁹

Následující tabulka *Růstu či poklesu cen* je sestavena na základě dat získaných na Eurostatu.¹³⁰ Prezentuje údaje indexů cen zboží ve sledovaných zemích. U tohoto ukazatele lze souhrnné indexy vztáhnout i na regiony, neboť regionální úroveň cen v jedné zemi se v jejích jednotlivých částech příliš neliší.

Bylo vybráno z úsporných důvodů pouze šest základních popřípadě zajímavých položek, jejichž cenový vývoj respektive změny v cenovém vývoji, byly sledován během let 2006 až 2008.¹³¹

Tabulka 19

Růst či pokles cen - Roční průměrný index spotřebitelských cen

	2006	2007	2008
Maso			
ES Španělsko	104,69	109,50	113,61
AT Rakousko	100,59	103,42	108,54
CZ Česká republika	98,30	98,80	103,50
SK Slovensko	97,69	98,00	101,75
HU Maďarsko	105,95	114,22	124,50

¹²⁸ Mezi strukturou spotřebního koše národního indexu spotřebitelských cen a strukturou spotřebního koše HICP (Harmonised Index of Consumer Prices) jsou některé rozdíly, v některých zemích mohou být podstatné. Hlavní odlišnosti se týkají zachycování dotovaných cen u výdajů na zdravotnictví a školství, imputovaného nájemného a prostorového měření. Výpočet HICP v ČR narozdíl od indexu spotřebitelských cen zachycuje tržby za nákupy cizinců a nebere v úvahu imputované nájemné. Tím se oba ukazatele historicky liší zhruba o 0,1 až 0,2 procentních bodů.

¹²⁹ Viz str. 40 v podkapitole 1.3 této práce - k zásadě srovnatelnosti.

¹³⁰ Viz str. 32 v podkapitole 1.2 této práce - blíže o Eurostatu a vydávaných statistických publikacích.

¹³¹ Viz článek *Kde se nakupuje nejlevněji?* jako statistické shrnutí rozdílů ve výši cen spotřebního zboží a služeb v zemích Evropské unie [135].

Tabulka 19 - pokračování

Růst či pokles cen - Roční průměrný index spotřebitelských cen

	2006	2007	2008
Zelenina			
ES Španělsko	103,17	110,07	113,72
AT Rakousko	102,38	108,16	110,73
CZ Česká republika	111,60	118,70	111,10
SK Slovensko	124,14	136,52	132,73
HU Maďarsko	142,85	166,89	158,79
Ovoce			
ES Španělsko	100,83	104,70	113,25
AT Rakousko	100,22	104,66	110,81
CZ Česká republika	93,80	100,80	105,10
SK Slovensko	104,02	107,12	117,09
HU Maďarsko	109,76	125,72	131,92
Pivo			
ES Španělsko	103,21	106,92	112,82
AT Rakousko	100,40	103,63	108,61
CZ Česká republika	99,40	102,00	107,30
SK Slovensko	102,02	106,34	114,57
HU Maďarsko	102,83	107,88	115,03
Oblečení			
ES Španělsko	101,11	102,07	102,53
AT Rakousko	100,30	102,57	103,90
CZ Česká republika	94,30	93,30	91,60
SK Slovensko	99,98	100,54	101,14
HU Maďarsko	99,06	100,33	100,53
Auto - Moto			
ES Španělsko	102,47	103,76	102,97
AT Rakousko	100,75	101,12	102,23
CZ Česká republika	99,20	97,60	92,60
SK Slovensko	92,11	84,36	78,50
HU Maďarsko	96,90	98,97	100,74

Zdroj: Eurostat – Data explorer: *HICP (2005=100) - Annual Data (average index and rate of change)*, 2006-2008; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 26.09.2009¹³²

¹³² Cenové indexy umožňují srovnání cenové úrovně v jednotlivých zemích vzhledem k průměrné cenové úrovni v celé Evropské unii. Pokud je číslo v tabulce vyšší než 100

Zajímavý vývoj cen lze pozorovat u zeleniny, jejíž ceny během sledovaných třech let víceméně poklesly narozdíl od cen ovoce. Podle hodnot indexu je možné také vyčíst to, je-li průměrná cena konkrétního zboží vyšší, či naopak nižší v jednom regionu oproti druhému. Je nutno poznamenat, že cenové indexy pouze naznačují velikost cen (cenovou hladinu) v jedné zemi v porovnání se zeměmi ostatními, kde jsou prodávány podobné výrobky. Ceny zboží v dané zemi respektive v konkrétním regionu se samozřejmě mohou lišit, obchod od obchodu.

Z didakticko-metodického hlediska je třeba zmínit, že ne všechna data respektive jejich podoba musí být přímo zprostředkována, nýbrž že si uživatel (žák) sám může některé údaje vypočítat - sestavit datový soubor formou tabulky nebo vytvořit vlastní ilustrativní přehledy (grafy aj.).

Mezipředmětové vztahy jsou přitom nesporné: určitě se neobejdeme bez matematiky, znalostí postupů pro základní výpočty například hustoty zalidnění, procentního zastoupení, podílu zaměstnaných v příslušném sektoru, poměru domácností s připojením k internetu a bez připojení; anebo bez informatiky a práce se základními programy například pro tvorbu přehledových tabulek, grafů; případně lze využít dovedností z výtvarné výchovy pro „ruční“ tvorbu grafických prezentací apod. Mezipředmětové vztahy se ovšem už samotným tématem prolínají občanskou výchovou, zeměpisem, ale třeba také českým jazykem.

4.3 Hospodářské zaměření regionu

Je známo, že hospodářské zaměření regionu zásadně ovlivní život jeho obyvatel. Lze tuto skutečnost uvést na příkladu přímošského regionu, jehož hospodářská činnost těží v neposlední

(tj. průměr Evropské unie), pak je zboží v dané zemi relativně dražší než je průměr ceny tohoto zboží v Evropské unii a naopak.

řadě z lovu sardinek (Asturias), a tak je i velká pravděpodobnost, že značná část obyvatel regionu bude nějakým způsobem zapojena do tohoto hospodářského odvětví. Naproti tomu pro středoevropského regiony a jejich obyvatele (Graz Region, Jihočeský kraj, Nitriansky kraj, či Pest) není toto reálné a se sardinkami se setkají jedině jako s dovezeným produktem. Narozdíl od onoho jihoevropského regionu je zcela pravděpodobné, že valná většina obyvatel – rodičů dětí (vztaženo směrem k žáku) bude pracovat či se nějakým způsobem pohybovat v prostředí rozlehlé průmyslové zóny, které jsou budovány v regionu (Graz Region) a v níž se tak bude opět angažovat velká část ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Uvedený příklad svědčí o rozdílech v hospodářství evropských regionů. Pro sjednocenou orientaci v hospodářském komplexu státu potažmo regionu a jeho hodnocení rozlišujeme tři **základní hospodářské sektory**, které v sobě shrnují na základě podobných znaků jednotlivá hospodářská odvětví: **a) primární**, jenž zahrnuje zemědělství, lov, rybolov, lesnictví a také těžbu surovin, **b) sekundární**, jenž v sobě seskupuje průmysl, stavebnictví a **c) terciální** jako souhrnné označení pro služby, rekreaci, zdravotnictví školství atd. Později byl vyčleněn ještě čtvrtý sektor, tzv. **kvartér** (kvartální hospodářský sektor), jenž má zahrnovat vědu a výzkum.

V hodnocení důležitosti odvětví se postupuje podle širokého spektra hledisek ekonomické výkonnosti (na základě souboru dílčích strukturálních ukazatelů jako např. produktivita práce, podíl kvalifikovaných pracovníků apod.), především s důrazem na její kvalitativní stránky, a poté je vytvořen souhrnný indikátor

konkurenceschopnosti,¹³³ který stanovuje pozici odvětví vůči ostatním.

Důležitost zastoupení ekonomických sektorů v regionech:

- a) zemědělství, lesnictví a rybolov,
- b) průmysl,

c) služby, mapuje obrázek níže (*Mapa 4*).¹³⁴ S přihlédnutím k dostupnosti podkladových údajů potřebných pro komparaci ekonomické výkonnosti mezi regiony je zde region vymezen na úrovni územní jednotky NUTS2.

Sektor služeb dominuje v mnoha evropských regionech, většinou zvláště tam, kde se nachází hlavní město příslušné země. To je například velice dobře vidět u maďarského regionu Pest, v jehož případě se zásadně projevuje vliv zde sídlící metropole Budapest. Dále se jedná o země především turisticky zaměřené. Celou řadu regionů s výrazným zaměřením na průmyslová odvětví najdeme mimo jiné i v oblasti střední Evropy – regiony na Slovensku, v České republice.

V publikaci, dostupné online na stránkách Evropského statistického úřadu,¹³⁵ bylo možné získat následující celoevropský přehled o tom, které z výše vytyčených hospodářských sektorů plní v regionech nejdůležitější úlohu. I tentokrát byla dostupná pouze mapka statisticky vypovídající o regionech úrovně NUTS2. V našem případě lze přes naše zaměření na regiony NUTS3 tento

¹³³ Viz str. 36 – 38 v podkapitole 1.2 této práce – o konkurenceschopnosti.

¹³⁴ Odvětvová klasifikace ekonomických činností (OKEČ) poskytuje základ pro přípravu statistických údajů o různých vstupech, výstupech, tvorbě kapitálu a finančních transakcích ekonomických subjektů. Klasifikace OKEČ byla zavedena do statistické praxe v roce 1994.

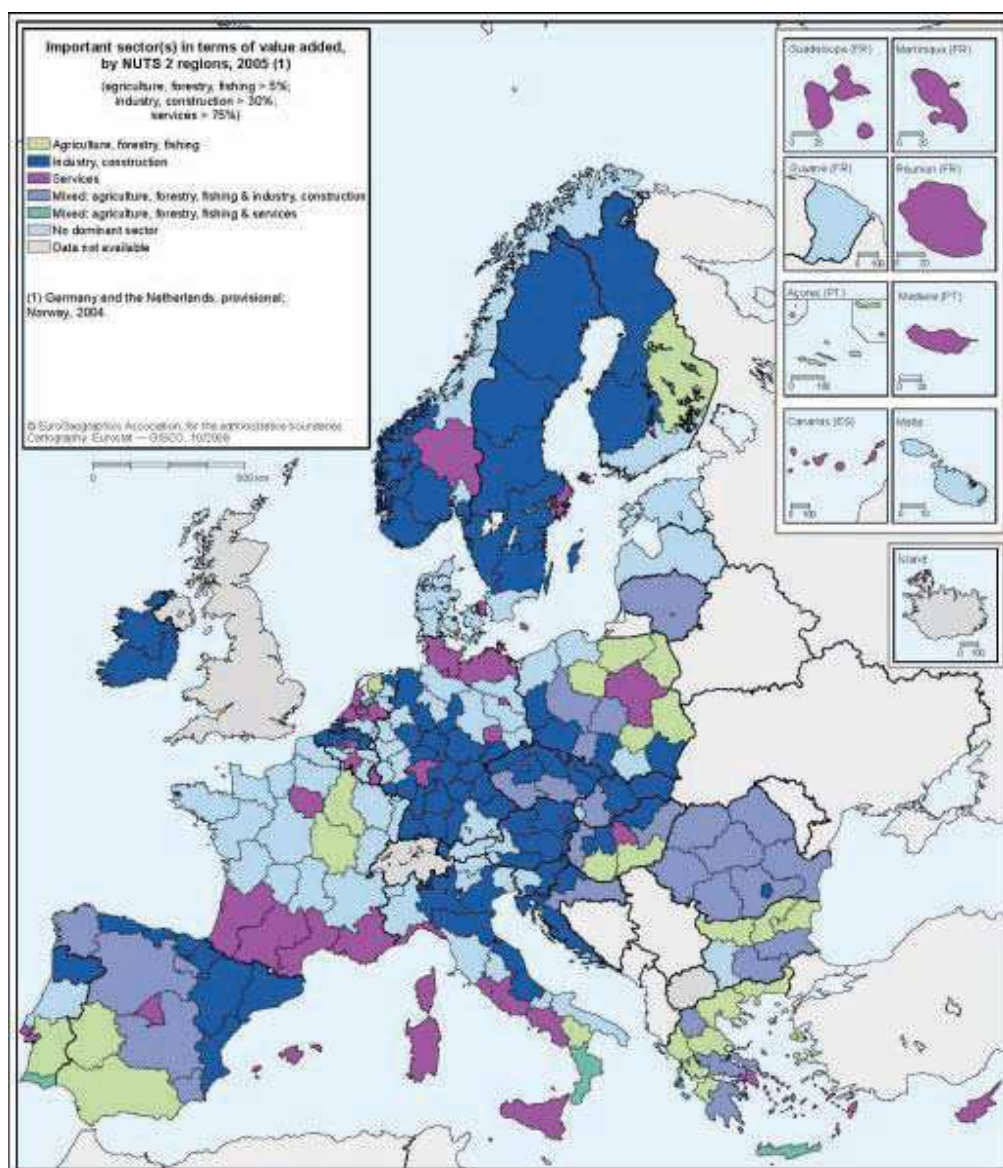
S účinností od 1. ledna 2008 však byla OKEČ nahrazena novou: Klasifikací ekonomických činností (CZ-NACE), jež údajně zohledňuje technologický rozvoj a strukturální změny hospodářství za posledních 15 let, je relevantnější s ohledem na hospodářskou realitu a lépe srovnatelná s jinými mezinárodními klasifikacemi než byla klasifikace OKEČ. Více viz *Literatura* [56].

¹³⁵ Eurostat – Products details: *Regions of the European Union: A statistical portrait – 2009 edition*. Viz [93].

materiál použít, již jen proto, že nás nezajímají ani tak konkrétní číselné hodnoty, jako spíše obrázek pro celkovou představu o situaci v Evropě, respektive jejích regionech.

Mapa 4

Rozložení ekonomických sektorů v regionech, NUTS2 (2005)

Zdroj: *Regions of the European Union: A statistical portrait — 2009 edition*

Mapka tedy umožňuje porovnat situaci současně ve všech evropských regionech. Tradiční hospodářské odvětví Asturias, horské zemědělství, kdy se na horských pastvinách pásly krávy,

podle situace na mapce nemá v regionu Asturias tak významné postavení, jako představuje sektor průmyslu a služeb. Nelze však zapřít odvětví rybolovu, z něhož je příjem sice nízký, ale chytání sardinek je tu velmi významné (*viz portrét regionu v Kapitole 3*). V Jihočeském kraji má zemědělský sektor větší význam, zejména rostlinná produkce, v živočišné je to chov vepřů, a neopomenutelná je zmínka o zdejších rybníkářství jako o dlouholeté tradici v regionu. Ačkoli se sem soustředí některá průmyslová odvětví, přesto je region vnímám jako zemědělský a jako kraj využívaný spíše k rekreaci (*Kapitola 3*). Jihočeský kraj, zde jako region NUTS2 (Jihozápad), tj. ve spojení s regionem Plzeňský kraj,¹³⁶ je podle mapky co do specializace regionem smíšeným.

Region Pest je specifický pro svou polohu jako okolí metropole Budapest, což má zcela pochopitelně vliv na jeho ekonomickou situaci a vývoj. Konkrétně město Gödöllő je nejhlavnějším centrem agrotechnické vědy a výzkumu.

Nitriansky kraj prezentuje mapka jako hospodářsky smíšenou lokalitu. Jde v podstatě o průmyslově-zemědělský region země, jak bylo popisováno v *Kapitole 3*. Z téže kapitoly již víme, že region města Graz patří k ekonomicky nejsilnějším oblastem Rakouska. Ač je rakouský region stále silně zemědělsky ovlivněn, průmyslový sektor se dostává nad průměr, co není se zobrazením *Mapy 4* v rozporu. Rovněž sektor služeb však zaznamenává v posledních letech velký boom.

4.4 Práce v regionu

Zaměstnanost a nezaměstnanost jsou kardinální ekonomické otázky pro obyvatelstvo regionu, jsou to i zvolené ekonomické ukazatele pro komparaci a řešení otázek zaměstnanosti, jež patří

¹³⁶ Viz str. 29 v podkapitole 1.2 této práce - o územním členění podle klasifikace NUTS.

k prioritám hospodářské politiky Evropské unie. Míra nezaměstnanosti, respektive zaměstnanosti, se považuje za jeden z ukazatelů sociálních disparit¹³⁷ a Evropská unie v rámci politiky soudržnosti¹³⁸ sleduje vytyčené cíle. Ovšem pro ekonomický život a život v kapitalistickém tržním systému vůbec je zásadní nejen to, zda obyvatelé regionu mají vzhledem ke svému počtu obyvatel dostatek pracovních příležitostí (*Tabulka 20*), ale i to, jaké důchody (*Tabulka 18*) z této činnosti získávají, protože tyto zdroje slouží k jejich obživě.

Pro pedagogické využití tématu nutno dodat, že s pojmem zaměstnanost (práce) nebo nezaměstnanost se žáci setkávají již v nejmladším věku. Všimají si, jak jejich rodiče chodí do práce, postupně se zajímají o to, co ve svém zaměstnání konkrétně dělají, a později se i oni sami dostávají do role zaměstnaného, třeba při svých prvních brigádních pracích zpravidla v době letních prázdnin. Zdroj příjmu pro rodinu žáci (studenti) vnímají naprosto přirozeně jako základní otázku ovlivňující jejich život. Pokud je otec bez práce, a dříve ji měl, může to být pro dítě potažmo rodinu šokující změna (pro způsob jejich života). V této tematické oblasti je potřeba být předvídavě opatrný – docela snadno mohou být ve třídě děti, jejichž rodina má problém s nezaměstnaností, a je proto nutné chovat se taktně jako učitel.

Komparaci ukazatele zaměstnanosti uvedených regionů prezentuje *Tabulka 20* na následující straně 114. Je sestavená z údajů databáze Eurostatu k roku 2008. Je navíc koncipována ve struktuře základních sektorů - zemědělství a rybolovu, průmyslu, služeb.¹³⁹

¹³⁷ Viz str. 35 – 36 v podkapitole 1.3 této práce – k pojmu disparita.

¹³⁸ Viz str. 22 v podkapitole 1.2 této práce - zde konkrétně o sociální soudržnosti.

¹³⁹ Viz podkapitola 4.3 této práce - *Hospodářské zaměření regionu*.

Tabulka 20

Podíl zaměstnaných v jednotlivých sektorech, v %, NUTS2 (2008)

	Zemědělství, lesnictví a rybolov	Průmysl	Služby
es12 Principado de Asturias	19,9	124,4	307,2
at22 Steiermark	45,3	170,5	370,7
cz03 Jihozápad	32,1	254,1	308,4
sk02 Západné Slovensko	40,0	381,3	471,5
hu10 Közép-Magyarország	13,6	294,0	939,3

Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Employment by economic activity, at NUTS level 2, in 1000, 2008*; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.08.2009

V souvislosti s formou dat tabulky je nutno zmínit, že údaje o tom, kde přesně rodiče pracují, nejsou v jádru tohoto tématu pro výuku již tak důležité. Je možné data porovnat s předchozí podkapitolou *Zastoupení hospodářských sektorů v regionu*, kdy se hospodářské zaměření regionu odvíjí od jeho rozdílných podmínek.¹⁴⁰ Zde je důležitější otázka míry zaměstnaných v regionu.

Porovnáním tohoto ukazatele zaměstnanosti s ukazatelem počtu obyvatel v regionu můžeme dospět k závěru, že hrubá polovina počtu obyvatel regionu je zaměstnána. Například v regionu NUTS2 Jihozápad s 1,2 milionu obyvatel je z nich zhruba 594 000 zaměstnaných i k dalším závěrům. Současným trendem se ukazuje být to, že počet zaměstnaných v sektoru služeb stále roste, zatímco zaměstnanost v zemědělství zaznamenává pokles. V případě počtu zaměstnaných v sektoru průmyslu lze konstatovat relativně stálý stav.

¹⁴⁰ Zásadní rozdíl je dobře vidět například mezi regiony Jihočeský kraj a Graz Region - viz podkapitola 4.3 *Hospodářské zaměření regionu*, s. 110-114.

Dalším směrodatným indikátorem je míra nezaměstnanosti v regionu. Uvedený indikátor, roční průměrná míra nezaměstnanosti, ukazuje na dlouhodobý hospodářský jev dnešních ekonomik včetně evropských. Právě hodnoty tohoto ukazatele, pokud se pohybují významně nad pět procent, ukazují na klíčový ekonomicko-sociální problém dneška: práceschopné obyvatelstvo, které nenachází na trhu práce své uplatnění, a tudíž je zbaveno základního zdroje prostředku k obživě (mzdy).

O tomto pojmu děti dobře vědí, neboť se jedná o obecně permanentně diskutovanou záležitost anebo se s jevem nezaměstnanosti již setkaly v rodině či v blízkém okolí. Nezaměstnanost se měří mírou nezaměstnanosti, což je v podstatě poměr mezi ekonomicky aktivním (zaměstnaným + nezaměstnaným) obyvatelstvem a nezaměstnaným obyvatelstvem regionu.

Nezaměstnanost v regionech se může významně lišit a ovlivňuje ji řada faktorů, které tady nebudeme rozebírat. *Tabulka 21 (str. 118)*, která byla opět vytvořena z podkladů statistiky vedené Eurostatem, ukazuje vývoj míry nezaměstnanosti ve vybraných regionech během let 2006 až 2008.

Ekonomicky významný rozdíl je v tomto ukazateli mezi regiony Nitriansky kraj společně s Asturias a Jihočeským krajem (případně Graz Region), kde je úroveň nezaměstnanosti významně nižší. Tento rozdíl vynikne i při srovnání vývojových trendů ukazatele během tří posledních let.

Tabulka 21

Míra nezaměstnanosti, obyvatelstvo nad 15 let věku, v %, NUTS3

	2006	2007	2008
es120 Asturias	9,3	8,5	8,4
at221 Graz Region	4,1	4,1	3,9
cz031 Jihočeský kraj	5,1	3,3	2,6
sk023 Nitriansky kraj	13,2	10,7	8,5
hu102 Pest	5,6	4,6	5,1

Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Unemployment by sex, in %, at NUTS levels 3, in 2005-2000*; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statisti cs/data/database; 30.08.2009

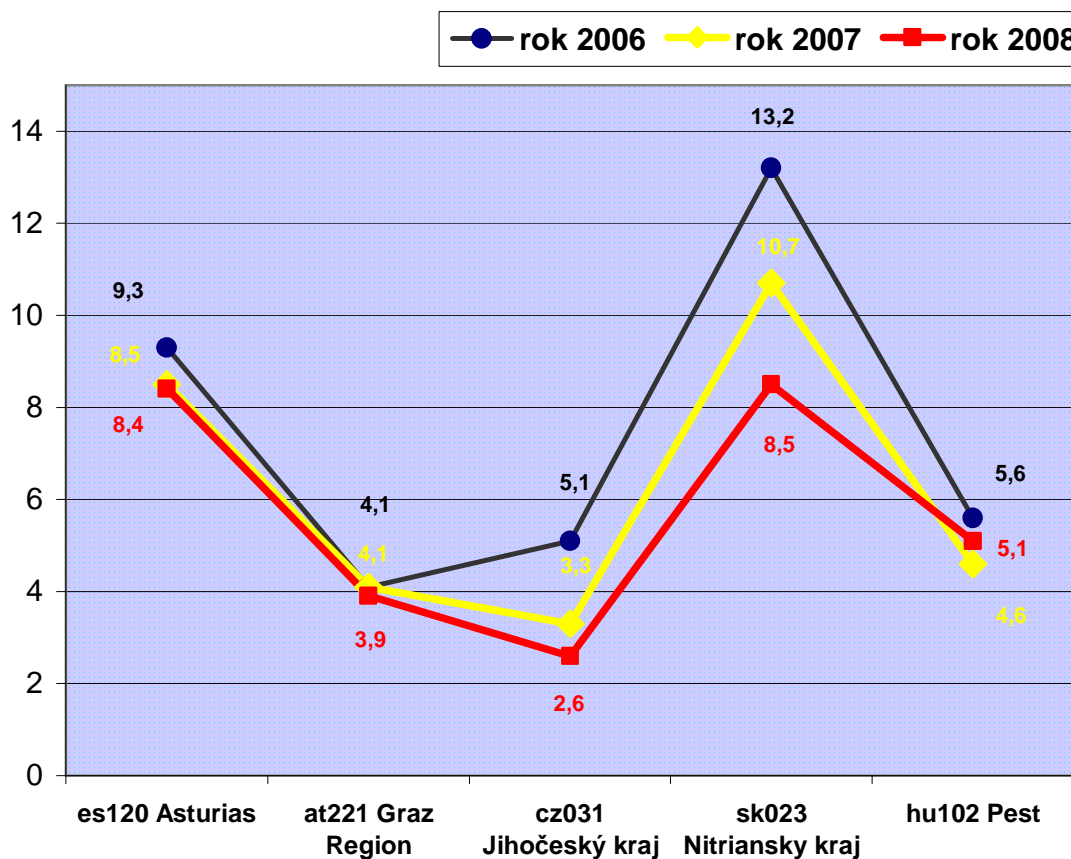
Z Grafu 5, vytvořeného na základě číselných údajů¹⁴¹ Tabulky 21, můžeme opět na první pohled vyčíst negativní disproporci - v hodnotě ukazatele pro region Asturias. Je možno říci, nejen k tomuto grafu, že další souvislosti komparace a jejich vysvětlování v případě učitele záleží zásadně na jeho kvalifikaci. Zde se jedná o zasvěcenost do znalostí makroekonomických.

¹⁴¹ Skrytým cílem je také ukázat, že statistika není bezduchá tabulka plné čísel, nýbrž v číslech zaznamenaný obraz života v regionu, a tedy významný zdroj pro poznání souvislostí mezi socio-ekonomickými a dalšími jevy.

Statistika se tak nevyužívá výhradně jen při řešení nejrůznějších problémů vědy, nýbrž i každodenního praktického hospodářského života, jak je vidět z toho, že se zabývá hromadnými jevy z nejrůznějších oblastí lidské společnosti (oblasti přírody apod.) [123, s.11]

Graf 5

Míra nezaměstnanosti, obyvatelstvo nad 15 let věku, v %, NUTS3

Zdroj: Tabulka 21; 30.08.2009; vlastní úpravy

Tento typ grafu poskytuje možnost srovnání míry nezaměstnanosti jak mezi regiony, tak současně během sledovaného tříletého období. Z grafického znázornění jsou na první pohled patrné, jak téměř shodné hodnoty míry nezaměstnanosti v různých regionech, tak například výkyvy v tomto ukazateli během sledovaného období u slovenského regionu Nitriansky kraj.

Z pedagogického hlediska lze uvést, že téma práce není zdůrazňována pouze jako výrobní faktor, ale také jako prostředek zabezpečení budoucnosti člověka. Svým způsobem poukazuje na význam vzdělání, jenž by za určitých okolností (správné

nastavení tématu v hodině) mohlo dobře motivovat mladé lidi k aktivnímu pracovnímu životu.¹⁴² Ve spojitosti se zaměstnaností respektive nezaměstnaností lze učinit přechod k jednomu z faktorů majících svůj podíl na míře tohoto jevu, na úroveň vzdělání.

4.5 Stupně vzdělání v regionu

Vzdělanost hraje stále významnější roli především vzhledem k rostoucím nárokům, které jsou kladeny na jednotlivce v souvislosti s uplatněním na trhu práce, ale i v kontextu všeobecné participace na společenském životě. Rovněž **úroveň vzdělání** je jedním z ukazatelů sociálních disparit regionů¹⁴³ a Evropská unie se v rámci své politiky soudržnosti snaží plnit vytyčené cíle. Jako jeden z cílů si Evropská unie stanovila to, aby do roku 2010 mělo alespoň středoškolské vzdělání 85% obyvatelstva ve věku 22 let a 80% obyvatelstva ve věku 25 až 64 let (stanoveno jako průměrná hodnota Evropské unie).

Vzdělanostní struktura obyvatelstva vypovídá o kvalitě lidského kapitálu, který je v daném období v jednotlivých zemích k dispozici. Pozornost je tak věnována jak počátečnímu, tak dalšímu vzdělávání, a je pro toto stanovena mezinárodní klasifikace ISCED 97 – viz *Převodní tabulku Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání (ISCED) a české vzdělávací soustavy v Příloze 11.*¹⁴⁴ Podle této klasifikace je počáteční vzdělávání děleno na primární, sekundární a terciární.

¹⁴² Ve spojitosti s mírou nezaměstnanosti v regionech se nabízí uvažovat nad hypotézou, zda by se mohla (nemohla) vyšší či nižší nezaměstnaností v regionu nějakým způsobem projevit v odpovědích respondentů v dotazníkovém šetření na otázku „Príležitosti na vzdelávanie a zamestnanie“ – jejich doležitosti (7.b v části B).

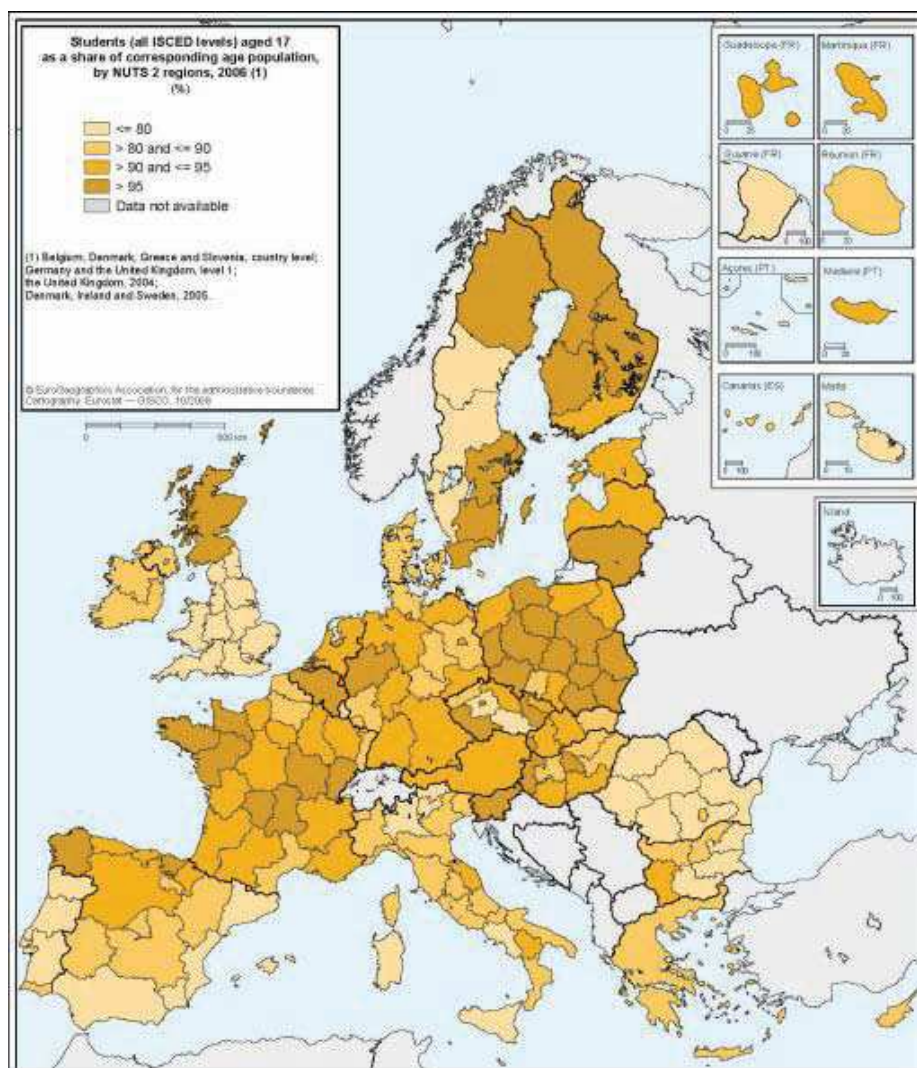
¹⁴³ Viz str. 37 v podkapitole 1.3 této práce - k tématu nejen sociálních disparit.

¹⁴⁴ Je potřeba mít povědomí o Mezinárodní standardní klasifikaci vzdělávání – ISCED (International Standard Classification of Education) zejména pro orientaci v problematice, chceme-li porovnávat údaje z různých evropských zemí. Klasifikace byla vypracována a vydána UNESCO již v roce 1976, aby sloužila „jako nástroj vhodný pro shromažďování, zpracování a zpřístupňování vzdělávacích statistik jak v jednotlivých zemích, tak v mezinárodním měřítku“. Zatím k poslední revizi ISCED

Vzdělání v regionu je jedním z důležitých faktorů. Mapa dostupná v online verzi publikace *A statistical portrait — 2009 edition*¹⁴⁵ sleduje podíl obyvatel starších 17ti let s absolvováním vzdělání úrovně ISCED3 či ISCED4 v zemích potažmo regionech Evropské unie (viz Mapa 5).

Mapa 5

Podíl obyvatel se vzděláním ISCED3 a ISCED4 v%, NUTS2 (2006)

Zdroj: *Regions of the European Union: A statistical portrait — 2009 edition*

došlo v roce 1997. Klasifikace má 7 úrovní vzdělávání (0 až 6), které mohou mít vnitřní členění A až C. Více viz *Literatura* [71].

¹⁴⁵ Online [93].

Zde se grafická komparace rozšiřuje nad sledovanou pětici regionů a lze sledovat úroveň dosaženého vzdělání i v ostatních regionech.¹⁴⁶ Mapa je nejen zajímavým, ale také významným pomocníkem při reprodukci zjištěných dat.¹⁴⁷ Zanesení údajů do mapy poskytuje celkovou představu o prostorovém rozložení jevu, které umožní poznat i další souvislosti či usuzovat na možné příčiny apod.¹⁴⁸

Z didakticko-metodického hlediska je prospěšné, aby se žák seznamoval s různými variantami zobrazování dat, a učil se základům správného nahlížení na srovnávání různých údajů či uskutečňování přímého srovnávání. Je fakt, že je člověk neustále podněcován ke srovnávání – automaticky a často téměř samovolně, i v běžném životě, kdy se dennodenně objevují v tisku výsledky a číselné přehledy, na internetu a v ostatních médiích jsou zveřejňovány nejrůznější statistiky atd.¹⁴⁹

Na základě statistických výsledků prezentovaných v databázi Eurostatu, byla sestavena následující tabulka, která prezentuje procentní zastoupení studentů úrovně ISCED3¹⁵⁰ studujících v příslušném regionu. Podle mezinárodní klasifikace zahrnuje tato úroveň v České republice střední školy (studenty 4letého gymnázia a vyšších ročníků 6-8letého gymnázia, střední odborné školy, dále

¹⁴⁶ Mapa je zpracována ze statistických podkladů pro regionální úroveň NUTS2, a z toho je potřeba vycházet!

¹⁴⁷ Lze opět doporučit *Metody historikovy práce – viz Literatura* [124].

¹⁴⁸ Bohužel světlé vyobrazení Velké Británie (Anglie), jenž svědčí o velice nízkém podílu takto vzdělaných obyvatel (ISCED3/4), je s největší pravděpodobností způsobeno značným podílem přistěhovalců v britských regionech.

¹⁴⁹ Lze doporučit odkaz na OECD – *Education at Glance v Literatuře* [73], pravidelně vydávaná zpráva o stavu a tendencích vzděl.systémů, které jsou zkoumány z nejrůznějších aspektů (- jako téma, které by studenty mohlo zajímat).

¹⁵⁰ ISCED3 – označení pro vyšší sekundární úroveň vzdělání, tj. gymnázium; střední odborná škola; taneční konzervatoř; konzervatoře; střední odborné učiliště, odborné učiliště a učiliště; rekvalifikační kurzy ukončené závěrečnou zkouškou; praktická škola – blíže v *Příloze 11*.

5.-6. ročník taneční konzervatoře, 1.-3. ročník pětileté a 1.-4. ročník čtyřleté konzervatoře, i středního odborného učiliště, odborného učiliště a učiliště apod.).

Tabulka 22

Studenti úrovně vzdělání ISCED3, v %, NUTS2

	2005	2006	2007
es120 Asturias	50,5	49,8	51,0
at221 Graz Region	23,3	23,4	23,8
cz031 Jihočeský kraj	21,5	19,6	23,5
sk023 Nitriansky kraj	22,4	22,7	22,9
hu102 Pest	83,7	83,7	83,9

Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Students at ISCED level 3 (GEN) - as % of all students at ISCED level 3, at NUTS level 2, in %, 2005-2007*; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 18.09.2009

Evidentní je rostoucí význam vysokoškolského vzdělávání. Jde o jev, jenž ukazuje posun společnosti ve směrech, a je tak jedním z nejlepších nástrojů pro boj s chudobou. S rostoucí mírou vzdělání rostou příjmy, zrychluje se zavádění nových technologií, a tím i ekonomický růst. Vyšší stupeň vzdělání většího podílu obyvatel je pak předpokladem pro její konkurenceschopnosti.

Otázce konkurenceschopnosti, respektive konkurenceschopnosti regionů, je věnována velká pozornost i v regionální politice Evropské unie – například tzv. operační programy atd.¹⁵¹ Jeden z tematických operačních programů *Vzdělávání pro konkurenceschopnost* je zaměřený na zkvalitnění

¹⁵¹ V rámci cílů konvergence jsou připravovány tzv. regionální operační programy ROP. Konkrétně pro období 2007–2013 je připraveno několik regionálních operačních programů (ROP) určených pro celé území České republiky (s výjimkou hlavního města Prahy) Každý ROP je samostatným dokumentem spravovaným samostatnou regionální radou a reagujícím na potřeby příslušného regionu; lze z něj financovat projekty, které se obecně se zaměřují na témata shrnutelná do oblastí: dopravní obslužnost a dostupnost, rozvoj území, regionální rozvoj podnikání, rozvoj cestovního ruchu, a to s cílem zvýšení konkurenceschopnosti regionů, urychlení jejich rozvoje a zvýšení atraktivitu.

Regionální operační programy - více viz *Literatura* [31].

a modernizaci systémů počátečního i dalšího vzdělávání, propojení do komplexního systému celoživotního učení a zlepšení podmínek ve výzkumu.¹⁵²

Podle Evropské unie platí, že počet studujících v terciárním stupni je předpokladem pro rozvoj ekonomik založených na znalostech, vědě a výzkumu potažmo vývoje. Jestliže se u vyspělých zemích hovoří o tzv. informační společnosti či společnosti služeb, jsou kvalita i stupeň vzdělání pro její fungování klíčové. Samozřejmě ale je vzdělávání jakéhokoli stupně důležité v první řadě samo o sobě pro každého.¹⁵³

Z oblasti vzdělávání byla vybrána dále statistika týkající se **výuky cizích jazyků**, jež má pro žáky v současné době životní význam. Ovládat cizí jazyk je v mnoha směrech výhodné, ne-li nezbytné – pro studium v zahraničí, cestování, pracovní kontakty a mezinárodní přátelství – a přináší to mnoho nových příležitostí. Znalost cizích jazyků je důležitá především v těch zemích, jejichž národní řeč nepatří k celosvětově rozšířeným jazykům; význam znalosti cizích jazyků výrazně však stoupá ve všech zemích, právě jak v souvislosti s globalizačními procesy ekonomiky, tak s rozvojem turismu. Proto je v zájmu Evropské unie vést k tomu, aby se kromě mateřského jazyka učila vyučovalo ještě dalším dvěma jazykům.

Tabulka na straně 125 poskytuje přehled o tom, jaký podíl žáků z generace odpovídající 2. stupni základní školy se učí jednomu, dvěma nebo dokonce třem cizím jazykům, popřípadě

¹⁵² *Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost* je tematickým programem v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT), v rámci něhož je možné v období 2007-2013 čerpat finanční prostředky z Evropského sociálního fondu (ESF), strukturálního fondu Evropské unie. Více viz *Literatura* [75].

¹⁵³ Stále vyšší počet mladých lidí se vzdělává v jiné evropské zemi než ve své vlastní. Velký význam má program Erasmus, financovaný Evropskou unií, který umožňuje studentům a učitelům univerzit strávit rok v jiné zemi Evropské unie.

žádnému. Tentokrát byla tabulka sestavena na základě údajových podkladů v publikaci zaměřené na populaci a její sociální podmínky, vydané Evropskou komisí.

Tabulka 23

Počet vyučovaných cizích jazyků u žáků úrovně vzdělání ISCED2, v % (2004/2005)

		počet vyučovaných cizích jazyků			
		3 a více	2	1	žádný
Počet žáků (v%)	ES Španělsko	0,1	40,4	58,6	0,9
	AT Rakousko	0,2	9,1	90,4	0,3
	CZ Česká republika	0,4	5,3	91,5	2,7
	SK Slovensko	0,1	12,6	87,1	0,3
	HU Maďarsko	NA	NA	NA	NA

Source: Eurostat, UOE data collection

Zdroj: *Pocketbooks: Cultural Statistics - Population and social conditions*, European Communities, 2007; NA – Non Available; vlastní úpravy; 26.09.2009

Přestože jsou hodnoty kategorie „výuka třech a více cizích jazyků“ ve sledovaných oblastech Evropské unie srovnatelné, vyniká český zástupce, a patří mu rovněž první příčka v podílu žáků, kteří mají zařazen do výuky pouze jeden cizí jazyk. Česká republika a její regiony však mají na druhou stranu také nejvyšší procentní podíl, co se týče srovnání v kategorii „žádný vyučovaný cizí jazyk“.

Zajímavá situace je v případě Španělska a jeho regionů a v jeho v podílovém rozložení v počtu jeden a dva vyučované cizí jazyky (ve srovnání s ostatními rovnoměrněji rozloženo, tj. zhruba v poměru dvě ku třem). U ostatních sledovaných zemí (regionů) naproti tomu vypovídají výsledky o výrazně převažující výuce pouze jednoho cizího jazyka (vyjma Maďarska a jeho regionů – kde jsou údaje nedostupné).

V didakticko-metodické rovině jsou údaje ve srovnání docela zajímavé. Na základě těchto statistických faktů je možné zamyslet

se nad situací v našem regionu potažmo v celé republice - jaké má žák v současné době možnosti, co se týče výuky cizích jazyků.¹⁵⁴ Nabízejí se například i otázky, kde jinde než ve škole, jež žáci navštěvují, se lze učit cizím jazykům, jaké programy zaměřené na zdokonalování se v cizí řeči jsou nabízeny apod.

4.6 Vyspělé technologie v regionu

Ve srovnání s předchozím typem ukazatelů jde nyní o reprezentativní ukazatele „technologické“. Indikují stupeň rozšíření vyspělých technologií mezi obyvatelstvem. Jde spíše o téma doplňující, avšak důležité, neboť podle těchto ukazatelů poměřuje svět konkurenceschopnost regionu. Figurují ve všech souhrnných, indexových ukazatelích, které charakterizují úroveň moderního života v jednotlivých regionech a zemích, například v indexu kvality života (*viz další podkapitola*), a které jsou dnes obecně rozšířené v sociologii, demografii i sociální statistice.

Následující ukazatele mají v indexu kvality života zastoupení z toho důvodu, že vyspělé technologie, které informační technologie reprezentují, jsou velmi důležité, neboť další pozitivní rozvoj ekonomiky si není možné bez jejich použití a využití ve vyspělé společnosti představit. Ukazatele vypovídající o technologické úrovni a vyspělosti informační společnosti jsou jedním z mnoha dalších faktorů, které ovlivňují konkurenceschopnost ekonomiky regionu potažmo celé země,¹⁵⁵ a jsou rovněž sledovány a podporovány v rámci politiky Evropské unie neboli posilování územní soudržnosti.

¹⁵⁴ K odpovědím respondentů na otázku „Kolikými jazyky (okrem materinského) ste spôsobilý/á komunikovať?“ (část A – ot. 13) se nabízí otázka, zda je (není) možná souvislost odvíjející se s počtem vyučovaných jazyků již na základní škole.

¹⁵⁵ Viz str. 36 – 38 v podkapitole 1.3 této práce - ke konkurenceschopnosti regionu.

Nejvýznamnějším rysem **pokroku v informačních technologiích** je neustálé zvyšování rychlosti ve smyslu rychlosti přenášených informací jako rostoucí množství za jednotku času (např. internetové připojení (v Mb nebo MB/s), dále optické a bezdrátové technologie, systémové rozšíření těchto technologií od přenosů digitalizovaných audio – video (např. TV) až po systémy informační, bankovní či administrativně správní.¹⁵⁶

Z vícero ukazatelů, které jsou na Eurostatu pro regionální komparaci dostupné a které by žáky mohly určitě zajímat, byly následující dva vybrány ke stále aktuálnímu tématu počítače a internet. Jedná se o ukazatel procentního počtu domácností připojených k internetu a procento počtu osob, které pravidelně využívají počítač a naopak, které s počítačem dosud nikdy nepracovaly. Tabulky, shrnující údaje k tomuto tématu, bylo možné sestavit na základě statistik, které poskytuje Evropský statistický úřad (2007 a 2008).

Tabulka 24

Procento domácností s připojením k internetu, NUTS2

	2006	2007	2008
es12 Principado de Asturias	40	42	53
at22 Steiermark	47	56	66
cz03 Jihozápad	NA	32	42
sk02 Západné Slovensko	25	NA	59
hu10 Közép-Magyarország	NA	NA	58

Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Households with access to the Internet at home, at NUTS level 2, Percentage of households, 2006-2008*; vlastní úpravy; vysvětlivky: NA - Non Available, nedostupný údaj; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.08.2009

¹⁵⁶ Pomocí informačních technologií lze převádět množství peněz z jednoho konce světa na druhý, v běžném životě například objednávat lístky do divadla, zaplatit jízdenku v tramvaji, sledovat televizní vysílání, nahlížet do knihoven vědeckých publikací, komunikovat s přáteli v zahraničí apod. I příslušníci nejmladší generace vy jistě uvedli možná více zajímavých příkladů.

Ačkoliv je *Tabulka 24* informačně neúplná (i to je heuristická realita), je možné ji využít a pracovat s ní. Na základě dostupných dat lze vyzorovat celkový růst v připojování se domácností k internetové síti.¹⁵⁷ Zcela přirozeně vyvstává otázka k diskusi, zda-li to také odpovídá konkrétní lokalitě, ve které žáci žijí, potažmo jaký názor na celou problematiku stále dokonalejší technologie zastávají.

Práce s počítačem včetně využívání internetu se stává téměř nezbytnou podmínkou pro uplatnění se na trhu práce (práce s digitálními technologiemi je jednou z požadovaných klíčových kompetencí), ale stejnětak je je dnes výhodné umět pracovat s počítačem pro domácí využití – pro své potřeby a zájmy.¹⁵⁸ Právě žáci a studenti tvoří v současné době velký podíl ve skupině uživatelů počítače a internetu. Počítač je možné využívat jak pro školní záležitosti, tak pro druh zábavy.¹⁵⁹

¹⁵⁷ V souvislosti s otázkou v dotazníkovém průzkumu projektu MEEC „Jako často používáte internet na získanie politických správ alebo informácií?“ (otázka 3.d v časti C) je možno uvažovat o nějaké souvislosti mezi odpověďmi respondentů a regionem větším či menším počtem domácností majícím přístup k internetové síti – zda by se zjištěný fakt mohl v odpovědích nějak projevit.

¹⁵⁸ Ekonomický růst a sociální změny ve společnosti jsou stále více ovlivňovány informačními a komunikačními technologiemi, jak uvádí kapitolu o využívání internetu obyvatelstvem Anna Kadeřábková s kolektivem v *Ročence konkurenceschopnosti České republiky 2006-2007* - viz *Literatura* [58].

¹⁵⁹ Seznam možností využití této techniky, vytvořený žáky, by byl jistě velmi obsáhlý.

Tabulka 25

Procento osob, které PC pravidelně používají, anebo s počítačem nikdy nepracovali, NUTS2

	PC používají			
	pravidelně		nikdy	
	2007	2008	2007	2008
es12 Principado de Asturias	45	47	36	33
at22 Steiermark	55	63	22	20
cz03 Jihozápad	40	50	38	29
sk02 Západné Slovensko	51	64	26	19
hu10 Közép-Magyarország	NA	64	NA	23

Zdroj: Eurostat – Data Explorer: *Individuals regularly using the Internet - Individuals who have never used a computer, at NUTS level 2, Percentage of individuals, 2007-2008*; vlastní úpravy; URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database; 30.08.2009

Uvedené údaje v *Tabulkách 24 a 25* byly vybrány také z důvodu možnosti poukázat na obtíže, na které můžeme v heuristice běžně narazit – na dva asi nejobvyklejší heuristické problémy:

1. nedostupnost dat pro kompletní časové řady,
2. problém v definici, ve způsobu měření, ve formě interpretace ukazatele, případně ve vazbě na další veličiny a podobně.

Nedostupnost dat pro kompletní časové řady je nejčastějším problémem, který spočívá v tom, že nejsou k dispozici údaje pro konkrétní časové období - například v *Tabulce 25* je nedostupný údaj pro rok 2006, v *Tabulce 24* dokonce chybí údaje (pro maďarský region) jak 2006, tak 2007 a z časové řady je znám pouze jeden údaj - 2008. Z důvodu existence druhého, rovněž zcela běžného problému hraje podstatnou roli fáze výběru dat vzhledem

k tomu, pro jaké účely údaje potřebujeme a jak je budeme zpracovávat.

Časová nesouměrnost, kdy pro určitý časový okamžik nejsou data prostě dostupná anebo nejsou časové řady úplné, ztěžuje, a zpochybňuje srovnání. Presentace dat by měla ovšem co nejlépe splnit svůj účel, a proto je potřeba se zamyslet nad tím, jaký konkrétní cíl učitel sleduje, potažmo jak akutní je v našem případě požadavek na striktní dodržování pravidel komparace, nebo si můžeme dovolit být v tomto směru tolerantnější. Heuristická fáze práce je poměrně komplikovaná a navíc je třeba uvážit, že nutné ji vždy aktualizovat.

4.7 Kde se lidem žije nejlépe?

Nejen při výuce cizího jazyka se zapojením reálií do hodiny je možné registrovat zájem mladých lidí o to, jak se žije v jiných regionech, v jiných zemích (nejen evropských).

Odborníci na základě konkrétních socio-ekonomických ukazatelů (prezentovaných výše), vypovídajících o povaze regionu: výše hrubého domácího produktu, počtu zaměstnaných a míry nezaměstnanosti, nebo údajů mapujících vzdělanost obyvatel, v souvislosti s intenzitou využívání moderní technologie, a dalších formulují jeden souborný ukazatel – ukazatel **životní úrovně**.¹⁶⁰

Život ovlivňuje celá řada věcí, ovšem ekonomické hodnocení převažuje. Bez peněz nemůžeme sobě nebo svým blízkým splnit většinu přání a snů. Důležitá je především také sociální vyspělost země. Z tohoto důvodu jsou v hodnocení životních podmínek v Evropě zahrnuty nejen ekonomické ukazatele jako je hrubý

¹⁶⁰ Právě tyto rozdíly se Evropská unie snaží svou regionálně zaměřenou politikou překonávat. Podle Evropské komise o pokroku v hospodářské a sociální soudržnosti jsou činěny pokroky ve snižování ekonomických a sociálních rozdílů v rámci Evropské unie. Viz *European Quality of Life Survey 2007* [61].

domácí produkt na jednoho obyvatele, kupní síla průměrné mzdy či míra nezaměstnanosti atd., ale také bezpečnost, vzdělanost obyvatel, lékařská péče, či faktory jako zdraví, styl bydlení, čas věnovaný koníčkům a zábavě. Souhrnný index životní úrovně pak zohledňuje dílčí výsledky všech sledovaných kritérií a čím jsou hodnoty vyšší, tím lépe.¹⁶¹

Životní úroveň¹⁶² není zcela snadno definovatelná. Bude jistě zahrnovat množství a kvalitu spotřebovaného zboží a služeb, případně to, co úroveň spotřeby určuje, tedy výši finančních příjmů a majetku; vedle toho, co si člověk koupí nebo sám vyrobí či vypěstuje pro svou spotřebu, v neposlední řadě pak také množství volného času, který může věnovat svým zálibám. Lze však přijít i na mnohé další faktory, které objektivně či subjektivně ovlivňují míru blahobytu jednotlivců, domácností nebo celé společnosti a které bývají v různé míře a formě zahrnovány do analýz životní úrovně.

Podle Jana Červenky k nim patří například rozsah a kvalita veřejných služeb, které mají charakter tzv. veřejného statku, kvalita životního prostředí, kvalita výživy, osobní bezpečnost, pocit sociální jistoty, úroveň zdravotní péče, kvalita a možnosti přístupu ke vzdělání, pracovní podmínky, možnosti seberealizace, možnosti kulturního trávení volného času, svoboda, demokratičnost politického systému, míra tolerance ve společnosti, úroveň respektování lidských práv, míra solidarity apod. Životní úroveň je poměrně komplikovaná, souhrnná sociálněekonomická

¹⁶¹ Viz článek *Kde se v Evropě žije nejlépe?* [67] jako ukázka zhodnocení několika evropských zemí na základě vybraných statistických ukazatelů.

Viz také *MERCER - 2009 Kvalita života – průzkum společnosti Mercer, Czech Republic Prague, 28.04.2009* Viz [68].

¹⁶² Viz další příspěvky k tématu:

SOCIO web: *Co to je životní úroveň?* Viz [65].

SOCIO web: *Jak změřit životní úroveň?* Viz [66].

EurActiv.cz – Quality of Life Viz [63].

kategorie, která zastřešuje řadu navzájem odlišných a často zcela nesourodých prvků. [65 – Červenka 2009]

Téma kvality života, v poslední době stále více sledované¹⁶³ a diskutované, v sobě zahrnuje řadu dílčích indikátorů – je to něco souhrnného. Neboť se zde zařazuje více druhů ukazatelů (pracuje se jak s daty měkkými i měkčími, tak s daty tvrdými a tvrdšími), mohou nastat různé diskuze, i v komparaci.

Tento souborný ukazatel je ve svém důsledku jedním z klíčových faktorů ovlivňujících míru konkurenceschopnosti příslušného regionu¹⁶⁴ Na internetových stránkách International Living¹⁶⁵ je k dispozici tabulka, která interpretuje úroveň kvality života nejen ve vybraných zemích Evropské unie, nýbrž ve všech zemích světa. Údaje vybrané pouze pro sledované regiony seskupuje *Tabulka 26* na následující straně.

¹⁶³ Lze doporučit Sociologický datový archiv Praha [81], kde naleznete celou řadu nejrozličnějších příspěvků, zajímavých článků či studií.

¹⁶⁴ Informace o životní úrovni respektive o kvalitě života v regionu by mohly být možná nejlépe využitelné ve spojitosti s již zmíněným dotazníkovým průzkumem při projektu MEEC, kdy by bylo možné dospět ke skutečným závěrům, zda opravdu reálná socio-ekonomická úroveň života lidí v regionu může mít vliv na odpovědi respondentů.

¹⁶⁵ Viz *Literatura* [69].

Tabulka 26

Souhrnný Index kvality života v zemích Evropské unie (2007)¹⁶⁶

	ES Španělsko	AT Rakousko	CZ Česká republika	SK Slovensko	HU Maďarsko
<i>Pozice v žebříčku zemí</i>	11	11	25	34	25
Životní náklady	66	64	65	74	76
Kultura & volný čas	83	83	81	66	88
Ekonomika	62	62	49	47	46
Životní prostředí	80	90	79	86	82
Politický mír	100	100	100	100	100
Zdraví	92	91	85	75	81
Infrastruktura	59	57	66	54	46
Bezpečnost v zemi	100	100	100	86	100
Klima	74	71	64	79	73
<i>Celkové skóre</i>	78	78	74	72	75

Zdroj: International Living - 2007 *Quality of Life Index*, vlastní úpravy; URL: <http://www.il-ireland.com/il/qofl07/index.php#Spain>; 29.09.2009

Tabulka nebude podrobněji rozebírána, záměrem je spíše poukázat na rozdílné hodnoty dílčích ukazatelů Indexu kvality života v jednotlivých zemích potažmo jejich regionech, a na údaj o umístění v žebříčku pořadí zemí podle tohoto ukazatele (stanoveno na základě bodového součtu).

Z metodického hlediska je třeba poznamenat, že jde o rozsáhlé téma, a reakce dětí na něj by byla jistě zajímavá, pokud by se k němu dostaly. Velkým pomocníkem při vyhledávání řady zajímavých informací ke kvalitě života je opět internet.

¹⁶⁶ Tento Souhrnný Index kvality života je k dispozici i pro některé mimoevropské země.

Tím způsobem, že jsou data vsazena do určitých socio-ekonomických partií života obyvatel, včetně života dětí (například tržní systém práce, zaměstnanost, způsob obživy, školní výchova, technologie dostupná i pro školní mládež, případně souborná témata „jak se žije“ – jaká je životní úroveň podle moderního přístupu k tomuto faktoru (viz Index Quality of Life), se pak mohou vygenerovat určitá zdůraznění typu společný život v Evropě a jeho integrující a zároveň diferenční stránky tak, aby tato sounáležitost, přitom ale individuálnost byla vidět.

ZÁVĚR

Na základě statistických údajů bylo zpracováno základní regionální srovnání socio-ekonomické úrovně pěti vybraných regionů - Španělska, Rakouska, České republiky, Slovenska a Maďarska, v nichž proběhl dotazníkový průzkum projektu Multicultural Education for European Citizenship (MEEC).

Zpracováním dílčích charakteristik evropských regionů ve vzájemném srovnávání bylo sledováno několik faktorů, ovlivňujících život lidí ve sledovaných regionech. Dá se předpokládat, že se dotknou i cílové skupiny, která byla zkoumána dotazníkovým šetřením. Vzniká otázka, zda tyto regionální faktory, které byly dokumentovány, mohou mít nějaký dopad na názorové spektrum jednotlivých respondentů v příslušných regionech a je-li zde nějaká prokazatelná vazba.

Konkrétní východiska a další posuzování naznačených relací byla připojena ve formě několika poznámek pod čarou, protože práce na jejich řešení necílila. Jde například o to, zda fakt, že je region prokazatelně ekonomicky chudší či bohatší, může nějakým způsobem souviset s hodnotami odpovědí respondentů dotazníkového průzkumu týkajícími se otázky chudoby.

Jsem toho názoru, že srovnání vytvořilo věcně základní rámec pro stanovení i hodnocení hypotézy, zda dosažená ekonomická regionální úroveň (u vybraných regionů) může být brána jako faktor ovlivňující okruh výpovědí respondentů, případně hodnotu odpovědi na konkrétní uzavřené otázky.

Využití tohoto splněného cíle bude již záviset na dalším sociologickém zpracování tématu.

Jsem rovněž toho názoru, že i druhý cíl této práce byl splněn, neboť na základě teoreticko-metodického úvodu se následně podařilo jak provést účelovou regionální ekonomickou komparaci,

tak i předvést komentovaná fakta, skutečnosti a zásady na praktických příkladech do metodicko obsahového návodu využitelného v pedagogickém procesu na úrovni výuky 2. stupně základní školy, případně i na úrovni středního školství.

Lze vycházet z toho, že vztah člověka k regionu je skutečně velice úzký. Důkazem toho jsou vlastní zkušenosti i faktické skutečnosti a dostupné informační podklady. Člověk se přirozeně zajímá o své více či méně vzdálené okolí, a navíc - aniž si to uvědomuje - srovnává neustále, pokud neporovnává zrovna úmyslně a účelně. S mnohými informacemi a skutečnostmi z ekonomického života se setkávají již děti od nejútlejšího věku. Přinejmenším působení informačních médií a život v rodině jsou důvody, proč o těchto informacích mladí lidé vědí, znají je nebo si to alespoň myslí.

Nejen při výuce občanské výchovy ve škole je možno si dobře povšimnout, že žáky zajímá, kolik si lidé v sousedním evropském regionu vydělávají, mají-li jejich sousedé také počítače, kolik stojí zahraniční přátele lístek do kina či za jakou částku si „u nich“ lze koupit auto a podobně.

To je jeden z důvodů, proč zařadit téma základní socio-ekonomické charakteristiky evropských regionů formou regionálního srovnávání do výuky. Na důležitost získávaných poznatků v rámci uvědomování si žáků upozornila teoretická část práce, a doporučila v tomto směru metodu komparace, o kterou - jako o účelnou komparaci - byl ve druhé části práce učiněn pokus.

Srovnávání patří ke zcela přirozeným způsobům člověka v nahlížení na své okolí - lidi, věci, jevy atd., a mimo to báze srovnávání vzbuzuje také větší zájem člověka (žáka). V postavení sledovaných objektů (zde regionů) do kontrastu jsem tedy spatřovala i lepší motivaci u posluchačů při získávání nových vědomostí a povědomí o životě v ostatních regionech.

Srovnávání je zcela běžnou, využívanou metodou poznávání, avšak vyžaduje dodržování konkrétních zásad a postupů proto, aby zprostředkování získaných informací bylo správné a objektivní. Lze vyjít z pravidel pro srovnávání uváděných odbornými publikacemi výhradně ke komparativní metodě (z hlediska metodologického), z nichž se osvědčily *Metody historikovy práce – Úvod do studia dějepisu* od M. Hrocha.

Požadavek metodologických zásad pro správnost a objektivitu tak učinil srovnávání socio-ekonomické úrovně regionů náročnějším – zejména v tom, že bylo nezbytné prostudovat dílčí socio-ekonomické ukazatele, jejich strukturu, rozsah či metodickou stránku pro možnou (nemožnou) srovnatelnost.¹⁶⁷ Přitom bylo v průběhu interpretace srovnávaných ukazatelů potřeba také zohledňovat obecný charakter regionu (rozloha, zalidnění, přírodní podmínky, infrastruktura apod.).

Práce měla ukázat jakési know-how, jak v záležitosti srovnávání evropských regionů postupovat. Skutečnost, že tematika evropských regionů je stále aktuálnější a evropské regiony a jejich srovnávání (srovnávání regionální úrovně) patří k předmětům největších zájmů Evropské unie¹⁶⁸ v rámci regionální politiky - posilování soudržnosti, velice dobře nahrává po stránce dostupnosti informačních zdrojů.¹⁶⁹ Bohužel jsou i běžnému

¹⁶⁷ Databáze Eurostat byla největším pomocníkem při získávání srovnatelných dat o jednotlivých regionech. Získané statistické údaje ze zdrojů příslušných statistických úřadů zemí – regionů se mnohdy lišily metodikou, a jsou tak v rozporu se zásadami srovnatelnosti dat.

¹⁶⁸ Co bylo v průběhu práce velice zajímavé – vyplynul jistý paradox, jenž prakticky vystupuje z faktu, že Evropská unie usiluje o celkovou integraci, zatímco se však stále větší její pozornost soustředí na regiony.

V rámci integrující se Evropy se stále více do popředí dostává role regionu, v němž se koncentruje hospodářský a kulturní život, a veškeré dění společnosti. Dovedeme-li myšlenku do důsledku, spíše než o národní hospodářský a společenský celek bychom měli dnes spíše hovořit o regionu, jenž je tím určujícím celkem.

¹⁶⁹ V souvislosti s tím bylo poukázáno na důležitost povědomí o aktuálním členění regionů v rámci Evropské unie (podle mezinárodní klasifikace NUTS) a na regionální disparity.

uživatelé poskytovány tytéž informační zdroje, se kterými pracují odborníci v oborech geografie, statistiky, ekonomiky apod. Tato práce by měla být návodem (zejména budoucímu učiteli občanské výchovy) při vyrovnání se s tímto problémem.

Know-how předvádění dostupných teoretických dat bylo ukázáno na pěti evropských regionech, zapojených do projektu MEEC (Asturias, Graz Region, Jihočeský kraj, Nitriansky kraj a Pest) jako územních jednotek NUTS a bylo provedeno formou vztaženou prakticky pro život, tedy podle vybraných (zde sedmi tematických) okruhů.

Přínosem výběru je zvládnutí dvou priorit najednou: volené ukazatele jsou nejen pro regiony ekonomicky důležité, ale zároveň se také vědomostně dotknou žáků (studentů). Snažila jsem se konkrétně formulovat, jakou roli hrají jednotlivé ukazatele pro Evropskou unii a dále i posoudit, jaký význam skýtají pro člověka, respektive budoucího mladého občana (žáka).

V pedagogické rovině je učitel tím, kdo by měl především působit na mladého člověka - občana a vést ho k tomu, aby se co nejlépe, společensky i „ekonomicky“, orientoval (a tento cíl se učiteli nepodaří bez toho, aniž by toto úspěšně dělal on sám).

Upozornění na regionální socio-ekonomickou komparaci má za cíl doporučit její využití jako metody i zdroje informací pro výuku, nikoli jen ekonomie nebo zeměpisu, ale především výchovy k občanství, jejíž multioborový charakter přispívá k prohloubení vědomí vzájemné soudržnosti v Evropě u mladé generace.

Uvedená komparace jistě doplňuje témata současné občanské výuky jako kulturní diference, evropské hodnoty a tradice, interkulturní komunikace s využitím partnerské spolupráce na mezinárodní úrovni a další, které mají evokovat v mladém člověku pocit sounáležitosti v evropském společenství, ačkoli se může zdát, že při něm operujeme pouze s ekonomickými údaji.

Použijeme-li jej, nejen zvyšujeme úroveň znalostí mládeže o blízkých i vzdálenějších evropských regionech, ale učitelská praxe ukazuje, že navazujeme na vlastní zájem žáků a současně můžeme kultivovat jejich sociálně ekonomické představy o světě.

Ve spojitosti s problematikou výše proběhl projekt Multicultural Education for European Citizenship (MEEC), zaměřený na získávání vzájemných zkušeností o evropském občanství z rozdílných oblastí Evropy. Vycházel především z pohledu hodnocení shod a rozdílností v kontextu jednotlivých evropských zemí - regionů.

Vlastní účast na projektu s prezentacemi tematiky regionální komparace jako podnětné součásti systému výchovy k evropskému občanství na setkáních v zahraničí byly přípravnou fází této práce.

V přípravě i při vlastním zpracování výsledného textu diplomové práce bylo nutno věnovat mimořádnou pozornost, úsilí a obrovský časový prostor heuristice - hledání informačních zdrojů a práci s nimi. Vhodné informační zdroje byly nalézány ve dvou podobách – buď byly k příslušnému tématu či otázce již zpracovány (studie, publikace atd.), anebo šlo o vlastní heuristiku dat, většinou z oficiálních zdrojů (Eurostatu a příslušných statistických úřadů), kde jsem si sama volila, které údaje, v jakém časovém rozsahu vyberu a s jakou konkretizací budou získávány. Toto si vyžádalo prostudovat značný rozsah metodické literatury – od konceptů měření, vymezení veličin, až po běžné vysvětlivky zvláštností získaných (či chybějících) ukazatelů.¹⁷⁰

Přitom bylo nutné studovat dostupné materiály nejen v českém jazyce, především však v jazyce anglickém, popřípadě německém. Heuristickou fází práce pak ztěžovaly problémy nejčastěji nedostupnosti statistických dat či neúplnosti časových řad.

¹⁷⁰ Např. PPSCS - Purchasing Power Standards based on final consumption per inhabitant, tj. měnové postavení eura podle parity kupního standartu - v konečné spotřebě.

Značná část údajů je dnes přístupná jedině díky internetu, a tento fakt se zásadně odráží ve (složení) Seznamu literatury a internetových zdrojů, který je mimochodem sestaven nejen abecedně, nýbrž i podle tématického pořádku.

Lze tedy shrnout, že největším dílem je v diplomové práci zastoupena heuristická až badatelská práce, kterou jsem musela vykonat ne proto, abych vytvořila odbornou komparaci, ale aby toto socio-ekonomické srovnávání regionů mohlo sloužit k pedagogickému účelu. O tom svědčí také jak rozsah poznámkového aparátu, který je v práci obsažen, tak i struktura a rozsah Seznamu literatury a informačních zdrojů.

Na úplný konec bych chtěla dodat, že se problematice srovnávání regionů věnuji již třetím rokem. Uvítala jsem nabídku zapojení se do řešeného projektu MEEC, a na jeho pracovních setkáních jsem realizovala několik vystoupení s prezentacemi k této tematice. Bylo mi tak rovněž umožněno se do některých partnerských evropských zemí – regionů podívat a seznámit se s jejich kulturou a odlišným životním stylem tamních obyvatel.

V rámci svého zaměření jsem se snažila připravit aktuální podnět pro učitelskou práci v oboru a pokusila se přitom o publikační odbornou aktivitu.

SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

(TEMATICKY)

I. Odborná pedagogicko-psychologická literatura

- [1] Vágnerová, M.: *Základy psychologie*. Nakladatelství Karolinum. Praha 2005. ISBN 80-246-0841-3.
- [2] Fontana, D.: *Psychologie ve školní praxi*. Portál. Praha 1997. ISBN 80-7178-063-4.
- [3] Lokšová, I., Lokša, J.: *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Portál. Praha 1999. ISBN 80-7178-205-X.
- [4] Riegel, K.: *Ekonomická psychologie*. Grada. Praha 2007. ISBN 978-80-247-1185-0.

II. Výchova k občanství

- [5] Bielik, P., Horská E., Moravčíková D.: *Economic relations and Citizenship in Multicultural Europe of Regions*. Slovak University of Agriculture in Nitra 2009. ISBN 978-80-552-0250-1.
- [6] Hejtman, P., Sapík, M. et al.: *Výchova k evropskému občanství v zrcadle aktuálních problémů a v regionálních souvislostech*. Nakladatelství Epoque. Praha 2009. ISBN 978-80-7425-020-0.
- [7] Občanská společnost – *Evropské občanství (20.11.2008)*;
URL:<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=e&x=238616>
[11.11.2009].
- [8] Staněk, A., Mezihorák, F.: *Výchova k občanství pro 21. století*. SPHV. Praha 2008. ISBN 978-80-904187-0-7.
- [9] Spilková, V. a kol.: *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Portál. Praha 2005. ISBN 80-7178-942-9.

III. Multicultural Education for European Citizenship (MEEC)

- [10.] Slovakia Team of *Multicultural Education for European Citizenship (2007-2009)* - Fakulta ekonomiky a managementu Slovenskej Polnohospodarskej Univerzity v Nitre, koordinátor projektu;
URL: http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/spol_vedy/meec/index.html [15.10.2009].
- [11] Czech Team of *Multicultural Education for European Citizenship (2007-2009)* – Katedra společenských věd Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, partner projektu;
URL: <http://www.fem.uniag.sk/meec/> [15.10.2009].
- [12] Dotazník k evropskému občanství „*Questionnaire survey on perception of European citizenship in project countries*“ [online];
URL: <http://www.fem.uniag.sk/meec/?q=node/4/&sub=5> [15.10.2009].

IV. Region

- [13] Kolektiv autorů: *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. IPEC. Praha 2001. ISBN 80-86412-08-3.
- [14] Lacina, K.: *Regionální rozvoj a veřejná správa*. Vysoká škola finanční a správní. Praha 2007. ISBN 978-80-86754-74-1.
- [15] Kliková, Ch.: *Strukturální změny a regiony*. Ostrava: Ekonomická revue č. 3, ročník IV, 2001. ISSN 1212-3951, s. 58-64
- [16] Matoušková, A. et al.: *Regionální a municipální ekonomika*. Vysoká škola ekonomická. Praha 2000. ISBN 80-245-0061-2.
- [17.] Mates, P., Wokoun, R. a kol.: *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*. Prospektrum. Praha 2001. ISBN 80-7175-100-6.

- [18] Wokoun, R., Červený, M. a kol.: *Ekonomika v prostoru – svět, střední Evropa, EU, OECD, ČR*. Linde. Praha 2008. ISBN 978-80-7201-698-3.

V. Evropská unie

- [19] Evropa – EU v kostce.
http://europa.eu/abc/index_cs.htm [15.08.2009].
- [20] Evropský portál pro mládež.
http://europa.eu/youth/enews.cfm?l_id=cs&CFID=10076646&CF_TOKEN=6584755cb4578fb8-A5DBD7B2-BBD8-B629-BE4907036CA490C5&jsessionId=4707b54119124d965263TR
[15.08.2009].
- [21] Evropa mladýma očima.
<http://evropamladymaocima.cz/zajimave-odkazy>[21.09.2009].
- [22] Server Českého institutu pro integraci Evropské unie - Evropa ve stručnosti - Regionální a strukturální politika EU 2007-2013;
URL:<http://www.naseevropa.cz/naseevropa.htm>[17.08.2009].
- [23] European Commission - Regional Policy – Inforegio;
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.htm
[17.08.2009].
- [24] *Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of European Union, Title XVII, Economic, Social and Territorial Cohesion, Article 178; Official Journal of the European Union, C 115/56, EN [online];*
URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:EN:PDF> [02.11.2009].
- [25] *Čtvrtá zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti*. (předložená Komisí). Komise Evropských společenství. KOM(2007)273 v konečném znění. Brusel 05/2007. CS [online];
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion4/pdf/com_cs.pdf [01.11.2009].

- Fourth Report on Economic and Social Cohesion* [online];
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion4/index_en.htm [01.11.2009].
- [26] *Pátá zpráva o pokroku v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti. Růst regionů, růst Evropy.* Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě. Komise Evropských společenství. KOM(2008) 371 v konečném znění. Brusel 06/2008. CS [online];
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim5/com_2008_371_cs.pdf [01.11.2009].
- Fifth interim report on economic and social cohesion* [online];
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim5_en.htm [01.11.2009].
- [27] *Sixth interim report on economic and social cohesion. Report from the Commission to the European Parliament and the Council.* COM(2009) 295 final. Brusel 06/2009. EN [online];
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim6_en.htm [01.11.2009].
- [28] *Growing Regions, growing Europe.* Contribution by the Region of South Bohemia to public consultations on „Growing Regions, growing Europe“. EN [online];
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/conferences/4thcohesionforum/all_contrib_en.cfm?nmenu=6 [01.11.2009].
- [29] Euroskop.cz – Regiony a EU;
URL: <http://www.euroskop.cz/8787/sekce/prezentace-zajmu-regionu-v-eu/> [15.08.2009].
- [30] EurActiv.cz - *Evropské asociace a prosazování jejich zájmů v EU (05.10.2009)*;
URL: <http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/evropske-asociace-a-prosazovani-jejich-zajmu-v-eu-000060> [29.10.2009].

- [31] Regionální operační programy;
URL: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013/Regionalni-operacni-programy> [07.11.2009].

VI. Mezinárodní klasifikace NUTS

- [32] *Nomenclature of territorial units for statistics (NUTS) - Statistical Regions of Europe, Complete list of codes and labels: List of NUTS countries;*
URL: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nuts/home_regions_en.html [13.08.2009].

VII. Internetové stránky evropských regionů

- [33] Asturské knížectví.
www.asturias.es [08.08.2009].
- [34] Graz.
<http://www.graz.at/> [08.08.2009].
- [35] Jihočeský kraj.
<http://www.kraj-jihocesky.cz/> [08.08.2009].
- [36] Nitriansky kraj.
<http://www.unsk.sk/showdoc.do?docid=4> [08.08.2009].
- [37] Pest.
<http://www.pestmegye.hu/> [08.08.2009].

VIII. Hospodářsko-zeměpisné odkazy

- [38] Šotkovský, I.: *Hospodářská geografie*. VŠB – Technická univerzita Ostrava. Ostrava 2002. ISBN 80-248-0066-7.
- [39] Šotkovský, I.: *Socioekonomická geografie v obecném přehledu*. VŠB – Technická univerzita Ostrava. Ostrava 1999. ISBN 80-7078-623-X.

- [40] Toušek, V., Kunc, J., Vystoupil, J. a kol.: *Ekonomická a sociální geografie*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň 2008. ISBN 978-80-7380-114-4.
- [41] Bathelt, H., Glückler, J.: *Wirtschaftsgeographie. Ökonomische Beziehungen in räumlicher Perspektive*. Ulmer. Stuttgart 2002. ISBN 3-8252-8217-1. ISBN 3-8001-2778-4.
- [42] *Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie* [online];
URL: <http://www.wirtschaftsgeographie.com/> [11.10.2009].
- [43] Deutsche Zentralbibliothek für Wirtschaftswissenschaften.
<http://www.zbw.eu/> [11.10.2009].
- [44] Šára, P., Herink, J.: *Poznáváme svět v číslech*. Nakladatelství České geografické společnosti. Praha 2003. ISBN 80-86034-55-0.
- [45] EUROPA - EU v kostce - Evropské státy - *Členské státy EU*;
URL: http://europa.eu/abc/european_countries/index_cs.htm [14.09.2009].
- [46] CIA - Publications - *The World Factbook*;
URL: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/region/region_eur.html [14.09.2009].
- [47] BusinessInfo.cz - *Teritoriální informace – země*;
URL: <http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/teritorialni-informace-zeme/1000540/> [14.09.2009].
- [48] Countries of the world - *Profiles 2008*;
URL: <http://www.theodora.com/wfb> [12.09.2009].
- [49] Ministerstvo zahraničních věcí České republiky - *Státy a území*;
URL: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/index.html [12.09.2009].
- [50] Euroskop.cz - *Členské státy*;
URL: <http://www.euroskop.cz/701/sekce/tabulka-c-1/> [14.09.2009].

- [51] OECD Factbook 2009 - *Country statistical profiles 2009*;
URL: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=CSP2009>
[13.09.2009].
- [52] GeoHive.
<http://www.xist.org/default1.aspx> [13.09.2009].
- [53] Altapedia online.
http://www.atlapedia.com/online/country_index.htm
[12.09.2009].
- [54] Geografický server - *Ekonomická regionální diferenciace Evropy*;
URL: <http://www.zemepis.com/ekonevropy.php> [14.09.2009].
- [55] International Living - *Countries*;
URL: <http://www.internationalliving.com/Countries>
[14.09.2009].
- [56] ČSÚ - Odvětvová klasifikace ekonomických činností (OKEČ);
URL: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/odvetvova_klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_\(okec\)](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/odvetvova_klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_(okec)) [01.11.2009].

IX. Konkurenceschopnost

- [57] Adámek, K. a kol.: *Regionální hospodářská konkurenceschopnost (příručka pro představitele veřejné správy)*. Berman Group. Praha 2006 [online];
URL: http://www.jic.cz/files/clanky_clanky/regionalni_hospodarska_konkurenceschopnost_118.pdf [02.10.2009].
- [58] Kadeřábková, A. et al.: *Ročenka konkurenceschopnost České republiky 2006-2007*. Linde. Praha 2007. ISBN 80-86131-64-5.
- [59] Slaný, A. a kol. *Faktory konkurenceschopnosti (komparace zemí V-4)*. Masarykova univerzita v Brně. Brno 2007. ISBN 978-80-210-4455-5.
- [60] Skokan, K.: *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Repronis. Ostrava 2004. ISBN 80-7329-059-6.

- [61] Veřejná správa online - Deník veřejné správy:
Konkurenceschopnost regionů. OF 3/2000 - rubrika: Regiony,
25.07.2000 [online];
URL:<http://denik.obce.cz/go/clanek.asp?id=57270>. [18.09.2009].
- [62] GfK Gruppe.
<http://www.gfk.com/group/index.de.html> [06.11.2009].

X. Životní úroveň - Index kvality života (Index Duality of Life)

- [63] EurActiv.cz - *Quality of Life (18.04.2008)*;
URL: <http://www.euractiv.com/en/health/quality-life/article-162981> [28.09.2009].
- [64] Eurofound - Areas of expertise - Quality of life - *Second European Quality of Life Survey 2007*;
URL:<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0902.htm> [28.09.2009].
- [65] Červenka, J.: *Co to je životní úroveň?*. SOCIO web - Sociologický webzin [online];
URL:<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=113&lst=108>
- [66] Červenka, J.: *Jak změřit životní úroveň?*. SOCIO web - Sociologický webzin [online];
URL:<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=114&lst=103> [30.09.2009].
- [67] Gola, P.: *Kde se v Evropě žije nejlépe?*. FinExpert.cz [online];
URL: <http://www.finexpert.cz/Zajimavosti/Kde-se-v-Evrope-zije-nejlepe/sc-35-sr-1-a-24480/default.aspx> [28.09.2009].
- [68] MERCER - 2009 Kvalita života. *Czech Republic – Prague*.
28.04.2009;
URL:<http://www.mercer.com/summary.htm?idContent=1347425>
[28.09.2009].

- [69] International Living.
<http://www.internationalliving.com> [26.09.2009].

XI. Vzdělávání

- [70] *Školské systémy v některých evropských zemích (středně rozsáhlý popis);*
URL: <http://www.uiv.cz/clanek/516/954> [21.09.2009].
- [71] Ústav pro informace a vzdělávání - Klasifikace ISCED;
URL: <http://www.uiv.cz/clanek/157/1798> [19.09.2009].
- [72] Národní agentura pro evropské vzdělávací programy NAEP ČR.
http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=66GD [18.09.2009].
- [73] OECD - Education at a Glance;
URL: http://www.oecd.org/document/30/0,3343,en_2649_39263238_39251550_1_1_1_1,00.html [02.11.2009].
- [74] Euroskop – Vzdělávání;
URL: <http://www.euroskop.cz/560/sekce/vzdelavani/>
[21.09.2009].
- [75] Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost; URL:
<http://www.strukturalni-fondy.cz/opvpk> [07.11.2009].

XII. Sociologické studie a jiné zdroje

- [76] Stachová, J.: *Občanská společnost v regionech České republiky (2005)*. Sociologický ústav AV ČR – Sociologické studie [online];
URL: <http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=261>
[15.10.2009].
- [77] Tuček, M. et al.: *Soudržnost společnosti z pohledu české veřejnosti (2006)*. Sociologický ústav AV ČR – Sociologické studie [online];
URL: <http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=278>
[15.10.2009].

- [78] Kostelecký, T. et al.: *Region a politika (2002)*. Sociologický ústav AV ČR – Sociologické studie [online];
URL: <http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=226>
[14.10.2009].
- [79] Večerník, J., Matějů, P. (eds): *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*. Academia. Praha 1998.
- [80] *Sociologický časopis: Czech sociological review*. Sociologický ústav AV ČR. Praha 1965- . ISSN 0038-0288.
URL: <http://sreview.soc.cas.cz/> [14.10.2009].
- [81] Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. - Výzkumné oddělení
Sociologický datový archiv Praha.
<http://archiv.soc.cas.cz/> [14.10.2009].

XIII. Evropský statistický úřad Eurostat

- [82] European Commission – Eurostat.
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>
[28.07.2009].
- [83] ESA95 [online];
URL:<http://circa.europa.eu/irc/dsis/nfaccount/info/data/ESA95/en/esa95en.htm> [25.07.2009].

XIV. Národní statistické úřady a jejich regionální pracoviště

- [84] Instituto Nacional de Estadística.
http://www.ine.es/en/welcome_en.htm [28.06.2009].
- [85] Statistik Austria.
<http://www.statistik.at/> [28.06.2009].
- [86] Landesstatistik Steiermark.
<http://www.verwaltung.steiermark.at/cms/ziel/97530/>
[28.07.2009].
- [87] Český statistický úřad.
www.czso.cz [28.06.2009].

- [88] Český statistický úřad Jihočeský kraj.
<http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/home> [28.06.2009].
- [89] Štatistický úrad Slovenskej republiky.
<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4> [27.06.2009].
- [90] Štatistický úrad Slovenskej republiky - pracoviště Nitra.
<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=791> [27.06.2009].
- [91] Hungarian Central Statistical Office.
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=38,119919&_dad=portal1&_schema=PORTAL [27.06.2009].

XV. (Statistické) zdroje informací o evropských regionech

- [92] Eurostat – *Statistics*;
 URL:<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes> [28.07.2009].
- [93] *Regions of the European Union: A statistical portrait — 2009 edition*;
 URL:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-08-001/EN/KS-EP-08-001-EN.PDF [17.07.2009].
- [94] *Portrait of the Regions*;
 URL:<http://circa.europa.eu/irc/dsis/regportraits/info/data/en/index.htm> [17.07.2009].
- [95] *Eurostat Regional Yearbook 2008* [online];
 URL:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-HA-08-001/EN/KS-HA-08-001-EN.PDF[17.07.2009].
- [96] ČSÚ – Mezinárodní data , EU – *Národní účty*;
 URL:http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/narodni_ucty_eupr [16.07.2009].
- [97] ČSÚ – Mezinárodní data , EU – *Regionální účty*;
 URL:http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/publikace_regionalni_ucty [16.07.2009].

- [98] Products and services - Free publications on the web - *Spain in figures 2009* [online];
URL:http://www.ine.es/en/prodyser/pubweb/espcif/espcif_en.htm
[14.09.2009].
- [99] Products and Services - Free publications on the web -
Statistical Yearbook of Spain 2009 [online];
URL:http://www.ine.es/en/prodyser/pubweb/anuarios_mnu_en.htm
[14.09.2009].
- [100] *Statistisches Jahrbuch Österreichs 2009* [online];
URL:http://www.statistik.at/web_de/services/stat_jahrbuch/index.html [12.09.2009].
- [101] Regionalatlas Österreich - *Visualisierte Regionaldaten - einfach und übersichtlich abrufbar* [online];
URL:http://www.statistik.at/web_de/services/regionalatlas_oesterreich/index.html [12.09.2009].
- [102] *Austria. Data. Figures. Facts.* [online];
URL:http://www.statistik.at/web_en/publications_services/austria_data_figures_facts/index.html [12.09.2009].
- [103] *Statistische Übersichten*;
URL:http://www.statistik.at/web_de/services/stat_uebersichten/index.html [12.09.2009].
- [104] *Statistische Nachrichten*;
URL:http://www.statistik.at/web_de/services/stat_nachrichten/index.html [13.09.2009].
- [105] *Der Wirtschafts atlas Österreich*;
URL:http://www.statistik.at/web_de/services/wirtschaftsatlas_oesterreich/index.html [13.09.2009].
- [106] *Statistické ročenky České republiky* [online];
URL:http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky [13.09.2009].
- [107] *Krajské ročenky ČR* [online];
URL: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/krajske_rocenky
[13.09.2009].

- [108] *Regionální účty 2007* [online];
URL: <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/1371-08-2007> [13.09.2009].
- [109] *Tendence a faktory makroekonomického vývoje ČR v roce 2008 – kap. 2, Kód: e-1101-09* [online];
URL: <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1101-09> [13.09.2009].
- [110] *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2003* [online];
URL: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=15928> [13.09.2009].
- [111] *Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2008* [online];
URL: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=12035> [13.09.2009].
- [112] *Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v roku 2008* [online];
URL: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=16662> [13.09.2009].
- [113] *Hungary in Figures 2008* [online];
URL: http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/hif/hungary_in_figures_2008.pdf [14.09.2009].
- [114] *STADAT – 7. Statistical Report 2008* [online];
URL: http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=38,597759&_dad=portal&_schema=PORTAL [14.09.2009].
- [115] *STADAT – 6. Regional Statistics* [online];
URL: http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=38,591766&_dad=portal&_schema=PORTAL [14.09.2009].
- [116] *Základní data o regionech NUTS2 a NUTS3. Regiony NUTS v Evropské unii. Kód: 1373-05* [online];
URL: <http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/p/1373-05> [24.09.2009].
- [117] *Regional Policy – Inforegio - Urban audit*;
URL: <http://www.urbanaudit.org/CityProfiles.aspx> [17.07.2009].

- [118] United Nations Economic Commission for Europe.
<http://w3.unece.org/pxweb/Dialog/> [10.09.2009].
- [119] The World Bank - *World Development Indicators (WDI)*;
 URL:<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:21725423~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html> [10.09.2009].
- [120] OECD - *Main Economic Indicators (MEI)*;
 URL:http://www.oecd.org/document/54/0,3343,en_2649_33715_15569334_1_1_1_1,00.html [21.09.2009].
- [121] International Monetary Fund (IMF) - *Data and Statistics*;
 URL: <http://www.imf.org/external/data.htm> [21.09.2009].

XVI. Regionální disparity a jejich komparace

- [122] *Regionální disparity v územním rozvoji ČR - jejich vznik, identifikace, eliminace – Identifikace, klasifikace a hodnocení regionálních disparit. Redakčně upravená roční zpráva 2007.* VŠB – Technická univerzita Ostrava. Ostrava 2008 [online];
 URL: <http://disparity.vsb.cz/cz/> [11.07.2009].
- [123] Minařík, B.: *Statistika I. – Popisná statistika.* Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. Brno 2000. ISBN 80-7157-421-X.
- [124] Hroch M. a kol.: *Metody historikovy práce. (Úvod do studia dějepisu).* Státní pedagogické nakladatelství. Praha 1985.
- [125] Jílek, J.: *Metody mezinárodního srovnávání.* Vysoká škola ekonomická. Praha 1996. ISBN 80-7079-942-0.
- [126] Sudník, E.: *Regionální statistika dnes a zítra.* Český statistický úřad. Praha 2005 [online];
 URL: <http://panda.hyperlink.cz/cestapdf/pdf05c5/durnik.pdf> [25.09.2009].

- [127] ČSÚ: Tiskové zprávy a informace - *Analýzy regionálních rozdílů v publikacích ČSÚ*;
URL:http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/analzy_regionalnich_rozdi_lu_v_publicacich_csu [25.09.2009].
- [128] Blažek, L., Viturka, M. a kol.: *Analýza regionálních a mikroekonomických aspektů konkurenceschopnosti*. Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity - Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. Brno 2008 [online];
URL:http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/Analzy_a_regionalnich_a_mikroekonomickych.pdf [25.09.2009].
- [129] Technologické centrum AV ČR (ERGO) - *Analýzy a trendy výzkumu, technologií a inovací. - číslo 02 /březen 2007*. ISSN 1802-2170 [online];
URL:http://www.strast.cz/dokums_raw/200702ergowww_4.pdf [18.09.2009].
- [130] Vysoká škola ekonomie a managementu – Centrum ekonomických studií VŠEM (CES). *Bulletiny CES VŠEM 2007, 2008* [online];
URL: <http://www.vsem.cz/bulletiny-ces-vsem.html> [18.09.2009].
- [131] Vysoká škola ekonomická v Praze: časopis *Regionální studia - Regional studies 01/2007. Recenzovaný vědecký časopis - peer-reviewed scientific journal*. ISSN 1803-1471 [online];
URL: <http://www.regionalni-studia.vse.cz/1> [18.09.2009].
- [132] Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity - *Recenzovaný on-line časopis. Ročník XI č. 4*. ISSN 1212-7817.
- [133] Dočkal, V.: *Ústřední pojmy regionální politiky EU. Příspěvek ke studiu euroregionalismu*. Středoevropské politické studie č. 1, ročník VI., 2004 [online];
URL: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=192> [18.09.2009].
- [134] Veřejná správa online - *Deník veřejné správy* [online];
URL: <http://www.denik.obce.cz/go/> [17.09.2009].

- [135] Gola, P.: *Kde se nakupuje nejlevněji?*. Finance.cz - Ekonomika EU 27.7.2009 [online];
URL:<http://www.finance.cz/zpravy/finance/228089/?auth=699b8f8b076d1d227b33c565eabb2316>; [27.09.2009].
- [136] Přednáška *Theme of regional comparison: socio-economic characteristics of regions as well served data for MEEC-activities* s prezentací. Meeting of MEEC. Gijón-Oviedo 06/2008.
- [137] Přednáška *Different however European regions: the basic regional comparison based on specific choose of Data Representatives* s prezentací. Meeting of MEEC. Nitra 05/2009.
- [138] *Výchova k občanství a tematika ekonomické komparace regionů Evropské unie (Kapitola 3) – Výchova k evropskému občanství v zrcadle aktuálních problémů a v regionálních souvislostech*. Nakladatelství Epoque. Praha 2009. ISBN 978-80-7425-020-0.
- [139] *Příklady komparace regionů v rámci výchovy k evropskému občanství (Kapitola 4) - Výchova k evropskému občanství v zrcadle aktuálních problémů a v regionálních souvislostech*. Nakladatelství Epoque. Praha 2009. ISBN 978-80-7425-020-0.
- [140] Článek *Jihočeský kraj & Nitriansky kraj – rozdílné, však evropské regiony* - Zborník recenzovaných prác z medzinárodnej vedeckej konferencie v Nitre *Problémy formovania európskeho občanstva*. Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. Nitra 2009. ISBN 978-80-552-0305-8.

XVII. Odborná pracoviště

- [141] Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava - Katedra regionální a environmentální ekonomiky.
<http://www.ekf.vsb.cz/oblasti/katedry/katedry/katedra-regionalni-a-environmentalni-ekonomiky> [09.07.2009].
- [142] Vysoká škola ekonomie a managementu - Centrum ekonomických studií VŠEM (CES).
<http://www.vsem.cz/vyzkum-vyvoj.html> [09.07.2009].

- [143] Vysoká škola ekonomická v Praze - Katedra regionálních studií.
<http://kreg.vse.cz/www/index.php> [09.07.2009].
- [144] Masarykova univerzita v Brně - Geografickém ústav
Přírodovědecké fakulty - Centrum pro regionální rozvoj.
http://www.geogr.muni.cz/cz/vyzkum/reg_rozvoj/ [09.07.2009].
- [145] Univerzita Karlova v Praze - Přírodovědecká fakulta - Katedra
sociální geografie a regionálního rozvoje.
<http://www.natur.cuni.cz/ksgrrsek/socgeo/index.html>
[09.07.2009].

SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

(ABECEDNĚ)

1. [57] Adámek, K. a kol.: *Regionální hospodářská konkurenceschopnost (příručka pro představitele veřejné správy)*. Berman Group. Praha 2006 [online];
URL:http://www.jic.cz/files/clanky_clanky/regionalni_hospodarska_a_konkurenceschopnost_118.pdf [02.10.2009].
2. [53] Atlapedia online.
http://www.atlapedia.com/online/country_index.htm [12.09.2009].
3. [33] Asturské knížectví.
www.asturias.es [08.08.2009].
4. [102] *Austria. Data. Figures. Facts.* [online];
URL:http://www.statistik.at/web_en/publications_services/austria_data_figures_facts/index.html [12.09.2009].
5. [44] Bathelt, H., Glückler J.: *Wirtschaftsgeographie. Ökonomische Beziehungen in räumlicher Perspektive*. Ulmer. Stuttgart 2002. ISBN 3-8252-8217-1. ISBN 3-8001-2778-4
6. [5] Bielik, P., Horská E., Moravčíková D.: *Economic relations and Citizenship in Multicultural Europe of Regions*. Slovak University of Agriculture in Nitra 2009. ISBN 978-80-552-0250-1.
7. [128] Blažek, L., Viturka, M. a kol.: *Analýza regionálních a mikroekonomických aspektů konkurenceschopnosti*. Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity - Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. Brno 2008 [online];
URL:http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/Analyza_regionalnich_a_mikroekonomickyh.pdf [25.09.2009].
8. [47] BusinessInfo.cz - *Teritoriální informace – země*;
URL: <http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/teritorialni-informace-zeme/1000540/> [14.09.2009].

9. [46] CIA - Publications - *The World Factbook*;
URL: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/region/region_eur.html [14.09.2009].
10. [24] *Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of European Union, Title XVII, Economic, Social and Territorial Cohesion, Article 178; Official Journal of the European Union, C 115/56, EN* [online];
URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:EN:PDF> [02.11.2009].
11. [48] *Countries of the world - Profiles 2008*;
URL: <http://www.theodora.com/wfb> [12.09.2009].
12. [11] *Czech Team of Multicultural Education for European Citizenship (2007-2009) – Katedra společenských věd Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, partner projektu*;
URL: <http://www.fem.uniag.sk/meec/> [15.10.2009].
13. [65] Červenka, J.: *Co to je životní úroveň?*. SOCIO web - Sociologický webzin [online];
URL: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=113&lst=108>
14. [66] Červenka, J.: *Jak změřit životní úroveň?*. SOCIO web - Sociologický webzin [online];
URL: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=114&lst=103> [30.09.2009].
15. [88] Český statistický úřad Jihočeský kraj.
<http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/home> [28.06.2009].
16. [87] Český statistický úřad.
www.czso.cz [28.06.2009].
17. [140] Článek *Jihočeský kraj & Nitriansky kraj – rozdílné, však evropské regiony* - Zborník recenzovaných prác z medzinárodnej vedeckej konferencie v Nitre *Problémy formovania európskeho občanstva*. Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. Nitra 2009. ISBN 978-80-552-0305-8.

18. [96] ČSÚ – Mezinárodní data , EU – *Národní účty*;
URL:http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/narodni_ucty_eupr
[16.07.2009].
19. [97] ČSÚ – Mezinárodní data , EU – *Regionální účty*;
URL:http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/publikace_regionalni_ucty [16.07.2009].
20. [56] ČSÚ - Odvětvová klasifikace ekonomických činností (OKEČ);
URL:[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/odvetvova_klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_\(okec\)](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/odvetvova_klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_(okec)) [01.11.2009].
21. [127] ČSÚ: Tiskové zprávy a informace - *Analýzy regionálních rozdílů v publikacích ČSÚ*;
URL:http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/analyzy_regionalnich_rozdilu_v_publikacich_csu [25.09.2009].
22. [25] *Čtvrtá zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti*.
(předložená Komisí). Komise Evropských společenství.
KOM(2007)273 v konečném znění. Brusel 05/2007. CS [online];
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion4/pdf/com_cs.pdf [01.11.2009].
Fourth Report on Economic and Social Cohesion [online];
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion4/index_en.htm [01.11.2009].
23. [105] *Der Wirtschafts atlas Österreich*;
URL:http://www.statistik.at/web_de/services/wirtschaftsatlas_oesterreich/index.html [13.09.2009].
24. [43] Deutsche Zentralbibliothek für Wirtschaftswissenschaften.
<http://www.zbw.eu/> [11.10.2009].
25. [133] Dočkal, V.: *Ústřední pojmy regionální politiky EU. Příspěvek ke studiu euroregionalismu*. Středoevropské politické studie č. 1, ročník VI., 2004 [online];
URL: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=192> [18.09.2009].
26. [12] Dotazník k evropskému občanství „*Questionnaire survey on perception of European citizenship in project countries*“ [online];
URL:<http://www.fem.uniag.sk/mec/?q=node/4/&sub=5>[15.10.2009]

27. [83] ESA95 [online];
URL:<http://circa.europa.eu/irc/dsis/nfaccount/info/data/ESA95/en/esa95en.htm> [25.07.2009].
28. [63] EurActiv.cz - *Quality of Life (18.04.2008)*;
URL: <http://www.euractiv.com/en/health/quality-life/article-162981> [28.09.2009].
29. [30] EurActiv.cz - *Evropské asociace a prosazování jejich zájmů v EU (05.10.2009)*;
URL:<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/evropske-asociace-a-prosazovani-jejich-zajmu-v-eu-000060> [29.10.2009].
30. [64] Eurofound - Areas of expertise - Quality of life - *Second European Quality of Life Survey 2007*;
URL:<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0902.htm> [28.09.2009].
31. [45] EUROPA - EU v kostce - Evropské státy - *Členské státy EU*;
URL: http://europa.eu/abc/european_countries/index_cs.htm [14.09.2009].
32. [19] Europa – EU v kostce.
http://europa.eu/abc/index_cs.htm [15.08.2009].
33. [82] European Commission – Eurostat.
URL:<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home> [28.07.2009].
34. [23] European Commission - Regional Policy – Inforegio;
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.htm [17.08.2009].
35. [74] Euroskop – Vzdělávání;
URL: <http://www.euroskop.cz/560/sekce/vzdelavani/> [21.09.2009].
36. [50] Euroskop.cz - *Členské státy*;
URL: <http://www.euroskop.cz/701/sekce/tabulka-c-1/> [14.09.2009].

37. [29] Euroskop.cz – Regiony a EU;
URL:<http://www.euroskop.cz/8787/sekce/prezentace-zajmu-regionu-v-eu/> [15.08.2009].
38. [95] Eurostat Regional Yearbook 2008 [online];
URL:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-HA-08-001/EN/KS-HA-08-001-EN.PDF[17.07.2009].
39. [92] Eurostat – *Statistics*;
URL:<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes> [28.07.2009].
40. [21] Evropa mladýma očima.
<http://evropamladymaocima.cz/zajimave-odkazy>[21.09.2009].
41. [20] Evropský portál pro mládež.
http://europa.eu/youth/enews.cfm?l_id=cs&CFID=10076646&CFTOKEN=6584755cb4578fb8-A5DBD7B2-BBD8-B629-BE4907036CA490C5&jsessionid=4707b54119124d965263TR
[15.08.2009].
42. [2] Fontana, D.: *Psychologie ve školní praxi*. Portál. Praha 1997. ISBN 80-7178-063-4.
43. [54] Geografický server - *Ekonomická regionální diference Evropy*;
URL: <http://www.zemepis.com/ekonevropy.php> [14.09.2009].
44. [52] GeoHive.
<http://www.xist.org/default1.aspx> [13.09.2009].
45. [62] GfK Gruppe.
<http://www.gfk.com/group/index.de.html> [06.11.2009].
46. [135] Gola, P.: *Kde se nakupuje nejlevněji?*. Finance.cz - Ekonomika EU 27.7.2009 [online];
URL:<http://www.finance.cz/zpravy/finance/228089/?auth=699b8f8b076d1d227b33c565eabb2316>; [27.09.2009].

47. [67] Gola, P.: *Kde se v Evropě žije nejlépe?*. FinExpert.cz [online];
URL: <http://www.finexpert.cz/Zajimavosti/Kde-se-v-Evrope-zije-nejlepe/sc-35-sr-1-a-24480/default.aspx>; 28.09.2009
48. [34] Graz.
<http://www.graz.at/> [08.08.2009].
49. [28] *Growing Regions, growing Europe*. Contribution by the Region of South Bohemia to public consultations on „Growing Regions, growing Europe“. EN [online];
URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/conferences/4thcohesionforum/all_contrib_en.cfm?nmenu=6 [01.11.2009].
50. [6] Hejtman, P., Sapík, M. et al.: *Výchova k evropskému občanství v zrcadle aktuálních problémů a v regionálních souvislostech*. Nakladatelství Epoque. Praha 2009. ISBN 978-80-7425-020-0.
51. [124] Hroch M. a kol.: *Metody historikovy práce. (Úvod do studia dějepisu)*. Státní pedagogické nakladatelství. Praha 1985.
52. [91] Hungarian Central Statistical Office.
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=38,119919&_dad=portal&_schema=PORTAL [27.06.2009].
53. [113] *Hungary in Figures 2008* [online];
URL: http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/hif/hungary_in_figures_2008.pdf [14.09.2009].
54. [84] Instituto Nacional de Estadística.
http://www.ine.es/en/welcome_en.htm [28.06.2009].
55. [55] International Living - *Countries*;
URL: <http://www.internationalliving.com/Countries> [14.09.2009].
56. [69] International Living.
<http://www.internationalliving.com> [26.09.2009].
57. [121] International Monetary Fund (IMF) - *Data and Statistics*;
URL: <http://www.imf.org/external/data.htm> [21.09.2009].

58. [35] Jihočeský kraj.
<http://www.kraj-jihocesky.cz/> [08.08.2009].
59. [125] Jílek, J.: *Metody mezinárodního srovnávání*. Vysoká škola ekonomická. Praha 1996. ISBN 80-7079-942-0.
60. [58] Kadeřábková, A. et al.: *Ročenka konkurenceschopnost České republiky 2006-2007*. Linde. Praha 2007. ISBN 80-86131-64-5.
61. [15] Kliková, Ch.: *Strukturální změny a regiony*. Ostrava: Ekonomická revue č. 3, ročník IV, 2001. ISSN 1212-3951, s. 58-64
62. [13] Kolektiv autorů: *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. IFEC. Praha 2001. ISBN 80-86412-08-3.
63. [78] Kostelecký, T. et al.: *Region a politika (2002)*. Sociologický ústav AV ČR – Sociologické studie [online];
 URL: <http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=226>
 [14.10.2009].
64. [107] *Krajské ročenky ČR* [online];
 URL: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/krajske_rocenky
 [13.09.2009].
65. [14] Lacina, K.: *Regionální rozvoj a veřejná správa*. Vysoká škola finanční a správní. Praha 2007. ISBN 978-80-86754-74-1.
66. [86] Landesstatistik Steiermark.
<http://www.verwaltung.steiermark.at/cms/ziel/97530/>
 [28.07.2009].
67. [3] Lokšová, I., Lokša, J.: *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Portál. Praha 1999. ISBN 80-7178-205-X.
68. [145] Masarykova univerzita v Brně - Geografickém ústav Přírodovědecké fakulty - Centrum pro regionální rozvoj.
http://www.geogr.muni.cz/cz/vyzkum/reg_rozvoj/ [09.07.2009].
69. [17] Mates, P., Wokoun, R. a kol.: *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*. Prospektrum. Praha 2001. ISBN 80-7175-100-6.

70. [16] Matoušková, A. et al.: *Regionální a municipální ekonomika*. Vysoká škola ekonomická. Praha 2000. ISBN 80-245-0061-2.
71. [68] MERCER - 2009 Kvalita života. *Czech Republic – Prague*. 28.04.2009;
URL:<http://www.mercer.com/summary.htm?idContent=1347425>
[28.09.2009].
72. [132] Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity - *Recenzovaný on-line časopis. Ročník XI č. 4*. ISSN 1212-7817.
73. [123] Minařík, B.: *Statistika I. – Popisná statistika*. Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. Brno 2000. ISBN 80-7157-421-X.
74. [49] Ministerstvo zahraničních věcí České republiky - *Státy a území*;
URL:http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/index.html [12.09.2009].
75. [72] Národní agentura pro evropské vzdělávací programy NAEP ČR.
http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=66GD [18.09.2009].
76. [36] Nitriansky kraj.
<http://www.unsk.sk/showdoc.do?docid=4> [08.08.2009].
77. [32] *Nomenclature of territorial units for statistics (NUTS) - Statistical Regions of Europe, Complete list of codes and labels: List of NUTS countries*;
URL:http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nuts/home_regions_en.html [13.08.2009].
78. [7] Občanská společnost – *Evropské občanství (20.11.2008)*;
URL: <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=e&x=238616>
[11.11.2009].
79. [73] OECD - Education at a Glance;
URL:http://www.oecd.org/document/30/0,3343,en_2649_39263238_39251550_1_1_1_1,00.html [02.11.2009].

80. [120] OECD - *Main Economic Indicators (MEI)*;
URL:http://www.oecd.org/document/54/0,3343,en_2649_33715_15569334_1_1_1_1,00.html [21.09.2009].
81. [51] OECD Factbook 2009 - *Country statistical profiles 2009*;
URL: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=CSP2009>
[13.09.2009].
82. [75] Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost;
URL: <http://www.strukturalni-fondy.cz/opvpk> [07.11.2009].
83. [26] *Pátá zpráva o pokroku v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti. Růst regionů, růst Evropy*. Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě. Komise Evropských společenství. KOM(2008) 371 v konečném znění. Brusel 06/2008. CS [online];
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim5/com_2008_371_cs.pdf [01.11.2009]. *Fifth interim report on economic and social cohesion* [online];
84. [37] Pest.
<http://www.pestmegye.hu/> [08.08.2009].
85. [94] *Portrait of the Regions*; URL:
<http://circa.europa.eu/irc/dsis/regportraits/info/data/en/index.htm>
[17.07.2009].
86. [98] Products and services - Free publications on the web - *Spain in figures 2009* [online];
URL:http://www.ine.es/en/prodyser/pubweb/escpif/escpif_en.htm
[14.09.2009].
87. [99] Products and Services - Free publications on the web - *Statistical Yearbook of Spain 2009* [online];
URL:http://www.ine.es/en/prodyser/pubweb/anuarios_mnu_en.htm
[14.09.2009].
88. [137] Přednáška *Different however European regions: the basic regional comparison based on specific choose of Data Representatives* s prezentací. Meeting of MEEC. Nitra 05/2009.

89. [136] Přednáška *Theme of regional comparison: socio-economic characteristics of regions as well served data for MEEC-activities* s prezentací. Meeting of MEEC. Gijón-Oviedo 06/2008.
90. [139] *Příklady komparace regionů v rámci výchovy k evropskému občanství (Kapitola 4) - Výchova k evropskému občanství v zrcadle aktuálních problémů a v regionálních souvislostech.* Nakladatelství Epoque. Praha 2009. ISBN 978-80-7425-020-0.
91. [117] Regional Policy – Inforegio - *Urban audit*;
URL: <http://www.urbanaudit.org/CityProfiles.aspx> [17.07.2009].
92. [101] Regionalatlas Österreich - *Visualisierte Regionaldaten - einfach und übersichtlich abrufbar* [online];
URL: http://www.statistik.at/web_de/services/regionalatlas_oesterr/eich/index.html [12.09.2009].
93. [122] *Regionální disparity v územním rozvoji ČR - jejich vznik, identifikace, eliminace – Identifikace, klasifikace a hodnocení regionálních disparit. Redakčně upravená roční zpráva 2007.* VŠB – Technická univerzita Ostrava. Ostrava 2008 [online];
URL: <http://disparity.vsb.cz/cz/> [11.07.2009].
94. [31] Regionální operační programy;
URL: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013/Regionalni-operacni-programy> [07.11.2009].
95. [108] *Regionální účty 2007* [online];
URL: <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/1371-08-2007> [13.09.2009].
96. [93] *Regions of the European Union: A statistical portrait — 2009 edition*;
URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-08-001/EN/KS-EP-08-001-EN.PDF [17.07.2009].
97. [4] Riegel, K.: *Ekonomická psychologie.* Grada. Praha 2007. ISBN 978-80-247-1185-0.

98. [22] Server Českého institutu pro integraci Evropské unie - Evropa ve stručnosti - Regionální a strukturální politika EU 2007-2013;
URL:<http://www.naseevropa.cz/naseevropa.htm>[17.08.2009].
99. [27] *Sixth interim report on economic and social cohesion. Report from the Commission to the European Parliament and the Council.* COM(2009) 295 final. Brusel 06/2009. EN [online];
URL:http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim6_en.htm [01.11.2009].
100. [60] Skokan, K.: *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji.* Repronis. Ostrava 2004. ISBN 80-7329-059-6.
101. [59] Slaný, A. a kol. *Faktory konkurenceschopnosti (komparace zemí V-4).* Masarykova univerzita v Brně. Brno 2007. ISBN 978-80-210-4455-5.
102. [10] Slovakia Team of *Multicultural Education for European Citizenship (2007-2009)* - Fakulta ekonomiky a managementu Slovenskej Polnohospodarskej Univerzity v Nitre, koordinátor projektu;
URL:http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/spol_vedy/meec/index.html [15.10.2009].
103. [80] *Sociologický časopis: Czech sociological review.* Sociologický ústav AV ČR. Praha 1965- . ISSN 0038-0288;
URL: <http://sreview.soc.cas.cz/> [14.10.2009].
104. [81] Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. - Výzkumné oddělení Sociologický datový archiv Praha.
<http://archiv.soc.cas.cz/> [14.10.2009].
105. [9] Spilková, V. a kol.: *Proměny primárního vzdělávání v ČR.* Portál. Praha 2005. ISBN 80-7178-942-9.
106. [115] *STADAT – 6. Regional Statistics* [online];
URL:http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=38,591766&_dad=portal&_schema=PORTAL [14.09.2009].

107. [114] *STADAT – 7. Statistical Report 2008* [online];
URL: http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=38,597759&_dad=portal&_schema=PORTAL [14.09.2009].
108. [76] Stachová, J.: *Občanská společnost v regionech České republiky (2005)*. Sociologický ústav AV ČR – Sociologické studie [online];
URL: <http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=261> [15.10.2009].
109. [8] Staněk, A., Mezihorák, F.: *Výchova k občanství pro 21. století*. SPHV. Praha 2008. ISBN 978-80-904187-0-7.
110. [106] *Statistické ročenky České republiky* [online];
URL: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky [13.09.2009].
111. [85] Statistik Austria.
<http://www.statistik.at/> [28.06.2009].
112. [104] *Statistische Nachrichten*;
URL: http://www.statistik.at/web_de/services/stat_nachrichten/index.html [13.09.2009].
113. [103] *Statistische Übersichten*;
URL: http://www.statistik.at/web_de/services/stat_uebersichten/index.html [12.09.2009].
114. [100] *Statistisches Jahrbuch Österreichs 2009* [online];
URL: http://www.statistik.at/web_de/services/stat_jahrbuch/index.html [12.09.2009].
115. [126] Sudník, E.: *Regionální statistika dnes a zítra*. Český statistický úřad. Praha 2005 [online];
URL: <http://panda.hyperlink.cz/cestapdf/pdf05c5/durnik.pdf> [25.09.2009].
116. [44] Šára, P., Herink, J.: *Poznáváme svět v číslech*. Nakladatelství České geografické společnosti. Praha 2003. ISBN 80-86034-55-0.

117. [70] *Školské systémy v některých evropských zemích (středně rozsáhlý popis)*;
URL: <http://www.uiv.cz/clanek/516/954> [21.09.2009].
118. [38] Šotkovský, I.: *Hospodářská geografie*. VŠB – Technická univerzita Ostrava. Ostrava 2002. ISBN 80-248-0066-7.
119. [39] Šotkovský, I.: *Socioekonomická geografie v obecném přehledu*. VŠB – Technická univerzita Ostrava. Ostrava 1999. ISBN 80-7078-623-X.
120. [111] *Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2008* [online];
URL: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=12035>
[13.09.2009].
121. [110] *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2003* [online];
URL: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=15928>
[13.09.2009].
122. [112] *Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v roku 2008* [online];
URL: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=16662>
[13.09.2009].
123. [90] Štatistický úrad Slovenskej republiky - pracovisko Nitra.
<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=791> [27.06.2009].
124. [89] Štatistický úrad Slovenskej republiky.
<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4> [27.06.2009].
125. [129] Technologické centrum AV ČR (ERGO) - *Analýzy a trendy výzkumu, technologií a inovací.- číslo 02 /březen 2007*. ISSN 1802-2170 [online];
URL: http://www.strast.cz/dokums_raw/200702ergowww_4.pdf
[18.09.2009].
126. [109] *Tendence a faktory makroekonomického vývoje ČR v roce 2008 – kap. 2*, Kód: e-1101-09 [online];
URL: <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1101-09>
[13.09.2009].

127. [119] The World Bank - *World Development Indicators (WDI)*;
URL:<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:21725423~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html> [10.09.2009].
128. [40] Toušek, V., Kunc, J., Vystoupil, J. a kol.: *Ekonomická a sociální geografie*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň 2008. ISBN 978-80-7380-114-4.
129. [77] Tuček, M. et al.: *Soudržnost společnosti z pohledu české veřejnosti (2006)*. Sociologický ústav AV ČR – Sociologické studie [online];
URL: <http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=278> [15.10.2009].
130. [118] United Nations Economic Commission for Europe.
<http://w3.unece.org/pxweb/Dialog/> [10.09.2009].
131. [145] Univerzita Karlova v Praze - Přírodovědecká fakulta - Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
<http://www.natur.cuni.cz/ksgrrsek/socgeo/index.html>
132. [71] Ústav pro informace a vzdělávání - Klasifikace ISCED;
URL: <http://www.uiv.cz/clanek/157/1798> [19.09.2009].
133. [1] Vágnerová, M.: *Základy psychologie*. Nakladatelství Karolinum. Praha 2005. ISBN 80-246-0841-3.
134. [79] Večerník, J., Matějů, P. (eds): *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*. Academia. Praha 1998.
135. [134] Veřejná správa online - *Deník veřejné správy* [online];
URL: <http://www.denik.obce.cz/go/> [17.09.2009].
136. [61] Veřejná správa online - *Deník veřejné správy: Konkurenceschopnost regionů*. OF 3/2000 - rubrika: Regiony, 25.07.2000 [online];
URL:<http://denik.obce.cz/go/clanek.asp?id=57270>. [18.09.2009].

137. [138] *Výchova k občanství a tematika ekonomické komparace regionů Evropské unie (Kapitola 3) – Výchova k evropskému občanství v zrcadle aktuálních problémů a v regionálních souvislostech*. Nakladatelství Epoque. Praha 2009. ISBN 978-80-7425-020-0.
138. [141] Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava - Katedra regionální a environmentální ekonomiky.
<http://www.ekf.vsb.cz/oblasti/katedry/katedry/katedra-regionalni-a-environmentalni-ekonomiky> [09.07.2009].
139. [131] Vysoká škola ekonomická v Praze: časopis *Regionální studia - Regional studies 01/2007. Recenzovaný vědecký časopis - peer-reviewed scientific journal*. ISSN 1803-1471 [online];
URL: <http://www.regionalni-studia.vse.cz/1> [18.09.2009].
140. [144] Vysoká škola ekonomická v Praze - Katedra regionálních studií.
<http://kreg.vse.cz/www/index.php> [09.07.2009].
141. [142] Vysoká škola ekonomie a managementu - Centrum ekonomických studií VŠEM (CES).
<http://www.vsem.cz/vyzkum-vyvoj.html> [09.07.2009].
142. [130] Vysoká škola ekonomie a managementu – Centrum ekonomických studií VŠEM (CES). *Bulletiny CES VŠEM 2007, 2008* [online];
URL: <http://www.vsem.cz/bulletiny-ces-vsem.html> [18.09.2009].
143. [18] Wokoun, R., Červený, M. a kol.: *Ekonomika v prostoru – svět, střední Evropa, EU, OECD, ČR*. Linde. Praha 2008. ISBN 978-80-7201-698-3.
144. [116] Základní data o regionech NUTS2 a NUTS3. *Regiony NUTS v Evropské unii*. Kód: 1373-05 [online];
URL: <http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/p/1373-05> [24.09.2009].
145. [42] *Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie* [online];
URL: <http://www.wirtschaftsgeographie.com/> [11.10.2009].

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	
<i>Evropské územní členění podle klasifikace NUTS</i>	
<i>– v přehledu regiony zapojené do projektu MEEC</i>	– 25 –
Tabulka 2	
<i>Parametry pro NUTS1, NUTS2 a NUTS3</i>	– 26 –
Tabulka 3	
<i>Základní makroekonomické ukazatele k roku 2008 – Španělské království</i>	
<i>(HDP, HDP/obyv., míra inflace, míra nezaměstnanost)</i>	– 52 –
Tabulka 4	
<i>Základní makroekonomické ukazatele k roku 2008 – Rakouská republika</i>	
<i>(HDP, HDP/obyv., míra inflace, míra nezaměstnanosti)</i>	– 55 –
Tabulka 5	
<i>Základní makroekonomické ukazatele k roku 2008 – Česká republika</i>	
<i>(HDP, HDP/obyv., míra inflace, míra nezaměstnanosti)</i>	– 59 –
Tabulka 6	
<i>Základní makroekonomické ukazatele k roku 2008 – Slovenská republika</i>	
<i>(HDP, HDP/obyv., míra inflace, míra nezaměstnanosti)</i>	– 63 –
Tabulka 7	
<i>Základní makroekonomické ukazatele k roku 2008 – Maďarská republika</i>	
<i>(HDP, HDP/obyv., míra inflace, míra nezaměstnanosti)</i>	– 67 –
Tabulka 8	
<i>Souborný přehled základních údajů o pěti evropských zemích</i>	– 69 –
Tabulka 9	
<i>Souborný přehled makroekonomických ukazatelů pěti evropských zemí</i>	
<i>(2008)</i>	– 71 –
Tabulka 10	
<i>Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006 – Asturias</i>	
<i>(HDP, HDP/obyv./rok, míra nezaměstnanosti)</i>	– 78 –

Tabulka 11	
<i>Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006 – Graz Region (HDP, HDP/obyv./rok, míra nezaměstnanosti)</i>	– 81 –
Tabulka 12	
<i>Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006 – Jihočeský kraj (HDP, HDP/obyv./rok, míra nezaměstnanosti)</i>	– 84 –
Tabulka 13	
<i>Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006 – Nitriansky kraj (HDP, HDP/obyv./rok, míra nezaměstnanosti)</i>	– 87 –
Tabulka 14	
<i>Základní makroekonomické ukazatele k roku 2006 – Pest (HDP, HDP/obyv./rok, míra nezaměstnanosti)</i>	– 89 –
Tabulka 15	
<i>Souborný přehled základních údajů o pěti evropských regionech</i>	– 91 –
Tabulka 16	
<i>Souborný přehled makroekonomických ukazatelů pěti evropských regionů (2006)</i>	– 92 –
Tabulka 17	
<i>Hrubý domácí produkt (HDP) v běžných cenách v Euro (PPS)/obyvatel/rok), NUTS3</i>	– 99 –
Tabulka 18	
<i>Roční disponibilní důchod na obyvatele regionu, v Euro (PPSCS), NUTS2</i>	– 104 –
Tabulka 19	
<i>Růst či pokles cen - Roční průměrný index spotřebitelských cen</i>	– 108 –
Tabulka 20	
<i>Podíl zaměstnaných v jednotlivých sektorech, v %, NUTS2 (2008)</i>	– 116 –
Tabulka 21	
<i>Míra nezaměstnanosti, obyvatelstvo nad 15 let věku, v %, NUTS3</i>	– 118 –
Tabulka 22	
<i>Studenti úrovně vzdělání ISCED3, v %, NUTS2</i>	– 123 –

Tabulka 23	
<i>Počet vyučovaných cizích jazyků u žáků úrovně vzdělání ISCED2, v % (2004/2005)</i>	– 125 –
Tabulka 24	
<i>Procento domácností s připojením k internetu, NUTS2</i>	– 127 –
Tabulka 25	
<i>Procento osob, které PC pravidelně používají, anebo s počítačem nikdy nepracovali, NUTS2</i>	– 129 –
Tabulka 26	
<i>Souhrnný Index kvality života v zemích Evropské unie (2007)</i>	– 133 –

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 (A/ - C/)	
<i>Souborný přehled makroekonomických ukazatelů pěti evropských zemí (2008)</i>	
Graf 1/A – <i>HDP (mil. Euro – PPS/rok)</i>	– 72 –
Graf 1/B – <i>HDP na 1 obyvatele (Euro – PPS/rok)</i>	– 73 –
Graf 1/C – <i>Inflace (%) a Míra nezaměstnanosti (%)</i>	– 73 –
Graf 2 (A/ - C/)	
<i>Souborný přehled makroekonomických ukazatelů pěti evropských regionů (2006)</i>	
Graf 2/A – <i>HDP (mil. Euro – PPS/rok)</i>	– 94 –
Graf 2/B – <i>HDP na 1 obyvatele (Euro – PPS/rok)</i>	– 94 –
Graf 2/C – <i>Míra nezaměstnanosti (%)</i>	– 95 –
Graf 3	
<i>Hrubý domácí produkt (HDP) v běžných cenách v Euro (PPS)/obyvatel/rok, NUTS3 (2006)</i>	– 101 –
Graf 4	
<i>Roční disponibilní důchod na obyvatele regionu, v běžných cenách v Euro (PPSCS), NUTS2 (2006)</i>	– 105 –
Graf 5	
<i>Míra nezaměstnanosti, obyvatelstvo nad 15 let věku, v %, NUTS3</i>	– 119 –

SEZNAM MAPEK

Mapa 1	
<i>Španělsko – rozdělení NUTS1</i>	– 28 –
Mapa 2	
<i>Česká republika – rozdělení NUTS2</i>	– 29 –
Mapa 3	
<i>Hrubý domácí produkt (HDP) v běžných cenách v Euro (PPS)/obyvatel/rok, NUTS2 (2005)</i>	– 102 –
Mapa 4	
<i>Rozložení ekonomických sektorů v regionech, NUTS2 (2005)</i>	– 113 –
Mapa 5	
<i>Podíl obyvatel se vzděláním ISCED3 a ISCED4 v %, NUTS2 (2006)</i>	– 121 –

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1	
<i>Evropa – vyznačená pětice sledovaných zemí Evropské unie</i>	– 66 –
Obrázek 2	
<i>Principado de Asturias (NUTS2) – Asturias (NUTS3), Oviedo</i>	– 76 –
Obrázek 3	
<i>Steiermark (NUTS2) – Graz Region (NUTS3), Graz</i>	– 79 –
Obrázek 4	
<i>Jihozápad (NUTS2) – Jihočeský kraj (NUTS3), České Budějovice</i>	– 82 –
Obrázek 5	
<i>Západné Slovensko (NUTS2) – Nitriansky kraj (NUTS3), Nitra</i>	– 85 –
Obrázek 6	
<i>Közép-Magyarország (NUTS2) – Pest (NUTS3), Gödöllő</i>	– 88 –

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1	
<i>Vymezení jednotek NUTS</i>	– 178 –
Příloha 2	
<i>Členké země Evropské unie</i>	– 179 –
Příloha 3	
<i>Mapka Španělska</i>	– 180 –
Příloha 4	
<i>Mapka Rakouska</i>	– 181 –
Příloha 5	
<i>Mapka České republiky</i>	– 182 –
Příloha 6	
<i>Mapka Slovenska</i>	– 183 –
Příloha 7	
<i>Mapka Maďarska</i>	– 184 –
Příloha 8	
<i>Vývoj HDP, sektorů ekonomiky, zaměstnanosti a nezaměstnanosti v rámci EU respektive členských zemích EU</i>	– 185 –
Příloha 9	
<i>Osobní spotřební výdaje v členských zemích EU</i>	– 186 –
Příloha 10	
<i>Struktura spotřebních výdajů domácností v zemích EU</i>	– 187 –
Příloha 11	
<i>Převodní tabulka Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání (ISCED) a české vzdělávací soustavy</i>	– 188 –
Příloha 12	
<i>Dotazník k evropskému občanství (ve slovenštině)</i>	– 189 –

PŘÍLOHY

Příloha 1

Vymezení jednotek NUTS

NUTS 1	Územní jednotka typu velkých oblastí (zemí, makroregionů) daného státu. Je nejrozsáhlejší regionální srovnávací jednotkou. NUTS1 je reprezentován teritoriím celého členského státu EU. Obvykle je tvořen několika jednotkami v úrovni NUTS2.
NUTS 2	Jednotka řádově nižší, obvykle odpovídá úrovni středního článku územně správního členění státu. Její rozloha s pohybuje v počtu obyvatel mezi 1 až 2 miliony obyvatel (méně má například Rakousko a Finsko, průměr EU činí 1,83 mil. obyvatel). Má přímou vazbu na Strukturální fondy EU. Obvykle odpovídá úrovni středního článku územně správního členění daného státu.
NUTS 3	V menších členských státech Evropské unie osciluje v jejich velikosti z hlediska počtu obyvatel mezi 200 000 až 400 000. Rozloha územní jednotky se pohybuje mezi 1 000 až 3 000 km ² . V České republice je ekvivalentem této úrovně jednotek 14 krajů.
NUTS 4	Pro účely regionální a strukturální politiky EU není nutné vymezení uvedených jednotek. V řadě členských států nejsou vytvořeny. Představují úroveň okresů, případně mikroregionů.
NUTS 5	Je nejmenší jednotkou. Odpovídá zpravidla úrovni obcí. Naší specifikou je skutečnost, že v České republice přibližně 30% obcí má méně než 200 trvale bydlících obyvatel.

Zdroj: Wokoun, R.: *Strukturální fondy č. 1 – Příprava České republiky na využívání strukturálních fondů*, Praha 1998, s. 12

Příloha 2

Členské země Evropské unie

Zdroj: EUROPA - EU v kostce - Evropské státy - Členské státy EU;
URL: http://europa.eu/abc/european_countries/eu_members/index_cs.htm;
11.09.2009

Příloha 3

Mapka Španělska

Zdroj: EUROPA - EU v kostce - Evropské státy - Členské státy Evropské unie;
URL: http://europa.eu/abc/maps/members/spain_en.htm; 11.09.2009

Příloha 4

Mapka Rakouska

Zdroj: EUROPA - EU v kostce - Evropské státy - Členské státy Evropské unie;
URL: http://europa.eu/abc/maps/members/austria_en.htm; 11.09.2009

Příloha 5

Mapka České republiky

Zdroj: EUROPA - EU v kostce - Evropské státy - *Členské státy Evropské unie*;
URL: http://europa.eu/abc/maps/members/czech_en.htm; 11.09.2009

Příloha 6

Mapka Slovenské republiky

Zdroj: EUROPA - EU v kostce - Evropské státy - *Členské státy Evropské unie*;
URL: http://europa.eu/abc/maps/members/slovakia_en.htm; 11.09.2009

Příloha 7

Mapka Maďarska

Zdroj: EUROPA - EU v kostce - Evropské státy - Členské státy Evropské unie;
URL: http://europa.eu/abc/maps/members/hungary_en.htm; 11.09.2009

Příloha 8

Vývoj HDP, sektorů ekonomiky, zaměstnanosti a nezaměstnanosti v rámci EU respektive členských zemích EU

Země, seskupení	Hrubý domácí produkt (stálé ceny)		Podíl sektorů na celkové přidané hodnotě (podle standardu KS) 2005			Míra zaměstnanosti %		Harmonizovaná míra nezaměstnanosti %	
	2006	2007	Pri- mární	Sekun- dární	Terci- ární	2006	III/4 2007	2006	2007
EU 27	103,0	102,9	.	.	.	64,4	66,0	8,2	7,1
Eurozóna	102,8	102,6	*2,3	*26,7	*71,1	64,6	66,3	8,2	7,4
Belgie	102,8	102,7	1,0	24,0	74,9	61,0	62,1	8,2	7,5
Bulharsko	106,1	106,3	9,3	30,4	60,3	58,6	62,7	9,0	6,9
Česká republika	106,4	106,5	3,0	37,8	59,2	65,3	66,3	7,1	5,3
Dánsko	103,9	101,8	1,8	24,6	73,5	77,4	77,1	3,9	3,7
Německo	102,9	102,5	0,9	29,1	69,4	67,5	69,9	9,8	8,4
Estonsko	111,2	107,1	4,0	29,4	66,6	68,1	70,2	5,9	4,9
Finsko	104,9	104,4	2,9	29,8	67,5	69,3	71,7	7,7	6,1
Francie	102,0	101,9	*2,5	*21,7	*75,8	63,0	66,0	9,2	8,3
Irsko	105,7	104,9	*2,5	*37,5	*60,0	68,6	65,3	4,4	4,2
Itálie	101,8	101,5	2,3	26,9	70,9	58,4	59,1	6,8	.
Kypr	104,0	104,4	3,0	*19,8	*75,8	69,6	71,3	4,6	3,9
Litva	107,7	108,8	5,7	33,5	60,8	63,6	66,1	5,6	4,3
Lotyšsko	111,9	110,2	3,8	22,4	73,8	66,3	69,0	6,8	5,9
Lucembursko	106,1	105,2	0,4	16,3	83,3	63,6	64,1	4,7	4,7
Maďarsko	103,9	101,3	.	.	.	57,3	57,7	7,5	7,2
Malta	103,4	103,8	*2,4	*25,3	*72,3	54,8	56,1	7,3	6,3
Nizozemsko	103,0	103,5	2,1	24,4	73,6	74,3	76,5	3,9	3,2
Polsko	106,2	106,5	4,8	30,7	64,5	54,5	57,8	13,8	9,6
Portugalsko	.	.	2,9	24,6	72,5	67,9	68,1	7,7	8,0
Rakousko	103,3	103,4	1,5	30,7	67,8	70,2	72,5	4,7	4,4
Rumunsko	107,9	106,0	10,1	35,0	54,9	58,8	60,5	7,3	.
Řecko	.	.	5,2	20,8	74,0	61,0	69,9	8,9	.
Slovensko	108,5	108,7	3,8	32,9	65,0	59,4	60,7	13,4	11,3
Slovinsko	105,7	106,0	*2,5	*35,1	*62,3	68,6	69,0	6,0	4,7
Spoj. království	102,9	103,1	*1,0	*24,2	*75,0	71,5	71,4	5,3	.
Španělsko	103,9	103,8	*3,5	*29,2	*67,3	64,8	61,8	8,5	8,3
Švédsko	104,1	102,6	1,1	28,2	70,7	73,1	75,7	7,1	6,1

*) údaje za r. 2004

Zdroj: ČSÚ – kód 1405-07, vlastní úpravy

Zdroj: Dokument Indikátory spotřebitelských trhů, ekonomiky a životní úrovně;

URL: www.socr.cz/assets/zpravodajstvi/statisticko-ekonomicky.../Indikkv_t08.doc; 21.09.2009

Příloha 9

Osobní spotřební výdaje v členských zemích EU

– aktualizováno podle EHI Institutu 2007/8

Země	Spotřební výdaje na hlavu v €			
	2005	2006	2007	2008 odhad
Belgie	15 100	15 800	16 400	17 000
Bulharsko	2 000	2 200	2 400	2 700
Česká republika	4 800	5 400	5 900	6 200
Dánsko	18 700	19 800	20 600	21 400
Estonsko	4 300	5 100	6 000	7 000
Finsko	15 500	16 300	17 000	17 700
Francie	15 600	16 200	16 800	17 400
Irsko	17 200	18 300	19 600	20 600
Itálie	14 300	14 800	15 200	15 700
Kypr	11 700	12 300	12 600	13 100
Litva	3 500	4 200	4 900	5 700
Lotyšsko	3 900	4 600	5 300	5 900
Lucembursko	26 000	27 500	28 700	29 900
Maďarsko	4 900	4 900	5 400	5 500
Malta	7 500	7 800	8 200	8 500
Německo	16 000	16 400	16 700	17 100
Nizozemsko	15 100	15 300	16 000	16 700
Polsko	4 000	4 400	4 800	5 100
Portugalsko	9 200	9 500	9 800	10 100
Rakousko	16 700	17 300	17 800	18 400
Řecko	11 000	11 700	12 400	13 100
Slovensko	4 100	4 600	4 900	5 200
Slovinsko	7 600	8 000	8 500	9 000
Spojené království	19 200	20 100	21 100	21 800
Španělsko	12 100	12 800	13 500	14 200
Švédsko	15 300	16 000	17 200	18 000
EU 27	13 000	13 500	-	-

Zdroj: EHI Retail Institut – Handel Aktuell – Eurostat, Luxemburg

Zdroj: Dokument Indikátory spotřebitelských trhů, ekonomiky a životní úrovně;

URL: www.socr.cz/assets/zpravodajstvi/statisticko-ekonomicky.../Indikkv_t08.doc; 21.09.2009

Příloha 10

Struktura spotřebních výdajů domácností v zemích EU

(% podíl ze všech výdajů domácností; v r. 2005)

Země	Potraviny	Odívání	Bydlení, energie	Zdraví	Doprava	Komunikace, spoje	Kultura, volný čas	Vzdělání	Ubytování, stravování	Různé zboží, služby
Belgie	17,1	5,3	28,3	4,3	14,9	2,3	9,2	0,5	5,0	13,1
Česká republika	23,9	4,8	27,7	2,0	11,2	3,5	11,6	0,5	6,5	8,2
Dánsko	15,5	5,0	33,2	2,6	12,5	2,3	10,6	0,8	4,5	12,8
Estonsko	26,2	7,3	24,8	2,8	12,1	2,9	7,9	1,0	7,7	7,3
Finsko	17,4	4,8	30,8	4,2	12,8	2,8	11,4	0,4	6,4	8,8
Francie	16,9	4,8	30,3	3,5	14,7	2,8	9,2	0,7	6,1	11,1
Irsko	14,1	4,9	27,6	3,8	11,1	3,6	7,5	1,4	13,8	12,5
Itálie	17,5	7,8	28,4	3,2	13,6	2,8	7,1	0,8	9,7	9,2
Litva	29,2	7,1	24,6	4,1	11,2	4,2	7,6	2,6	5,4	3,8
Lotyšsko	32,7	6,5	19,1	5,0	16,2	2,6	7,4	0,7	3,1	6,8
Lucembursko	19,9	3,7	29,2	1,5	19,0	1,4	7,9	0,3	7,4	9,8
Maďarsko	25,2	3,6	25,1	3,7	15,8	4,5	7,9	1,1	5,0	8,0
Malta	21,8	6,4	18,1	2,7	13,7	4,8	11,1	1,3	13,4	6,9
Německo	15,0	5,4	31,3	4,6	13,6	2,8	9,5	0,7	5,3	12,0
Nizozemsko	13,6	5,4	28,4	5,3	11,4	4,5	10,1	0,5	5,1	15,5
Polsko	15,4	4,2	30,7	4,7	9,9	3,5	6,5	1,5	2,9	10,7
Portugalsko	20,3	7,3	20,9	5,4	13,9	2,9	6,5	1,2	10,4	11,0
Rakousko	13,2	6,6	28,0	3,2	12,5	2,5	11,8	0,6	12,3	9,1
Řecko	19,6	10,1	21,6	6,0	8,5	2,4	6,0	1,6	18,4	5,9
Slovensko	23,3	3,6	30,8	2,8	9,0	3,7	8,7	1,4	7,2	9,4
Slovinsko	19,4	5,9	25,6	3,3	15,9	3,3	9,6	1,1	6,9	9,1
Spoj.království	12,7	5,8	25,5	1,6	15,1	2,2	12,6	1,4	11,9	11,1
Španělsko	17,0	5,5	21,4	3,5	11,6	2,6	9,1	1,5	18,9	8,9
Švédsko	15,7	5,3	33,5	2,7	13,2	3,1	11,8	0,3	5,1	9,3

Zdroj: EHI Retail Institut -- Handel Aktuell – Eurostat, Luxemburg

Zdroj: Dokument Indikátory spotřebitelských trhů, ekonomiky a životní úrovně;

URL: www.socr.cz/assets/zpravodajstvi/statisticko-ekonomicky.../Indikkv_t08.doc; 21.09.2009

Příloha 11

Převodní tabulka Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání (ISCED) a české vzdělávací soustavy

Stupeň ISCED	Úroveň vzdělání	v českém školském systému tomu odpovídá (typ a druh školy, která je poskytuje)
ISCED 0	<i>Pre-primary</i> preprimární	předškolní výchova probíhající v mateřské, speciální mateřské škole; přípravný stupeň na pomocné škole; přípravná třída pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí; osoby bez vzdělání
ISCED 1	<i>Primary</i> primární	1. stupeň základní (1. - 5. ročník) a speciální základní školy (přípravný, 1. - 5. ročník); pomocná škola (nižší, střední a vyšší stupeň, rehabilitační třídy); 1. a 2. stupeň zvláštní školy (přípravný, 1. - 6. ročník)
ISCED 2	<i>Lower secondary</i> nižší sekundární	2. stupeň základní (6. - 9. ročník) a speciální základní školy (6. - 9. (10.) ročník); pracovní stupeň pomocné školy; 3. stupeň zvláštní školy (7. - 9. (10.) ročník); 1. - 2. ročník 6letého a 1. - 4. ročník 7letého nebo 8letého gymnázia (vč. speciálního); 1. - 4. ročník 8leté taneční konzervatoře; 1 až 2letá praktická škola
ISCED 3	<i>Upper secondary</i> vyšší sekundární	4leté (speciální) gymnázium a vyšší ročníky 6 - 8letého gymnázia; obory na střední odborné škole (vč. speciální) ukončené závěrečnou zkouškou či maturitou; 5. - 6. ročník taneční konzervatoře; 1. - 3. ročník 5leté a 1. - 4. ročník 4leté konzervatoře; obory na středním odborném učilišti, odborném učilišti a učilišti (vč. speciálních) ukončené závěrečnou zkouškou, popř. maturitou; rekvalifikační kurzy ukončené závěrečnou zkouškou; 3letá praktická škola
ISCED 4	<i>Post secondary non-tertiary</i> nástavbové	nástavbové studium; učební obory a rekvalifikační kurzy po absolvování střední školy; kurzy v délce od 6 měsíců do 2 let pro absolventy středních škol; pomaturitní studium na jazykové škole s akreditací MŠMT; pomaturitní studium kvalifikační; vzdělávání absolventů středních škol organizované vysokou školou (nesměřující k udělení titulu)
ISCED 5	<i>First stage of tertiary</i> první stupeň terciárního vzdělání	vyšší odborná škola; pomaturitní studium specializační a inovační; experimentální vyšší studium na středních odborných školách; poslední 2 ročníky konzervatoře (vč. speciální); univerzitní vysokoškolské vzdělávání (studijní programy bakalářské, magisterské navazující na bakalářské, magisterské 4 - 6leté); studium na neuniverzitní vysoké škole; další vzdělávání pro absolventy vyšších odborných škol nebo bakalářských a magisterských studijních programů (nesměřující k udělení titulu); další vzdělávání po absolvování vysoké školy
ISCED 6	<i>Second stage of tertiary</i> druhý stupeň terciárního vzdělání	doktorský studijní program ukončený titulem Ph.D., bývalá vědecká příprava ukončená titulem kandidát věd (CSc.) či doktor věd (DrSc.)

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání

Zdroj: ČSÚ - *Statistická ročenka Jihočeského kraje 2005 – 9. ŠKOLSTVÍ, KULTURA A SPORT, ZDRAVOTNICTVÍ A SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ* :

Metodické vysvětlivky; vlastní úpravy;

URL: <http://www.czso.cz/xcl/edicniplan.nsf/publ/13-3101-06-2006;>

19.09.2009

Příloha 12

Dotazník k evropskému občanství (ve slovenštině)

MULTIKULTÚRNE VZDELÁVANIE O EURÓPSKOM OBČIANSTVE

Dotazník pre študentov denného bakalárskeho štúdia

2007

Opytovateľ:

Dátum:

Miesto rozhovoru:

Študijný program:

Časť A: Respondent

1. Ročník štúdia na univerzite: 1 prvý 2 druhý 3 tretí
2. Pohlavie 1 muž 2 žena
3. Aký typ strednej školy ste ukončili?
 - a. Gymnázium
 - b. Stredná odborná škola
 - c. Stredné odborné učilište
4. Krajina, v ktorej ste sa narodili : **[VIĎ ZOZNAM KRAJÍN – uved'te jej číslo]**
5. Veľkosť miesta, kde ste vyrastali:
 - a. Metropola (viac ako 1 000 000 obyvateľov)
 - b. Veľkomesto (viac ako 100 000 obyvateľov)
 - c. Mesto (20 000 – 99999 obyvateľov)
 - d. Malé mesto (5 000 – 20 000 obyvateľov)
 - e. Vidiecka obec (menej ako 5 000 obyvateľov)
6. Kde žijete v súčasnosti?
 - a. Metropola (viac ako 1 000 000 obyvateľov)
 - b. Veľkomesto (viac ako 100 000 obyvateľov)
 - c. Mesto (20 000 – 99999 obyvateľov)
 - d. Malé mesto (5 000 – 20 000 obyvateľov)
 - e. Vidiecka obec (menej ako 5 000 obyvateľov)
7. Žili ste niekedy v inej krajine po dobu dlhšiu ako 6 mesiacov? 1 áno 2 nie
8. Koľko európskych krajín ste navštívili od svojich 16 rokov (okrem tranzitov cez krajiny)?

9. Má resp. mal niektorý z Vašich rodičov inú národnosť ako Vy? 1 áno 2 nie
Ak áno, akú? _____
[VIĎ ZOZNAM NÁRODNOSTÍ – uved'te jej číslo, príp. ich čísla]
10. Hovorí resp. hovoril niektorý z Vašich rodičov iným materinským jazykom? 1 áno 2 nie

11. Má resp. mal niektorý z Vašich starých rodičov inú národnosť ako Vy? 1 áno 2 nie

Ak áno, akú? _____

[VIĎ ZOZNAM NÁRODNOSTÍ – uveďte jej číslo, príp. ich čísla]

12. Hovorí resp. hovoril niektorý z Vašich starých rodičov iným materinským jazykom?

1 áno 2 nie

13. Aký je Váš materinský jazyk? _____

13. Koľkými jazykmi (okrem materinského) ste spôsobilý/á komunikovať? _____

14. Máte nejakého/nejakú priateľa/priateľku odlišnej národnosti alebo etnika? 1 áno 2 nie

Časť B: Všeobecné otázky o EÚ

1. Ktoré **TRI** európske krajiny sú Vám najbližšie?

[VIĎ ZOZNAM KRAJÍN – uveďte ich čísla]

2. Ľudia môžu mať rozdielny vzťah k veľkomestu, mestu alebo obci, v ktorej žijú. Taktiež prejavujú rôznu náklonnosť k regiónu, k svojej krajine alebo Európe. Prosím, porozmýšľajte, použite škálu v tabuľke a vyznačte príslušnú odpoveď.

Do akej miery sa cítite byť naviazaný/á...

		Úplne naviazaný/á				Vôbec nenaviazaný/á	Neviem
a.	na mesto, kde ste vyrastali/a?	4	3	2	1	0	9
b.	na mesto, kde žijete v súčasnosti?	4	3	2	1	0	9
c.	na región, kde žijete v súčasnosti?	4	3	2	1	0	9
d.	na Vašu krajinu?	4	3	2	1	0	9
e.	na Európu?	4	3	2	1	0	9

3. Do akej miery, z hľadiska Vášho vzťahu k Európe, je pre Vás dôležité...?

		Veľmi dôležité				Nepodstatné	Neviem
a.	členstvo v Európskej únii	4	3	2	1	0	9
b.	Euro ako spoločná mena	4	3	2	1	0	9
c.	geografická poloha	4	3	2	1	0	9
d.	určité hodnoty a tradície	4	3	2	1	0	9
e.	spoločná ekonomická politika	4	3	2	1	0	9

4. Podľa Vášho názoru, mali by byť nasledujúce skupiny ľudí akceptované vo Vašej krajine bez obmedzení, s určitými obmedzeniami alebo by nemali byť akceptované?

		Prijatí bez obmedzení				Neprijatí	Neviem
a.	Občania z krajín Európskej Únie, ktorí sa tu chcú usadiť	4	3	2	1	0	9
b.	Ľudia z európskych krajín, ktoré nie sú členmi EÚ a prajú si tu pracovať	4	3	2	1	0	9
c.	Ľudia z neeurópskych krajín, ktorí tu chcú pracovať	4	3	2	1	0	9

5. Myslíte si, že naše členstvo v Európskej Únii má vliv na...

		Prevažne pozitívny				Prevažne negatívny	Neviem
a.	Vás osobne	4	3	2	1	0	9
b.	Vaše bydlisko	4	3	2	1	0	9
c.	Váš región	4	3	2	1	0	9
d.	Vašu krajinu	4	3	2	1	0	9

6. Sú tieto vlivy prevažne pozitívne alebo negatívne?

		Prevažne pozitívne				Prevažne negatívne	Neviem
a.	na Vás osobne	4	3	2	1	0	9
b.	na Vaše bydlisko	4	3	2	1	0	9
c.	na Váš región	4	3	2	1	0	9
d.	na Vašu krajinu	4	3	2	1	0	9

7. Sú nasledujúce otázky alebo problémy pre Vás dôležité? (Zaujímate sa o ne alebo o nich často premýšľate).

		Sú pre mňa veľmi dôležité				Nie sú pre mňa vôbec dôležité	Neviem
a.	Environmentálne otázky/problémy	4	3	2	1	0	9
b.	Príležitosti na vzdelávanie a zamestnanie	4	3	2	1	0	9
c.	Verejné služby (doprava, voľný čas)	4	3	2	1	0	9
d.	Chudoba	4	3	2	1	0	9
e.	Rovnosť medzi mužmi a ženami	4	3	2	1	0	9
f.	Terorizmus	4	3	2	1	0	9
g.	Diskriminácia imigrantov alebo iných menšinových skupín	4	3	2	1	0	9
h.	Kvalita a obsah vzdelávania	4	3	2	1	0	9

8. Ako často ste na základnej alebo strednej škole diskutovali o Európskej Únii alebo Európskom spoločenstve, parlamente, zákonoch, pravidlách alebo štátoch EÚ?

		Často				Vôbec	Neviem
		4	3	2	1	0	9

9. Je dôležité, aby sa tieto otázky alebo problémy stali súčasťou vyučovacích osnov?

		Veľmi dôležité				Nepodstatné	Neviem
		4	3	2	1	0	9

Časť C: Občianstvo

1. Ako často ste na Vašej škole (základná alebo stredná škola) diskutovali o...:

		Často				Vôbec	Neviem
a.	demokracii alebo občianstve?	4	3	2	1	0	9
b.	možnostiach študentov vyjadriť svoj názor na veci, ktoré by mali byť v škole uskutočnené?	4	3	2	1	0	9
c.	festiváloch alebo náboženských	4	3	2	1	0	9

	sviatkoch iných kultúr a náboženstiev?						
d.	získavaní peňazí pre charitu?	4	3	2	1	0	9
e.	zbieraní podpisov na petíciu alebo o agitovaní a robení kampaní?	4	3	2	1	0	9

2. Ste členom alebo sa zúčastňujete na podujatiach nejakých organizácií, klubov, spolkov alebo združení?

1 áno 2 nie

Ak áno, v akej oblasti? a. kultúrnej b. športovej c. ochranárskej
d. ekonomickém e. politickém f. inej

3. Ako často ...

		Často				Vôbec	Neviem
a.	čítate politický obsah tlačových periodík?	4	3	2	1	0	9
b.	pozeráte politické správy v televízii?	4	3	2	1	0	9
c.	počúvate politické správy v rádiu?	4	3	2	1	0	9
d.	používate internet na získanie politických správ alebo informácií?	4	3	2	1	0	9

4. Aká je pravdepodobnosť, že by ste ...

		Často				Vôbec	Neviem
a.	podpísali petíciu	4	3	2	1	0	9
b.	bojkotovali alebo kúpili určité produkty z politických, etnických alebo enviromentálnych dôvodov	4	3	2	1	0	9
c.	sa zúčastnili na demonštrácii	4	3	2	1	0	9
d.	sa zúčastnili na politickom mítingu alebo zhromaždení; darovali peniaze alebo získali prostriedky na spoločenské alebo politické aktivity	4	3	2	1	0	9
e.	sa zapojili do internetového politického fóra / diskusnej skupiny	4	3	2	1	0	9
f.	použili internet na získanie informácií o Európskom občianstve	4	3	2	1	0	9

5. Ak by sa na budúci týždeň konali voľby, aká je pravdepodobnosť, že by ste sa ich zúčastnili?

		Určite				V žiadnom prípade	Neviem
a.	Miestne voľby (regionálne a komunálne)	4	3	2	1	0	9
b.	Národné voľby	4	3	2	1	0	9
c.	Európske voľby	4	3	2	1	0	9

6. Ako dobre v súčasnosti funguje demokracia vo Vašej krajine?

		Výborne				Vôbec	Neviem
		4	3	2	1	0	9

7. Čo si myslíte, ako dobre bude demokracia vo Vašej krajine fungovať o 10 rokov?

		Výborne				Vôbec	Neviem
		4	3	2	1	0	9

Časť D: Kultúrne rozdiely

Rozliční ľudia majú rozdielne stanoviská a pohľady na to, ako komunikujeme medzi sebou a okolitým svetom. Všetky tieto pohľady a stanoviská sú cenné. Ich rozdielnosť prináša nové a lepšie riešenia organizačných problémov. V nasledujúcom prieskume uvidíte sériu výpovedí. Označením čísla od 1 -5 ukážete, do akej miery s danou výpoveďou súhlasíte.

Čo ľudia robia a ako to robia.

		Úplne nesúhlasím				Úplne súhlasím
1.	Bez ohľadu na situáciu, čas naviac, ktorý je potrebný na vytvorenie komplexného plánu je vždy cenný.	1	2	3	4	5
2.	Záujmové činnosti a zábava by mali prísť na rad až po skončení práce a povinností.	1	2	3	4	5
3.	Mimopracovný čas je najlepšie využitý, ak sa snažíme niečo dosiahnuť, uskutočniť alebo vykonať.	1	2	3	4	5
4.	Samotná usilovná práca je ocenením.	1	2	3	4	5
5.	Vždy je lepšie zastat' a plánovať ako rýchlo konať.	1	2	3	4	5
6.	Rozhodnutia by mali byť založené na analýze, nie na intuícii alebo emóciách.	1	2	3	4	5
7.	Ľudia by mali otvorene prejavovať svoje emócie.	1	2	3	4	5
8.	Ľudia by mali robiť iba to, z čoho majú radosť a pôžitok.	1	2	3	4	5
9.	Ľudia vždy potrebujú pristupovať k životu pozorne.	1	2	3	4	5
10.	Zvyčajne je lepšie konať rýchlo ako dlho o niečom premýšľať.	1	2	3	4	5
11.	Realizácia úlohy je často dôležitejšia ako znepokojovanie sa nad tým, ako ľudia vnímajú rozhodnutie.	1	2	3	4	5
12.	Byť flexibilný/á je dôležitejšie ako pracovanie presne podľa plánu.	1	2	3	4	5
13.	Rozhodnutia by mali byť analyzované zo všetkých možných uhlov predtým ako sú zrealizované.	1	2	3	4	5
14.	Venovanie potrebného času na uskutočnenie určitých záležitostí je dôležitejšie ako dodržiavanie termínov.	1	2	3	4	5
15.	Je dôležitejšie užívať si čas mimo práce, ako mať radosť a pôžitok zo samotnej práce.	1	2	3	4	5
16.	Ľudia dosiahnu, uskutočnia alebo vykonajú dôležitú prácu, keď usilovne pracujú.	1	2	3	4	5
17.	Ľudia by mali prítomnosť prežívať naplno.	1	2	3	4	5
18.	Ľudia by mali vždy pozorne popremýšľať predtým, ako niečo urobia.	1	2	3	4	5
19.	Ľudia preferujú zamestnania, ktoré sú zmysluplné a dôležité.	1	2	3	4	5
20.	Najúspešnejší ľudia sú tí, ktorí sa zamýšľajú nad významom svojich činov.	1	2	3	4	5
21.	Plány by mali byť zmenené alebo pozmenené vždy, keď sa objavia zaujímavejšie možnosti.	1	2	3	4	5

Ako sa ľudia správajú jeden k druhému.						
		Úplne nesúhlasím				Úplne súhlasím
22.	Záujmy rodiny ako celku sú dôležitejšie ako záujmy jednotlivých členov rodiny.	1	2	3	4	5
23.	Ľudia by mali uspokojiť svoje potreby skôr, ako myslia na potreby iných.	1	2	3	4	5
24.	Ľudia na vyšších pozíciách by mali prijímať rozhodnutia, ktoré sú pre ich podriadených podstatné alebo dôležité.	1	2	3	4	5
25.	Všetci členovia skupiny by mali byť vzájomne zodpovední jeden za druhého.	1	2	3	4	5
26.	Očakáva sa, že ľudia sa budú o seba starať.	1	2	3	4	5
27.	Ľudia spoliehajúci sa len na sami na seba sú zvyčajne úspešní.	1	2	3	4	5
28.	Ľudia na vyšších pozíciách v rámci organizácie musia dozerať na svojich podriadených.	1	2	3	4	5
29.	Ľudia na nižších pozíciách v rámci skupiny alebo organizácie by mali realizovať rozhodnutia svojich nadriadených	1	2	3	4	5
30.	Hierarchia skupín v spoločnosti by mala byť pevná a stála.	1	2	3	4	5
31.	Mladí ľudia by sa mali učiť nezávislosti.	1	2	3	4	5
32.	Povinnosťou každého človeka je robiť to, čo je najlepšie pre spoločnosť ako celok.	1	2	3	4	5
33.	Očakáva sa, že ľudia na vyšších pozíciách budú mať lepšie možnosti ako tí na nižších pozíciách.	1	2	3	4	5
34.	Spoločnosť ako celok by mala byť zodpovedná za pomoc každému, kto pomoc potrebuje.	1	2	3	4	5
35.	Ľudia by mali byť v prvom rade zodpovední kvôli sebe a nie kvôli ostatným.	1	2	3	4	5
36.	Je dôležité nezávisieť od druhých.	1	2	3	4	5
37.	Zodpovednosť za členov rodiny by sa nemala zužovať len na rodičov a deti.	1	2	3	4	5
38.	Človek by nemal očakávať od druhých, že sa budú starať o jeho/jej záujmy.	1	2	3	4	5
39.	Ľudia na nižších pozíciách v rámci organizácie by nemali očakávať, že budú mať veľkú moc.	1	2	3	4	5
40.	Primárna starostlivosť človeka by sa mala týkať rodiny a blízkych priateľov, členov širšej rodiny nevynímajúc.	1	2	3	4	5
41.	Ľudia by sa mali starať najskôr o druhých a až potom sami o seba.	1	2	3	4	5
42.	Záujmy skupiny sú prioritné a dôležitejšie ako záujmy jednotlivých členov skupiny.	1	2	3	4	5
43.	Organizácie s jasnou a formálnou hierarchiou fungujú najlepšie.	1	2	3	4	5

Ďakujem!

Príloha dotazníku:

ZOZNAM KRAJÍN EÚ

1. Rakúsko
2. Belgicko
3. Bulharsko
4. Česká republika
5. Cyprus
6. Dánsko
7. Estónsko
8. Fínsko
9. Francúzsko
10. Nemecko
11. Veľká Británia
12. Grécko
13. Holandsko
14. Maďarsko
15. Írsko
16. Taliansko
17. Lotyšsko
18. Litva
19. Luxembursko
20. Malta
21. Poľsko
22. Portugalsko
23. Rumunsko
24. Slovensko
25. Slovinsko
26. Španielsko
27. Švédsko
28. Iná európska krajina.....
29. Iná neeurópska krajina.....

ZOZNAM NÁRODNOSTÍ

1. Rakúska
2. Belgická
3. Bulharská
4. Česká
5. Cyperská
6. Dánska
7. Estónska
8. Fínska
9. Francúzska
10. Nemecká
11. Anglická
12. Grécka
13. Holandská
14. Maďarská
15. Írska
16. Talianska
17. Lotyšská
18. Litovská
19. Luxemburská
20. Maltská
21. Poľská
22. Portugalská
23. Rumunská
24. Slovenská
25. Slovinská
26. Španielska
27. Švédska
28. Iná európska
29. Iná neeurópska